

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ Patanasilpa Journal

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม - ธันวาคม 2559

ISSN 2539-5807

www.bpi.ac.th

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ

Patanasilpa Journal

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม - ธันวาคม 2559

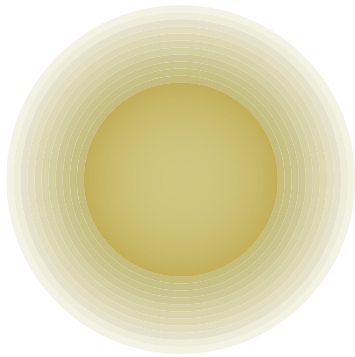

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ Patanasilpa Journal

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม - ธันวาคม 2559

ISSN 2539-5807

อธิบายแบบปก

ต้นไม้มองถึงความเจริญงอกงามทางวิชาการ
นำพาองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมเผยแพร่สู่สังคม

สำนักงาน

ฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
เลขที่ 119/19 หมู่ 3 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
โทร. 0 2482 2176-8 ต่อ 357-8, 363 Fax. 0 2482 2173
E-mail : research@bpi.mail.go.th Web : www.bpi.ac.th

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ บรรณาธิการและคณะผู้จัดทำ
ไม่จำเป็นต้องเห็นชอบและรับผิดชอบในเนื้อหา ทศนะ หรือบทความของผู้เขียน

พิสูจน์อักษร: กองบรรณาธิการ

พิมพ์ที่

บริษัท ทริปเปิ้ล กรุ๊ป จำกัด

95 ถ.แจ้งวัฒนะ ซ.6 แขวงตลาดบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 0 2521 8420 โทรสาร 0 2521 8424

E-mail : editor.triple@gmail.com Web : www.triple-group.co.th

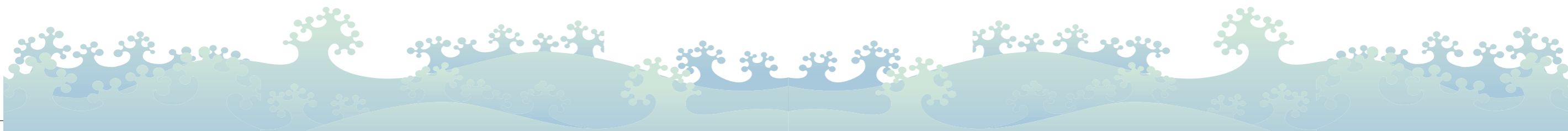
วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ Patanasilpa Journal

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2559) ISSN 2539-5807

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการเป็นสื่อกลางการเผยแพร่บทความวิจัย งานสร้างสรรค์
หรือบทความวิชาการ ในสาขาวิชาปรัชญากลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ทุกสาขา
โดยเน้นในด้านศิลปะและวัฒนธรรม ตีพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ โดยกำหนดการเผยแพร่ดังนี้
ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการในสาขาวิชาปรัชญากลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ครู อาจารย์ นักวิชาการ และนักสร้างสรรค์ เผยแพร่ผลงาน
3. เพื่อให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบของวารสาร

ที่ปรึกษา

อธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
รองอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ผู้ช่วยอธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา วัฒนะศิริ สำนักงานวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปัญญ์ชิต	วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิดา ม่วงแก้ว	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
รองศาสตราจารย์สรณรงค์ สิงหเสนี	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
รองศาสตราจารย์ปริญญา ตันติสุข	คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์สุภาวดี โพธิเวชกุล	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ กอบัวแก้ว	คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โพธิพันธ์ พานิช	สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ดร. ธนินาถ ภูสุนทร	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
ดร. โสมฉาย บุญญานันต์	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ดร. ปิยพร ทำจิ้น	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
ดร. บำรุง พาทยกุล	วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ดร. นิวัฒน์ สุขประเสริฐ	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นางสาวอุษารณณ์ บุญเรือง	คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นายสมศักดิ์ พนเสาวภาคย์	สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นางสาวสิริสกุล เกตมี	สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นางสาวกวิตาภัทร มงคลนำ	สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นางสาวชัญญาภัค แก้วไทรท้วม	สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ว่าที่ร้อยตรีนิกร สังขศิริ	สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นายคมสัน ขุนหาญ	สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
นายกฤษณ ชูดี	สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความวารสาร

ศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ชัย ปัญญ์ชิต
ศาสตราจารย์ ดร. ชมนาด กิจจันทร์

รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิดา ม่วงแก้ว

รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ วิสุทธิแพทย์

รองศาสตราจารย์ ดร. ธัญปวีณ์ รัตนพงศ์พร
รองศาสตราจารย์สุภาวดี โพธิเวชกุล

รองศาสตราจารย์ปริญญา ตันติสุข

รองศาสตราจารย์สรณรงค์ สิงหเสนี

รองศาสตราจารย์ศุภชัย สุขชีโวติ
รองศาสตราจารย์ยุพาวรรณ วรณวณิชย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทรงพร หาญสันติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อธิรัตน์ ศิริโวหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิภาวดี ฑูปิยะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อมรา รัตตากร

รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย จันทรสุวรรณ
รองศาสตราจารย์ ดร. จินตนา สายทองคำ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิมณภัทร์ ถมังรักษ์สัตว์
ดร. สิริชัยชาญ ฟ้าจำริญญ
ดร. ชนัย วรรณะลี
ดร. นิวัฒน์ สุขประเสริฐ
ดร. บำรุง พาทยกุล
ดร. ธนินาถ ภูสุนทร
ดร. โสมฉาย บุญญานันต์
ดร. ไพโรจน์ ทองคำสุก

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
คณะศิลปวิจิตร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
สำนักงานอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

สารจากอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

การศึกษา วิจัย เพื่อถอดเป็นองค์ความรู้
ที่สะท้อนคุณค่าที่เป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของงาน
ศิลป์ที่มุ่งเน้น เป็นยุทธศาสตร์ของสถาบันบัณฑิต
พัฒนศิลป์ โดยได้มีการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการ
ทำงานวิจัย สนับสนุน ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้
และนวัตกรรมใหม่ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ
ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ดังปณิธาน
ที่มุ่งมั่นศึกษา ส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสานสร้างสรรค์

และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ และศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายของ
ชุมชนในท้องถิ่น บทความทางวิชาการ บทความวิจัย และบทความงานสร้างสรรค์ที่ปรากฏ
อยู่ในวารสารพัฒนศิลป์วิชาการฉบับนี้ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความก้าวหน้าในการวิจัยและสร้างสรรค์
ผลงานสู่การเป็นศูนย์กลางองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ และทัศนศิลป์
ที่มีมาตรฐานทางวิชาการได้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Review)ทุกท่านที่ได้กรุณาเสียสละ
เวลาอันมีค่ายิ่งในการพิจารณาบทความทางวิชาการ บทความวิจัย และบทความงานสร้างสรรค์
ในวารสารฉบับนี้ และขอขอบคุณกองบรรณาธิการวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ ฝ่ายวิจัยและ
นวัตกรรม กองบริการการศึกษา ที่ช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยและ
ผู้สร้างสรรค์ผลงานในการทำงานและถอดกระบวนการดำเนินงานวิจัยมาสู่องค์ความรู้ที่เรียบเรียง
เป็นบทความเผยแพร่สู่ผู้อ่านในวารสารฉบับนี้

(นายสิริชัยชาญ ฟ้าจรรย์)
อธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

❖ บทบรรณาธิการ ❖

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2559) นี้ มีบทความที่มีคุณภาพรวม 7 เรื่องด้วยกัน ได้รับความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายสถาบัน ช่วยกรุณาเป็นผู้พิจารณาผลงานที่ได้รับการลงพิมพ์ ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาให้เกียรติเป็นผู้พิจารณาผลงาน ขอขอบคุณท่านเจ้าของผลงานที่ได้รับคัดเลือกลงพิมพ์ในวารสารฉบับนี้

ท่านผู้อ่านมีคำแนะนำเกี่ยวกับวารสาร กรุณาส่งคำแนะนำของท่านมาถึงบรรณาธิการ เพื่อจะได้ทำสิ่งที่ท่านแนะนำไปพิจารณาปรับปรุงงานในฉบับต่อ ๆ ไป และขอเชิญชวนท่านผู้อ่านส่งบทความวิจัย หรือบทความที่ยังไม่เคยเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน ไปให้ทางกองบรรณาธิการพิจารณาลงพิมพ์ต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา วัฒนศิริ
บรรณาธิการ

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2559)

Patanasilpa Journal
Vol.1 No.1 (July – December 2016)

สารบัญ : Contents

1	วิเคราะห์กระบวนการทำรำฉุยฉายฮเนา ตามรูปแบบละครวังสวนกุหลาบ
THE ANALYSIS OF CHUICHAAY - HANAO DANCING PROCESS BASED
ON WANGSUANKULARB DRAMA STYLE
• ศุภชัย จันทร์สุวรรณ (SUPACHAI CHANSUWAN)	1
2	อิทธิพลศิลปะลพบุรีที่มีต่อระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด
THE INFLUENCE OF LOPBURI ARTS ON THE INVENTION OF PRANGSAMYOD DANCE
• ดิเรก ทรงกัลยาณวัตร (DEREK SONGKALAYANAWAT)	19
3	การสร้างสรรค์ชุดการแสดง “ระบำเยื่อเคยราย่อง”
THE INVENTION OF YUEA KUEAY RAYONG DANCE
• ประกิจ พงษ์พิทักษ์ (PRAKIT PONKPITAK)	35
4	ความพึงพอใจของประชาชนต่อการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร
PEOPLE’S SATISFACTION ON VISITING THE BANGKOK NATIONAL MUSEUM
• จันทนีย์ หิรัญโรจน์ (JUNTHANEE HIRUNROJ)	53
5	การวางแผนผลิตกำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์
สาขาดนตรี สาขาคีตศิลป์ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559
PUBLIC CULTURAL MANPOWER PLANNING FOR DRAMATIC ARTS, MUSIC AND
VISUAL ARTS PROGRAMS IN THAILAND 2557 TO 2559 (BE)
• อุษาภรณ์ บุญเรือง (OUSAPHORN BOUNRUEANG)	69

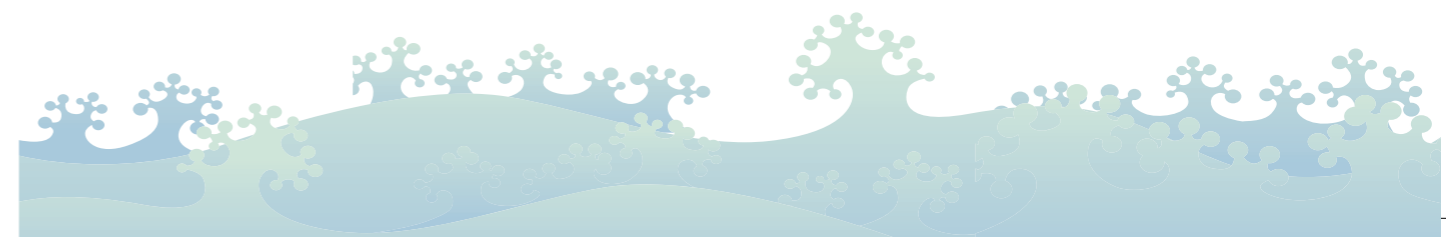

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2559)

Patanasilpa Journal
Vol.1 No.1 (July - December 2016)

สารบัญ : Contents

6	ทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติผู้ชมมวยไทยต่อส่วนประสมทางการตลาดของสนามมวยราชดำเนิน
THE ATTITUDE OF FOREIGN TOURISTS MUAYTHAI AUDIENCE TOWARD MARKETING MIX OF RAJADAMNERN STADIUM
• ชชาญชัย ยมดิษฐ์ (CHANCHAI YOMDIT)	81
7	กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร
MARKETING STRATEGIES INFLUENCING THE DECISION TO USE THE KASIKORNBANK WISDOM CARD IN BANGKOK
• อนงค์นาถ เหลืองศิริเจริญ และ พุฒิธร จิรายุส
(ANONGNATH LEANGSIRICHAREAN AND PUTTITHORN JIRAYUS)	95

วิเคราะห์กระบวนการทำรำฉุยฉายฮเนา ตามรูปแบบละครวังสวนกุหลาบ THE ANALYSIS OF CHUICHAAY - HANAO DANCING PROCESS BASED ON WANGSUANKULARB DRAMA STYLE

ศุภชัย จันทร์สุวรรณ*
SUPACHAI CHANSUWAN

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์กระบวนการทำรำฉุยฉายฮเนา ตามรูปแบบละครวังสวนกุหลาบ มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาบทบาทของตัวละครฮเนา ในบทละครเรื่อง เงาะป่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และเพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและกระบวนการทำรำฉุยฉายฮเนาของ คุณครูลมูล ยมะคุปต์ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากวังสวนกุหลาบ ผลการศึกษาพบว่า ฮเนา เป็นตัวละครสำคัญในเรื่อง เงาะป่า และเมื่อแสดงละครจะเป็นผู้รำฉุยฉาย ฮเนา ละครเรื่องนี้จัดแสดงโดยคณะวังสวนกุหลาบสืบทอดมาถึงวงพีชบุรณ ผู้แสดงเป็นฮเนาคือ คุณครูลมูล ยมะคุปต์ ได้เรียนท่าเงาะมาจากคุณครูหจิม ขณะอยู่ที่วังสวนกุหลาบ และได้เรียนท่าเงาะมาจากหม่อมเพื่อน เมื่อมาอยู่วงพีชบุรณ ดังนั้น คุณครูลมูล ยมะคุปต์ จึงได้รับการหล่อหลอมด้วยท่ารำของเงาะจนมีความสามารถอย่างดีเยี่ยม คุณครูลมูล ยมะคุปต์ เคยแสดงบทบาทเงาะในเรื่อง สังข์ทอง และเรื่อง เงาะป่า ต่อมาได้ถ่ายทอดท่าเงาะสังข์ทองและเงาะฮเนาให้แก่บุคลากรในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ฉุยฉายฮเนาเป็นการรำเดี่ยวเพื่ออวดฝีมือองค์ประกอบสำคัญ คือ ผู้แสดงต้องคัดเลือกผู้ที่มีความสามารถด้านนาฏศิลป์ ตัวพระ เครื่องแต่งกายคล้ายกับพวกก๊อยในชีวิตจริง มือถือบอเลา ดนตรีใช้วงปี่พาทย์ เพลงร้องประกอบด้วยเพลงฉุยฉาย และเพลงแม่ศรี กระบวนท่ารำเป็นรูปแบบของละครวังสวนกุหลาบ ซึ่งถ่ายทอดโดย คุณครูลมูล ยมะคุปต์ แสดงให้เห็นท่ารำของเงาะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ กระบวนท่ารำที่ผสมผสานระหว่างลีลาตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ ตัวลิง นับว่าเป็นการรักษาท่ารำของเงาะไว้อย่างสมบูรณ์

คำสำคัญ : กระบวนท่ารำ, ฉุยฉายฮเนา, รูปแบบ, วังสวนกุหลาบ

*รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Faculty of Music and Drama, Bunditpatanasilpa Institute

Abstract

The research aimed at studying the role of Hanao, the character in the royal play written by King Rama V, Ngaupa, and Chuichaay dancing elements and process which have been inherited from Wangsuankularb by Instructor Lamoon Yamakoop. The results of the study revealed that Hanao which was an important character who performed Chuichaay dance in the play, Ngaupa, shown from Wangsuankularb band through Wangpetchaboon band. Instructor Lamoon who took the role as Hanao, learned the dancing from Instructor Ngim when she was at Wangsuankularb and learned more about dancing from Lady Pheun when she was at Wangpetchaboon. So Instructor Lamoon was instructed about Ngau dancing with high performance. The dancing process of Chuichaay-hanao is like Ngau dancing in Sangthong play. However, there are some differences between these two Ngau characters. Ngau Sang was from the literature which most people considered as supernatural and inherited from the royal which dancing like lunatic to hide the real character, whereas Ngau Hanao was like normal Ngau people who lived in jungle. So the dancing process was designed to be like the real character as much as possible. The dancing of Chuichaay Hanao based on Wangsuankularb pattern showed the dancing posture of Ngau with specific identity such as laughing posture, keeping weapon posture, kicking weapon posture, as well as the walking manner which hides knees of character. It could be said that this is a complete preservation of Ngau dancing.

Keyword: Dancing Process, Chuichaay-hanao, Style, Wangsuankularb

บทนำ

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการเขียนบทละคร ได้แก่ เรื่อง รามเกียรติ์ สังข์ทอง สืบทอ มาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ และการแสดงละครไทยนิยมนำเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้า หรือพระมหากษัตริย์มาแสดง คงมีเรื่องราวของชาวบ้าน ได้แก่ เรื่อง ไกรทอง แต่ก็ยังคงแทรก อภินิหารเวทย์มนตร์คาถาในรูปแบบของจินตนาการอยู่ บทละครเหล่านี้จะใช้เพลงร้องรำ เป็นพื้น (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2507, น. 47) นอกจากจะเน้น เหตุการณ์หรืออารมณ์ของตัวละครจึงจะใช้เพลงที่มีความสอดคล้องกัน ดังเช่น เพลงลมพัด ชายเขา ใช้ตอนนางรจนามองเห็นเจ้าเงาะ เพลงไอ้ปี่ ใช้ตอนนางรจนาอ่อนนอนสามี

ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำเพลงอุยฉายมาใช้กับการรำชุดเบิกโรง คือ อุยฉายกิ่งไม้เงินทอง ซึ่งถือเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้แต่งบทละครในสมัยต่อมา นำเพลงอุยฉายมาใช้ในการแสดงละคร

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง เงาะป่า ก็ได้ทรงนำเพลงอุยฉายและแม่ศรีมาใช้ในการรำเดี่ยวของตัวละครเอกคือ ฮเนา เรียกว่า รำอุยฉาย ฮเนา บทละครเรื่องเงาะป่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยจัดแสดงเมื่อคราวงานฉลองพระที่นั่งอัมพรสถาน สมัยรัชกาลที่ 5 ผู้ควบคุมการฝึกซ้อมคือ พระอรรคชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์¹ โดยมี เจ้าจอมหม่อมราชวงศ์สดับ ลดาวัลย์ เป็นผู้นำต้นเสียงร้องเพลง และผู้แสดงตัวเอกน่าจะเป็นผู้หญิงล้วนเนื่องจากจัดการแสดงโดย ข้าราชการฝ่ายใน ส่วนเด็กเงาะผู้ชายชื่อ คนึง ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอุปถัมภ์ไว้ได้แสดงเป็นตัวคนึง ตามท้องเรื่อง หม่อมเจ้าทองต่อ ทองแถม แสดงเป็นไม้ไผ่

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 6 สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวง นครราชสีมา² ได้ตั้งคณะละครวังสวนกุหลาบ โดยรับครูที่มีเชื้อสายมาจากราชสำนักรัชกาลที่ 2 มาเป็นผู้ฝึกซ้อม ศิษย์ในสำนักที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี³ คุณครูลมุล ยมะคุปต์ คุณครูเฉลย ศุขะวณิช

ละครวังสวนกุหลาบตั้งอยู่ได้ 8 ปีก็โอนไปสังกัดวังเพชรบูรณ์ของ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย ทั้งครูและศิษย์ 40 คนต้องไปสังกัด ณ วังแห่งใหม่ แต่ท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี มิได้ติดตามไปอยู่ด้วยเนื่องจากเป็นชายา ของสมเด็จพระเจ้าอัษฎางค์เดชาวุธ

¹ ภายหลังได้รับสถาปนาเป็น พระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา เมื่อปี พ.ศ. 2468 สมัยรัชกาลที่ 7

² ภายหลังทิวศต สถาปนาเป็น สมเด็จพระอนุชาธิราช

³ คือ หม่อมแก้ว ณ นครราชสีมา

ในวังเพ็ชรบูรณ์ได้จัดแสดงละครเรื่อง เงาะป่า บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีผู้แสดง คือ หม่อมระวี จุฑาธูช เป็นชมพลา คุณครูลมุล ยมะคุปต์ เป็นอเนา

เมื่อกรมศิลปากรเปิดกองโรงเรียนและกองการสังคีต คุณครูลมุล ยมะคุปต์ ได้เข้ามาเป็นครูในโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ หรือสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ในปัจจุบัน ส่วนท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี ได้เข้ามาเป็นครูในกองการสังคีต หรือสำนักการสังคีตในปัจจุบันเช่นกัน ดังนั้น ท่านทั้งสองจึงมีหน้าที่ถ่ายทอดทำร่ำให้กับศิษย์และศิลปินรุ่นต่อมา

ในการจัดแสดงละครเรื่อง เงาะป่า ของสำนักการสังคีต ท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี ได้ออกแบบลีลาทำร่ำฉุยฉายอเนาขึ้นมาใหม่ และถ่ายทอดให้กับคุณครูธงไชย โพธิ์อารมย์ เป็นคนแรก ส่วนการแสดงละครเรื่อง เงาะป่า ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ คุณครูลมุล ยมะคุปต์ ได้นำลีลาทำร่ำของอเนาตามที่ท่านเคยรับบทเหล่านี้มาก่อนและถ่ายทอดให้กับอาจารย์อุดม อังศุธร

ปัจจุบันสำนักการสังคีต กรมศิลปากร มีหน้าที่จัดการแสดงละครเพื่อเผยแพร่ศิลปะประจำชาติ เมื่อจัดละครเรื่องเงาะป่าในงานเฉลิมฉลองครบรอบ 100 ปีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์ ในปี พ.ศ. 2511 จึงนำรูปแบบการทำร่ำฉุยฉายอเนาของท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนีออกแสดง ทำให้ประชาชนทั่วไปได้เห็นเฉพาะกระบวนการทำร่ำฉุยฉายอเนาของท่านเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการทำร่ำฉุยฉายอเนาของคุณครูลมุล ยมะคุปต์ ที่สืบทอดมาจากวังเพ็ชรบูรณ์จะไม่ได้เผยแพร่มากนัก เนื่องจากเป็นการถ่ายทอดในสถาบันการศึกษา เฉพาะกลุ่มที่เรียนวิชาเอกนาฏศิลป์ไทย

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษาวิเคราะห์ลีลาทำร่ำฉุยฉายอเนาตามรูปแบบของคุณครูลมุล ยมะคุปต์ เพื่ออนุรักษ์รูปแบบการทำร่ำนี้และให้มีการสืบทอดต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทและความสำคัญของตัวละครอเนาในการแสดงละครเรื่อง เงาะป่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและกระบวนการทำร่ำฉุยฉายอเนา ของคุณครูลมุล ยมะคุปต์ ซึ่งรับการถ่ายทอดมาจากวังสวนกุหลาบ

วิธีการศึกษา

ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research)

1. ศึกษาจากเอกสาร

1.1 เอกสารชั้นต้น (Primary source) หรือข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ได้แก่ บทละครเรื่องเงาะป่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทละครเรื่อง สังข์ทอง พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

บททำเบิกโรงฉุยฉายกิ่งไม้เงินทอง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทโขนและบทละครเรื่อง รามเกียรติ์ ตอนรำฉุยฉายสุรปนา รำฉุยฉาย

เบญกายแปลง พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

รามเกียรติ์บทพากย์และบทร้อง ตอนรำฉุยฉายอินทรีชิต บทพระราชนิพนธ์ใน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary source) หรือข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้แก่ หนังสือเรื่อง 101 ปีละครวังสวนกุหลาบ ของประเมษฐ์ บุญยะชัย วรรณกรรมการแสดงของเสาวณิต วิจารณ์

แหล่งค้นคว้าหาข้อมูล ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ศูนย์รักษาศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ฝ่ายวิชาการ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวรรณกรรมละครและด้านนาฏดุริยางคศิลป์ไทย ซึ่งมีประสบการณ์และเชี่ยวชาญเฉพาะด้านไม่น้อยกว่า 20 ปี ได้แก่

- 1) อาจารย์สุวรรณีย์ ชลานุเคราะห์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. 2533
- 2) รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต วิจารณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 3) อาจารย์อุดม กุลเมธพันธ์ (อังศุธร) อดีตผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์
- 4) อาจารย์ทัศนีย์ ขุนทอง ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. 2555
- 5) อาจารย์นัฐพงศ์ โสวัตร ผู้เชี่ยวชาญด้านดุริยางคศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- 6) อาจารย์ประเมษฐ์ บุญยะชัย ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- 7) ดร.นิวัฒน์ สุขประเสริฐ อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- 8) อาจารย์ฤทธิเทพ เถาว์ศิริธู รองคณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิต

พัฒนศิลป์

3. ฝึกปฏิบัติทำร่ำฉุยฉายอเนาของคุณครูลมุล ยมะคุปต์ จากอาจารย์อุดม กุลเมธพันธ์ (อังศุธร) ซึ่งเคยรำฉุยฉายอเนา โดยรับการถ่ายทอดทำร่ำจากคุณครูลมุล ยมะคุปต์

4. ประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อยืนยันข้อมูลโดยกำหนดคุณสมบัติผู้เข้าร่วมประชุม ดังนี้

4.1 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การสอนวิชาการวรรณกรรมละครไม่น้อยกว่า 20 ปี จำนวน 3 คน

4.2 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การสอนวิชาภาษาไทยและดนตรีไทยไม่น้อยกว่า 20 ปี จำนวน 7 คน

ผลการศึกษา

การศึกษาวិเคราะห์ทำรำดูฉายฮเนา ตามรูปแบบของ คุณครูลมูล ยมะคุปต์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติ บุคลิกลักษณะ อุปนิสัยของตัวละครฮเนา ในบทละครเรื่อง เงาะป่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เพื่อให้เห็น การออกลีลาท่ารำของเงาะฮเนาในชุดดูฉายฮเนาและการสืบทอดพัฒนาท่ารำมาจาก เงาะสังข์ทอง ซึ่งสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. การศึกษาบทบาทและความสำคัญของตัวละครฮเนาในการแสดงละคร เรื่อง เงาะป่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพบว่า ฮเนา คือชื่อตัวละครเอก ของเรื่องที่ต้องมีการรำอวดฝีมือในเพลงดูฉาย ซึ่งสามารถสรุปบทบาทและความสำคัญได้ ดังนี้

1.1 เป็นผู้มีรูปร่างงาม

1.2 เป็นผู้มั่นคงในความรัก แม้บิดามารดาจะหาผู้หญิงคนใหม่มาให้ แต่ฮเนาก็ไม่ พึ่งประสงค์ เพราะมั่นคงในความรักที่มอบให้นางลำหับ

1.3 เป็นผู้รักชาติประเพณี เมื่อมีความรักต่อนางลำหับ ก็ให้พ่อและแม่ของตน ไปสู่ขอต่อพ่อแม่ของนาง

1.4 เป็นผู้รักความงาม อวดรูปโฉม

1.5 เป็นคนซื่อ

1.6 เป็นคนรู้จักถนอมน้ำใจคน

1.7 เป็นผู้เข้าใจความเป็นไปของโลก

1.8 เป็นผู้มีน้ำใจกล้าหาญ

1.9 เป็นผู้มีน้ำใจนักกีฬา

1.10 เป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนไหว

1.11 เป็นผู้ที่มีคุณธรรม

2. การศึกษาองค์ประกอบและกระบวนการทำรำดูฉายฮเนาของคุณครูลมูล ยมะคุปต์ ซึ่งรับการถ่ายทอดมาจากวังสวนกุหลาบ พบว่า ดูฉายฮเนา เป็นการรำอวดฝีมือที่แทรกอยู่ใน บทละคร ซึ่งมีองค์ประกอบและกระบวนการทำรำ ดังนี้

2.1 องค์ประกอบการแสดง

2.1.1 ผู้แสดง คัดเลือกจากผู้ที่มีรูปร่างสันทัด มีความสามารถในการรำ บทตัวพระและสามารถแสดงลีลาของตัวยักษ์ ลิง และนางได้ เนื่องจากท่ารำของเงาะเป็นลีลา ผสมของตัวละครและรูปแบบ มีความถนัดในการใช้อาวุธ เช่น การควงบอเลา รู้จักการใช้สีหน้า และแววตาไปตามอารมณ์ของตัวละคร

2.1.2 เครื่องแต่งกายของละครวังเพ็ชรบูรณ์อาจต้องแต่งกายมิดชิดเนื่องจาก ใช้ผู้หญิงแสดง ส่วนเครื่องแต่งกายในปัจจุบันที่ใช้ผู้ชายแสดงสามารถแต่งได้คล้ายกับพวกก๊อย ในชีวิตจริง ประกอบด้วยเครื่องแต่งกาย ดังนี้

1. เลาะเตี้ยะ หมายถึงผ้าถุงสีแดงคล้ายโจงกระเบนสีน้ํารัตนบุรีประดับ สะโพก ปล่อยชายด้านหน้าและหลัง มีคำเรียกตามภาษาก็อยว่า

โกฟ็อก หมายถึง ชายผ้ายาวที่ปล่อยห้อยลงมาด้านหน้า

กอละเอ หมายถึง ชายผ้ายาวที่ปล่อยห้อยลงมาด้านหลัง

2. ผ้าคาดเอวสีเขียวเพื่อให้ตัดกับสีแดง ปล่อยชายยาวสองชายด้านหน้า

3. ดอกไม้แดงทัดหูขวา

4. พวงมาลัยสีแดงคล้องคอ

5. พวงมาลัยสีแดงพันข้อมือทั้งสองข้าง

6. พวงมาลัยสีแดงพันข้อเท้าทั้งสองข้าง

ภาพที่ 1 เครื่องแต่งกายฮเนาของคุณครูลมูล ยมะคุปต์
ที่มา: 101 ปี ละครวังสวนกุหลาบ, 2555, น. 13

ภาพที่ 2 อาจารย์ฤทธิเทพ เถาว์ศิริณ ในชุดดูฉายฮเนา
ที่มา: ฤทธิเทพ เถาว์ศิริณ

2.1.3 อุปกรณ์ในการแสดง การรำดูฉายฮเนาตามรูปแบบของคุณครูลมูล ยมะคุปต์ กำหนดให้ถือกลองไม้ไผ่สำหรับเป่าลูกดอก เรียกว่า บอเลา

2.1.4 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการรำดูฉายฮเนาอาจใช้วงปี่พาทย์ เครื่องทำเป็นอย่างน้อยประกอบด้วย ระนาดเอก ตะโพน ฆ้องวงเล็ก กลองทัด ปี่ โดยมีฉิ่ง เป็นเครื่องควบคุมจังหวะถ้าเป็นการแสดงทั้งเรื่องอาจใช้วงปี่พาทย์เครื่องคู่โดยเพิ่มระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ โหม่ง เครื่องดนตรีที่มีเอกลักษณ์พิเศษของการรำดูฉายคือ ปี่ ซึ่งผู้เป่าต้องแสดง ความสามารถในการเป่าเปลี่ยนเสียงคนร้องได้ทุกถ้อยคำ ก่อให้เกิดความน่าสนใจยิ่งขึ้น

2.1.5 เพลงร้อง บทร้องดูฉายฮเนาใช้เพลงดูฉาย ต่อด้วยเพลงแม่ศรี ความหมายเป็นการอวดความงาม และความภาคภูมิใจในการแต่งกาย ตลอดจนการรำฟิ่งถึง หญิงอันเป็นที่รัก จากการวิเคราะห์การใช้คำในดูฉาย พบว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ทรงใช้ถ้อยคำได้ไพเราะ เหมาะสำหรับตัวละครสามัญ อ่านง่าย และในบทร้อง ยังชมบุคคลอื่นนอกเหนือจากตัวผู้รำเอง ซึ่งต่างจากเพลงรำดูฉายทั่วไป

2.2 วิเคราะห์กระบวนการทำรำฮเนาฮเนา กระบวนการทำรำดูฉายฮเนาเป็นทำรำ ตามสำนวนนิยม คือ ท่าทางของมนุษย์ผู้ชายที่มีความสง่างาม ภาคภูมิใจ แผงความมีเสน่ห์ตามลักษณะ ของการรำดูฉาย แต่คุณครูลมูล ยมะคุปต์ ได้นำท่ารำที่ฝึกฝนมาจากวงเพ็ชรบูรณ์มาถ่ายทอด ในชุดดูฉายฮเนา ให้กับศิษย์ในสถาบันสอนนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นท่ารำที่แตกต่างจากดูฉายฮเนา ของท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี คือการใช้ท่ารำแบบคตินิยมผสมสำนวนนิยม คือ มีความสวยงาม ความตลกขบขัน ความเข้มแข็ง ความทะมัดทะแมง ความน่ารักน่าชัง ลักษณะของตัวละครเงาะ

นอกจากนี้ พบว่าท่ารำดูฉายฮเนาที่ได้รับอิทธิพลมาจากท่ารำเงาะสังข์ทอง มีปรากฏ จำนวน 13 ท่า ดังตัวอย่างการเปรียบเทียบท่ารำของเงาะสังข์ทองมาสู่ท่ารำของเงาะฮเนา ทั้งท่ารำประกอบเพลงร้อง และท่ารำประกอบกิริยา ดังต่อไปนี้

ท่ารำประกอบเพลงร้อง

ภาพที่ 3 เงาะสังข์ทอง คำร้อง - เมื่อนั้น

ภาพที่ 4 เงาะฮเนา คำร้อง - ดูฉายเอ๋ย

ภาพที่ 5 เงาะสังข์ทอง คำร้อง - คนขยัน

ภาพที่ 6 เงาะฮเนา คำร้อง - ฟองปลิว

ภาพที่ 7 เงาะสังข์ทอง คำร้อง - พิศโฉม

ภาพที่ 8 เงาะฮเนา คำร้อง - นึกเขม้น

ภาพที่ 9 เจาะสังข์ทอง
คำร้อง - พระริดา

ภาพที่ 10 เจาะฮเนา
คำร้อง - จะใคร่เห็น

ภาพที่ 11 เจาะสังข์ทอง
คำร้อง - ไม่มี

ภาพที่ 12 เจาะฮเนา
คำร้อง - มันไม่

ภาพที่ 13 เจาะสังข์ทอง
คำร้อง - ให้พี่น้อง

ภาพที่ 14 เจาะฮเนา
คำร้อง - หน้ากรุ้มกริม

ภาพที่ 15 เจาะสังข์ทอง
คำร้อง - ทรามสงวน

ภาพที่ 16 เจาะฮเนา
คำร้อง - ทญิงฤ

ภาพที่ 17 เจาะสังข์ทอง
คำร้อง - ต้องใจรัก

ภาพที่ 18 เจาะฮเนา
คำร้อง - นารักเต็มที

ภาพที่ 19 เจาะสังข์ทอง
คำร้อง - คิดปอง

ภาพที่ 20 เจาะฮเนา
คำร้อง - เมื่อยามแซมขึ้น

ภาพที่ 21 เเงะสังข์ทอง
คำร้อง - นวลน้อย

ภาพที่ 22 เเงะฮเนา
คำร้อง - เจ้าทราเมวีย

ภาพที่ 3 - 22 ทำรำประกอบเพลงร้อง
ที่มา: ผู้วิจัย

ทำรำประกอบกิริยา

ภาพที่ 23 เเงะสังข์ทอง
คำร้อง - (ทำขึ้น)

ภาพที่ 24 เเงะฮเนา
คำร้อง - (ทำขึ้น)

ภาพที่ 25 เเงะสังข์ทอง
คำร้อง - นั้น (ท่าเตะกระบอง)

ภาพที่ 26 เเงะฮเนา
คำร้อง - ฉาย (ท่าเตะบอลา)

ภาพที่ 27 เเงะสังข์ทอง
คำร้อง - (ทำยิ้ม)

ภาพที่ 28 เเงะฮเนา
คำร้อง - ยิ้มละไม

ภาพที่ 23 - 28 ทำรำประกอบกิริยา
ที่มา: ผู้วิจัย

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า ทำรำของเงะสังข์ทองได้พัฒนาเข้ามาสู่ทำรำของเงะฮเนา ซึ่งจัดเป็นแบบแผนการรำของท่าตัวเงาะ

อนึ่ง การรำท่าตัวเงาะ เป็นการรำที่ใช้ท่าผสมผสานของตัวพระ ตัวนาง ด้วยยักษ์ ตัวลิง จนเกิดรูปแบบใหม่เป็นตัวเงาะ ซึ่งนับเป็นแบบแผนเฉพาะอีกรูปแบบหนึ่งที่ยังไม่ได้ รับการจัดให้เป็น “แบบแผน” อย่างเป็นทางการในวงการนาฏศิลป์ไทย อาจเป็นไปได้ว่า ตัวละครเงาะ ไม่ค่อยได้ปรากฏบ่อยนักในการแสดงโขนละคร จึงไม่ได้จัดให้เป็นรูปแบบที่ 5 ซึ่งน่าจะมีการศึกษาค้นคว้าให้ละเอียดลึกซึ้งเพื่อเก็บไว้เป็นองค์ความรู้เพื่อสืบทอดต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาบทบาทความสำคัญ อุปนิสัยใจคอบุคลิกภาพของฮเนา พบว่า ฮเนา มีบุคลิกภาพดังนี้ เป็นผู้มีรูปร่าง เป็นผู้รักษาจารีตประเพณี (การแต่งงาน) เป็นผู้มีความมั่นคง ในความรัก เป็นผู้รักความงาม เป็นคนซื่อ เป็นคนรู้จักถนอมน้ำใจคน เป็นผู้เข้าใจความเป็นไป ของโลก เป็นผู้มีน้ำใจกล้าหาญ เป็นผู้มีน้ำใจนักกีฬา เป็นผู้มีจิตใจอ่อนไหว เป็นผู้มีความซื่อสัตย์

รูปแบบการรำดูฉายฮเนา ได้สืบทอดทำรามาจากเงาะสังข์ทองในราชสำนักรัชกาลที่ 2 โดยคุณครูหิมได้มาสอนท่าเงาะสังข์ทองให้กับศิษย์วังสวนกุหลาบ ผู้ที่รับการถ่ายทอดคือ คุณครูลมูล ยมะคุปต์ และเมื่อละครคณะวังสวนกุหลาบตั้งอยู่ได้ 8 ปีก็โอนไปอยู่วังเพ็ชรบูรณ์ แต่คุณครูหิมไม่ได้ติดตามไปด้วย ดังนั้นเมื่อวังเพ็ชรบูรณ์จะจัดแสดงละครเรื่อง เงาะป่า บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึงได้เชิญ หม่อมเพื่อน มาสอนท่ารำของตัวเงาะ รวมทั้งให้คุณครูลมูล ยมะคุปต์ รำดูฉายฮเนา ซึ่ง บทรำดูฉายฮเนา ได้รับการตัดทอนให้สั้นลงจากบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 เพื่อให้ เหมาะสมกับเวลาในการแสดง

บทละครเรื่อง เงาะป่า จัดแสดงครั้งสุดท้ายในวังเพ็ชรบูรณ์ และต้องเลิกจัดไปเมื่อมี การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็น ระบอบประชาธิปไตย ในยุคนี้มีการก่อตั้งโรงเรียนสอนนาฏศิลป์สังกัดกรมศิลปากร ในปี พ.ศ. 2477 ชื่อโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนนาฏศิลป์ วิทยาลัย นาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ตามลำดับ และคุณครูลมูล ยมะคุปต์ ได้เข้ามาเป็นครูในสถาบันแห่งนี้ ได้นำท่ารำที่ฝึกฝนมาจากวังเพ็ชรบูรณ์และเป็น ผู้แสดงเป็นตัวนี้โดยตรงมาถ่ายทอดในชุดดูฉายฮเนา ให้กับศิษย์ในสถาบันสอนนาฏศิลป์

รูปแบบการรำลีลาท่าทางของเงาะ จะมีการผสมผสานระหว่างท่าตามแบบแผนของ ตัวละครพระ นาง ยักษ์ ลิง เห็นได้จากลีลาท่าทางต่อไปนี้

- ท่าตัวพระ ได้แก่ การตั้งวง การยกเท้า
- ท่าตัวนาง ได้แก่ การหลบเข่า การลักคอ
- ท่าตัวยักษ์ ได้แก่ การยืนกันเข่า การลงเหลี่ยมอด
- ท่าตัวลิง ได้แก่ การหย่อง การเก็บเท้า

จากการผสมผสานรูปแบบของตัวละครทุกประเภท ทำให้แบบแผนลีลาท่ารำของตัวเงาะ มีลักษณะเฉพาะที่สวยงามอีกรูปแบบหนึ่งของนาฏศิลป์ไทย และเมื่อนำท่ารำของเงาะสังข์ทอง มาใส่ในท่ารำของเงาะฮเนา จึงคงรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้สืบทอดมา

ท่ารำของเงาะสังข์ทองได้พัฒนาเข้ามาสู่ท่ารำของเงาะฮเนา ซึ่งจัดเป็นแบบแผนการรำ ของท่าตัวเงาะที่มีความสวยงามเป็นลักษณะเฉพาะ นอกจากนั้น บทบาทของเงาะสังข์ทอง จะแฝงไว้ด้วยความเสแสร้งแกล้งทำเพื่อให้เห็นว่าบ้าใบ้ จึงแฝงท่าทางตลกขบขัน ขณะเดียวกัน บทบาทของฮเนาตอนรำดูฉายก็แฝงไว้ด้วยความตลกขบขันในบางท่าเช่น คำร้องว่า “น้ำตาลเผาเผา” เป็นการกล่าวถึงความหลังที่ฮเนาเคยเห็นนางลำหับนั่งร้องไห้ กับแม่ ดังนั้น ลีลาท่ารำตอนนี้ฮเนาจะต้องทำท่าเลียนแบบกิริยาของผู้หญิงที่กำลังร้องไห้ โดยทำท่าย่อเข่าหนีบ (ลักษณะของผู้หญิง) ก้มหน้า แล้วทำมือตีดน้ำตาทั้งสองหยด นับเป็นการ ล้อเลียนได้อย่างน่ารักน่าเอ็นดู ทำให้เห็นว่าฮเนาไม่ใช่ตัวละครที่ร้ายกาจ หากแต่มีความ เป็นคนใจอ่อนอยู่ในตัวและลงท้ายเขาได้แสดงความใจอ่อน ในตอนจบได้อย่างสมภาคภูมิ

เมื่อวิเคราะห์รูปแบบการรำของเงาะทั้งสอง ได้ข้อค้นพบที่แสดงถึงความละเอียด ลึกซึ่งเพิ่มขึ้น ดังนี้

1. เงาะสังข์ทอง ผู้แสดงต้องสวมศีรษะเงาะ ทำให้ต้องออกลีลาท่าทางเพื่อสื่อความหมาย กับผู้ชมด้วยกิริยาท่าทาง ต่างจากเงาะฮเนา ซึ่งสามารถแสดงสีหน้าแววตาให้ดูเป็นธรรมชาติ และมีชีวิตชีวามากกว่า

2. เงาะสังข์ทองแต่งกายยืนเครื่องซึ่งปกปิดมิดชิดและสวยงามเหมือนเครื่องทรง ของกษัตริย์ ส่วนเงาะฮเนาแต่งกายด้วยผ้าแดงผืนเดียวเปลือยอก ดังนั้น เงาะสังข์ทองจึงใช้ ผู้แสดงได้ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ส่วนเงาะฮเนาจำเป็นต้องใช้ผู้แสดงที่เป็นผู้ชายเท่านั้น แม้ใน ยุคแรกของละครวังเพ็ชรบูรณ์จะให้เงาะฮเนาสวมเสื้อแขนสั้น แต่นั่นเพราะความจำเป็น ที่ละครในสำนักนี้มีแต่ผู้แสดงที่เป็นผู้หญิง จึงอนุโลมได้โดยไม่ต้องแต่งกายตามบทละคร

3. ท่ารำของเงาะสังข์ทองตอนเลือกคู่ เป็นท่ารำคู่กับนางรจนา จึงมีท่าที่ต้องใช้การเดินทาง วิ่งไปมาเพื่อให้ตัวละครได้เปลี่ยนทิศทางการหลากหลาย ส่วนเงาะฮเนา เป็นการรำคนเดียว จึงไม่ปรากฏท่าที่ต้องใช้พื้นที่ของเวทีมากนัก และส่วนใหญ่จะเป็นการรำอยู่กับที่มากกว่า

4. ถ้าเป็นการแสดงละครเรื่อง เงาะสังข์ทองจะอยู่ในฉากห้องพระโรง ซึ่งมีตัวละคร อื่น ๆ ปรากฏร่วมด้วย ได้แก่ ท้าวสามนต์ นางมณฑา เสนา กำนัล ทำให้ดูเป็นพิธีการ หูหรา โอ่อ่า ซึ่งต่างจากเงาะฮเนา ที่รำอยู่ในบรรยากาศของป่าเขา แต่งกายอยู่คนเดียว ดังนั้น เงาะฮเนาจึงดูมีความเป็นธรรมชาติ เป็นกันเอง ใกล้ชิดกับคนดูมากกว่า ก่อให้เกิดความรู้สึก ผ่อนคลาย สบายใจสมกับเป็นละครแนวใหม่ที่เน้นความเรียบง่าย สะท้อนให้เห็นวิวัฒนาการ ของการละครในสมัยรัชกาลที่ 5 อย่างเด่นชัด

จากการวิเคราะห์ความละเอียดลึกซึ้งในการรำชุดดูฉายฮเนา จึงนับว่าเป็นชุดรำ อดฝีมือ ที่สวยงาม มีเสน่ห์ มีชีวิตชีวา มีความเป็นธรรมชาติ นับว่าคุณครูลมูล ยมะคุปต์

เป็นผู้สืบสานรูปแบบท่ารำเงาะและนำมาถ่ายทอดให้กับศิษย์ในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งผู้วิจัยก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์อุดม อังศุธร อีกต่อหนึ่งและได้นำไปถ่ายทอดให้แก่ศิษย์รุ่นใหม่เพื่อให้รูปแบบการรำดูฉายฮเนาจากวังสวนกุหลาบถึงวังเพชรบูรณ์ดำรงคงอยู่สืบไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการท่ารำดูฉายฮเนา ตามรูปแบบละครวังสวนกุหลาบ ได้ข้อค้นพบดังนี้

1. ตัวละครเอกหรือตัวละครสำคัญแต่ยังไม่ถึงระดับพระเอก คือตัวละครชื่อ ฮเนา ซึ่งได้ ก่อความขัดแย้งเป็นรักสามเส้าระหว่างนางลำหับกับชมพลา อย่างไรก็ตาม ฮเนาไม่จัดว่าเป็นตัวโกงหรือคนชั่ว เนื่องจากเมื่อหลงรักนางลำหับก็ส่งผู้ใหญ่ไปสู้อและได้จัดพิธีวิวาห์ตามประเพณี เพียงแต่ ฮเนามีได้กระทำตนให้นางลำหับเห็นอกเห็นใจเสียก่อน ต่างกับชมพลาซึ่งเคยช่วยเหลือนางเมื่อถูกขู่รัดแขนและยังมอบเครื่องรางของขลังที่ผู้ชายมักจะทวงแหวนไว้ให้นางเพื่อเก็บไว้ป้องกันตัว ดังนั้นเมื่อชมพลาลักพานางไปในคืนวิวาห์ ฮเนาจึงออกติดตามและได้ต่อสู้กันจนกระทั่งพี่ชายของฮเนาได้ยิงชมพลาตาย นางลำหับเสียใจจึงฆ่าตัวตายตาม ทำให้ฮเนาสำนึกผิดที่เป็นต้นเหตุให้คนทั้งสองเสียชีวิตจึงฆ่าตัวตายตาม การที่ฮเนาแสดงถึงความรับผิดชอบเช่นนี้นับว่าเป็นคนดีคนหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ คำกล่าวของ เสาวณิต วิงวอน (2554, น. 254) ว่า “นับว่าเป็นคนดีทั้งคู่และมีบทบาทสำคัญเท่าเทียมกัน”

2. กระบวนการท่ารำดูฉายฮเนา เป็นการรำอวดฝีมือเพื่อให้การแสดงถึงพร้อมด้วยสุนทรียศิลป์ครบทุกด้านตามเอกลักษณ์ของละครไทย วิธีการท่ารำดูฉายฮเนา ยังคงใช้จารีตและแบบแผนตามอย่างการรำดูฉายในแบบดั้งเดิมที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ดังนี้

ในช่วงปีพาทย์เครื่องห้าเป็นอย่างน้อย มีการบรรเลงเพลงร่ำตอนออก มีการเป่าปี่เลียนเสียงคนร้อง มีการบรรเลงเพลงรับ ส่งท้ายด้วยเพลงเร็ว เพลงลา

บทร้องดูฉายในบทพระราชนิพนธ์ของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะมีบทร้องดูฉาย 4 ท่อน ต่อด้วยบทร้องแม่ศรี 4 ท่อน แต่เนื่องจากการแสดงละครต้องอาศัยเวลาจำกัด จึงมีการตัดทอนให้เหลือบทร้องดูฉาย 2 ท่อนและบทร้องแม่ศรี 2 ท่อน

การแต่งกายของตัวละครฮเนา ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 6 นิยมใช้ผู้หญิงแสดง เช่น หม่อมเพื่อน คุณครูลมุล ยมะคุปต์ การแต่งกายของเงาะผู้ชายจึงต้องสวมเสื้อคอกลมแขนสั้นเพื่อปกปิดร่างกาย (ประเมษฐ์ บุญยะชัย, 2543, น. 64) แต่เมื่อถึง

ยุคของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในปัจจุบัน ได้ใช้ผู้ชายแสดงบทบาทของฮเนา จึงไม่จำเป็นต้องสวมเสื้อและจะได้ตรงตามลักษณะการแต่งกายของพวกเงาะ เพียงแต่นุ่งผ้าเลาะเตี้ยเสีแดงผืนเดียว และจากการที่ผู้ชายออกรำดูฉายฮเนาจนเป็นที่รู้จักคุ้นเคยของคนดู ต่อมาจึงปรากฏว่าไม่มีการใช้ผู้หญิงแสดงรำชุดนี้อีกเลย

การรำดูฉายคือการรำเพื่ออวดความงามความภาคภูมิใจของตนเอง ดังคำกล่าวของพระยาอนุমানราชชนว่า “การรำดูฉายเป็นการแสดงภาษานาฏศิลป์ที่มีคุณค่า นิยมกันว่าตัวละครสามารถแสดงอารมณ์ความภาคภูมิใจออกมาทางท่ารำได้ดีกว่าที่จะพูดออกมาทางปาก” (พระยาอนุমানราชชน, 2515, น. 2) จากคำกล่าวนี้สอดคล้องกับการรำดูฉายฮเนา ซึ่งมีกระบวนการท่ารำที่สวยงามโดยมีทั้งหมด 105 ท่า ซึ่งผู้รำจะต้องถืออาวุธบอเลาะและสามารถปรับเปลี่ยนมือถือได้ตลอดเวลา

3. กระบวนการท่ารำดูฉายฮเนาตามรูปแบบของละครวังสวนกุหลาบซึ่งนำมาถ่ายทอดโดยคุณครูลมุล ยมะคุปต์ ได้มีการนำท่ารำของเงาะสังข์ทองมาประยุกต์ใช้ ซึ่งปกติลีลาท่ารำของเงาะจะมีพื้นฐานมาจากท่ารำของตัวโขนคือ ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ ตัวลิง ไว้ด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของคุณครูสุวรรณี ชลานุเคราะห์ ว่า “ท่าเงาะนั้นเป็นท่ารวมของตัวพระ นาง ยักษ์ ลิง ไว้ทั้งหมด จึงเป็นท่าที่ยากกว่าท่าของตัวอื่น ๆ และเงาะยังต้องใส่กิริยาอาการไม่เหมือนตัวละครทั่วไป” (สุวรรณี ชลานุเคราะห์, สัมภาษณ์. 2 กรกฎาคม 2556) จากคำกล่าวนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเปรียบเทียบลีลาท่ารำของเงาะจนได้พบว่ามีท่าพื้นฐานของตัวโขนต่าง ๆ เช่น การตั้งวงเป็นลักษณะของโขนตัวพระ การหลบเข้าเป็นลักษณะของโขนตัวนาง การลงวงเป็นลักษณะของโขนตัวยักษ์ การหย่องเท้าเป็นลักษณะของโขนตัวลิง นอกจากนั้นจากคำกล่าวของคุณครูสุวรรณี ชลานุเคราะห์ ที่กล่าวว่า กิริยาอาการของเงาะจะไม่เหมือนกับตัวละครทั่วไป ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเปรียบเทียบท่ารำของเงาะโดยเฉพาะ โดยการนำท่ารำของเงาะสังข์ทองมาเปรียบเทียบกับเงาะฮเนา เพื่อให้เห็นการสืบทอดท่ารำเงาะของละครวังสวนกุหลาบได้อย่างชัดเจนจากการที่เงาะฮเนาเป็นเงาะที่ถอดแบบมาจากเงาะในชีวิตจริง จึงนับว่าบทบาทของฮเนาเป็นการแสดงศิลปะที่มีชีวิต (Living Art) เห็นได้จากบุคลิกของเงาะป่าที่มีความคล่องแคล่วหลุกหลิก ซึ่งจะแฝงอยู่ในกระบวนการท่ารำดูฉายชุดนี้ แต่ขณะเดียวกันผู้แสดงก็ต้องใส่อารมณ์ ความรู้สึกออกทางสีหน้าแววตาไปตามบทร้องซึ่งตรงกับทฤษฎีของ สแตนนิสลาฟสกี (Stanislavsky) นักการละครตะวันตกที่กล่าวว่าผู้แสดงต้องสามารถถ่ายทอดอารมณ์ออกมาให้เหมือนจริงตามธรรมชาติมากที่สุด แต่จะต้องมีใช้มากจนเกินธรรมชาติ โดยเข้าใจผิดว่าตีบทแตก (Melodramatic) ซึ่งปัจจุบันยังมีผู้เข้าใจเช่นนี้อยู่

จากการศึกษาการรำฉุยฉายฮเนา พบว่าท่ารำของเงาะมีรูปแบบเป็นสัญลักษณ์ (symbolism) ที่เป็นอัตลักษณ์ของท่ารำเงาะโดยเฉพาะ คือมีการรวมพื้นฐานท่ารำของตัวโขนทุกตัว ได้แก่ ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ ตัวลิง ซึ่งท่าทางเหล่านี้ได้รับการประยุกต์มาจากท่ารำของเงาะสังข์ทองมาสู่ท่ารำของเงาะฮเนา นับเป็นชุดรำที่มีความแปลกใหม่จัดเป็นชุดรำอวดฝีมือได้อย่างภาคภูมิใจ

ข้อเสนอแนะ

ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบท่ารำฉุยฉายฮเนา ซึ่งออกแบบโดย ท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี กับท่ารำฉุยฉายฮเนา ซึ่งสืบทอดมาจากวังสวนกุหลาบถึงวังเพชรบูรณ์ โดย คุณครู ลมุล ยมะคุปต์ เพื่อให้เห็นความแตกต่างของลีลาท่ารำที่มีความประณีตสวยงามทั้งสองรูปแบบ

รายการอ้างอิง

- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2513). **เงาะป่า**. กรุงเทพฯ : คุรุสภา.
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2545). **“ฉุยฉายกิ่งไม้เงินทอง” วิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูสู่กระบวนการถ่ายทอดของครูเฉลย ศุขะวณิช**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2507). **ตำนานเรื่องละครอิเหนา**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ไทย.
- นัฐพงษ์ นุชนนทรี. (2550). **ฉุยฉายฮเนา**. ศิลปนิพนธ์สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- ประเมษฐ์ บุญยะชัย. (2555). **101 ปี ละครวังสวนกุหลาบ**. กรุงเทพฯ : ธนาคารกรุงเทพ.
- พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. (2497). **สังข์ทอง**. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองธรรม.

อิทธิพลศิลปะลพบุรีที่มีต่อระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด THE INFLUENCE OF LOPBURI ARTS ON THE INVENTION OF PRANGSAMYOD DANCE

ดิเรก ทรงกัลยาณวัตร*

DEREK SONGKALAYANAWAT

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัยนี้เพื่อศึกษาอิทธิพลศิลปะลพบุรีต่อระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด ขอบเขตการวิจัย คือ ศึกษาศิลปะลพบุรีที่ใช้สร้างสรรค์ ท่ารำ เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ทำนองเพลง เนื้อร้อง และเครื่องดนตรี ในระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะลพบุรี และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีนาฏศิลป์ และนักประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า (1) ทำนองเพลงได้รับอิทธิพลจากเพลงไทยสำเนียงเขมรชื่อเพลงเขมรเป่าใบไม้ เนื้อร้องประพันธ์จากแรงบันดาลใจตามจารึกพบที่ศาลสูงลพบุรี มีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 เครื่องดนตรีที่ใช้เป็นวัฒนธรรมร่วมของอุษาคเนย์ ที่มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อกัน (2) การประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ทรงผม และท่ารำ ระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด ได้รับจากอิทธิพลศิลปะลพบุรี เพราะประดิษฐ์ขึ้นมาตามหลักฐานประวัติศาสตร์และโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองลพบุรี

คำสำคัญ : ศิลปะลพบุรี, ระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด

* ครูชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Lopburi College of Dramatic Arts, Bunditpattanasilpa Institute

Abstract

This research aimed to study the influence of Lopburi arts on Prang-samyod Dance. The scope of this study focused on the application of Lopburi arts to the invention of choreography, costumes, accessories, melody, lyrics, and the use of musical instruments in “Prang Sam Yod Dance”. The data were collected through the study of documents relating to Lopburi arts history, the historical evidences of Lopburi arts found in Lopburi, and in-depth interviews with the local musicians, dancers and scholars. The research findings revealed that: (1) The melody used in “Prangsam yod Dance” was influenced by the song “Khamainpaobaimai” with the authentic Khmer music beat. The lyrics were written and based on the ancient scripts as found at Lopburi ancient shrines built during 15th-16th centuries. The musical instruments used to play in this song were those culturally shared and used in Southeast Asia. (2) The invention of costumes, accessories, hairstyles and choreography in “Prangsam yod Dance” was also influenced by Lopburi arts, particularly from the documents and artifacts displayed at Lopburi National Museum.

Keywords: Lopburi arts and Prangsam yod Dance

บทนำ

กลุ่มเมืองในกลุ่มแม่น้ำลพบุรีป่าสัก อันมีเมืองลโว้เป็นศูนย์กลาง มีหลักฐานทางโบราณคดีด้านการหล่อหลอมลวดลายโลหะมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เมืองลโว้เป็นเมืองท่าชายฝั่งที่สำคัญ ตั้งอยู่บริเวณที่สามารถติดต่อถึงทะเลได้ และยังเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางบก ติดต่อกับบริเวณภูมิภาคส่วนใน (Hinterland) ของลุ่มน้ำลพบุรีและลุ่มน้ำป่าสักด้านตะวันออก ตามที่ราบขั้นบันไดที่ปรากฏร่องรอยของเมืองโบราณมากมาย ตั้งแต่อยุธยา อภัยธานี ชัยนาท นครสวรรค์ และเพชรบูรณ์ บ้านเมืองแถบนี้ได้สร้างศาสนสถานและวัตถุในศิลปะแบบทวารวดีกระจายกันอยู่มากมาย เมืองลโว้หรือที่จารึกบนเหรียญสมัยทวารวดี จารึกขอม และตำนานเก่าว่า ลวปุระ มีประวัติสืบเนื่องยาวนานไปจนถึงสมัยทวารวดี นักโบราณคดีกำหนดรูปแบบศิลปกรรมสมัยต่อจากศิลปะยุคสมัยทวารวดีว่า ศิลปะลพบุรี มีการสร้างศาสนสถานขนาดใหญ่ในศิลปกรรมทวารวดี ดังเช่นที่วัดนครโกษา กำหนดอายุในราวพุทธศตวรรษ

ที่ 14 ราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 ละโว้ปรากฏชื่อในจารึกขอมว่า สุรุกโลว ในขณะที่เอกสารจีนเรียก หลอฮู หลังจากนั้นมาละโว้กลายเป็นศูนย์กลางทางการเมืองและวัฒนธรรม ที่มีลักษณะโดดเด่น ศิลปะแบบละโว้ถูกเรียกขานว่า ศิลปะลพบุรี มีลักษณะผสมผสานของอิทธิพลศิลปะขอมและพุกาม โบราณสถานศาสนสถานศิลปะลพบุรี ได้แก่ ปราสาทแขก พระปราสาทสามยอด พระปราสาทวัดมหาธาตุ เป็นต้น (ธิดา สาระยา, 2552, น. 88-223)

ช่วงปลายรัชกาลที่ 5 พันตรีลูเนต์ เดอ ลา วองจียัด นักวิชาการชาวฝรั่งเศส ได้ทำรายงานการสำรวจโบราณวัตถุ เรื่อง ศิลปะเขมร กำหนดอายุสมัยโบราณวัตถุตามหลักวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ต่อมาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงพระนิพนธ์ “ตำนานพุทธเจดีย์” ในปีพุทธศักราช 2469 รวบรวมความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะไทย และมีพระดำริให้ใช้คำว่า ศิลปะลพบุรี ได้รับการตอบรับอย่างดีในวงวิชาการ ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัททิศ ดิศกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้นิยามเพิ่มเติมว่า ศิลปะลพบุรี หมายถึง โบราณวัตถุสถานศิลปะแบบเขมรที่ค้นพบในประเทศไทย รวมทั้งศิลปะที่สร้างขึ้นในประเทศไทยโดยเลียนแบบศิลปะเขมรในประเทศกัมพูชา (กรมศิลปากร, 2536, น. 80-84)

จากการศึกษาในเวลาต่อมา ได้มีการกล่าวถึงศิลปะลพบุรีว่า หมายถึง โบราณวัตถุสถานศิลปะแบบเขมรที่ค้นพบในประเทศไทย และยังรวมถึงโบราณวัตถุสถานที่เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยทำเลียนแบบศิลปะเขมรในประเทศกัมพูชา ครั้งแรกได้กำหนดอายุสมัยอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 – 18 ต่อมาการศึกษาพบว่า โบราณวัตถุสถานโดยเฉพาะที่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอายุเก่าแก่เกินกว่าพุทธศตวรรษที่ 16 จึงได้ขยายขอบเขตอายุของศิลปะลพบุรีเป็นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 ถึงพุทธศตวรรษที่ 20 เพราะเหตุว่าอิทธิพลของศิลปะลพบุรีได้คงอยู่และมีแรงส่งต่อมาจนถึงสมัยอยุธยา (สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว., 2542, น. 55-63)

ผู้เชี่ยวชาญวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ได้อธิบายถึงศิลปะลพบุรีว่า หมายถึง ศิลปะที่สร้างขึ้นภายใต้วัฒนธรรมขอมหรือจะเรียกว่าเขมรก็ตาม ด้วยเหตุนี้การศึกษาศิลปะขอมที่พบในดินแดนไทย จึงอนุโลมเทียบเคียงกับผลการศึกษาศิลปะขอมในประเทศกัมพูชา เพราะมีความคล้ายคลึงกัน (สันติ เล็กสุขุม, 2554, น. 22-68) ในขณะที่พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ ผู้เชี่ยวชาญโบราณคดีประวัติศาสตร์ของกรมศิลปากร มีความเห็นว่าศิลปกรรมแบบเขมรที่ค้นพบในภาคกลางของประเทศไทยก็น่าจะเรียกว่า ศิลปะลพบุรี แต่ศิลปกรรมแบบเดียวกันนี้หากพบในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยก็ควรเรียกว่า ศิลปะขอม ไม่ใช่ ศิลปะเขมร เพราะเหตุว่าคำว่า เขมร นั้น เป็นชื่อเรียกชนชาติที่เพิ่งปรากฏในจารึกราวต้นพุทธศตวรรษที่ 18 ส่วนก่อนหน้านั้นจะเรียกกันว่า ขอม หรือ กัมพูช (กรมศิลปากร, 2536, น. 80-85)

จากแนวคิดของนักประวัติศาสตร์ศิลปะจึงสรุปได้ว่า ศิลปะลพบุรีหมายถึง โบราณวัตถุสถานศิลปะแบบเขมรที่ค้นพบในประเทศไทย และรวมถึงโบราณวัตถุสถานที่ทำขึ้นในประเทศไทย โดยทำเลียนแบบศิลปะเขมรในประเทศกัมพูชา กำหนดอายุสมัยอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 – 18 ด้วยเหตุที่เป็นศิลปะที่สร้างขึ้นภายใต้วัฒนธรรมขอมหรือเขมร การศึกษาศิลปะขอมที่พบในดินแดนไทย จึงอนุโลมเทียบเคียงกับผลการศึกษาศิลปะขอมในประเทศกัมพูชา เพราะมีความละม้ายคล้ายคลึงกัน ศิลปะลพบุรี มีลักษณะโดดเด่นกล่าวคือเป็นงาน ฝีมือช่างท้องถิ่นที่นำแบบศิลปะเขมรมาทำให้ทรวดทรงและลวดลายประดับผิดแผกไปจากเดิม จึงเรียกว่าศิลปะลพบุรี นอกจากนี้ยังแตกแขนงเป็นศิลปะสมัยเฉพาะในลพบุรีเป็นศิลปะของช่างท้องถิ่นทรวดทรงและลวดลายประดับเป็นเอกลักษณ์ที่พบได้ในปราสาทเขมรปราสาทสามยอด พระปราสาทวัดมหาธาตุ พระพุทธรูป เทวรูป

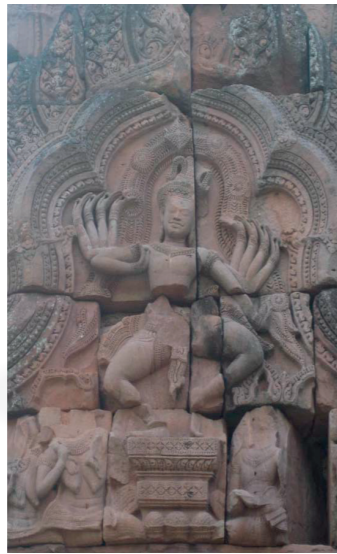
ภาพที่ 1 เศียรพระพุทธรูป หินทราย ศิลปะลพบุรี พุทธศตวรรษที่ 18-19 พบที่จังหวัดลพบุรี

ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ฯ จังหวัดลพบุรี

ศิลปะลพบุรีมีลักษณะเด่น จากการที่ได้รับอิทธิพลของศิลปะขอมผสมกับอิทธิพลศิลปะท้องถิ่นลพบุรี จากตัวอย่างเศียรพระพุทธรูปหินทราย ศิลปะลพบุรี พุทธศตวรรษที่ 18-19 พบที่จังหวัดลพบุรี พระพักตร์รูปสี่เหลี่ยม ขมวดพระเกศานูน พระเกตุมาลาทรงกรวยแหลม พระขนงต่อกันเป็นเส้น พระเนตรเรียว ทอดสายพระเนตรลงต่ำ พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์หนา พระพักตร์นี้จึงเฉยไม่แสดงความรู้สึกมากนักเพราะอิทธิพลศิลปะท้องถิ่นลพบุรีเข้ามาผสม เป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากลักษณะศิลปะขอมแบบบายอนอย่างเห็นได้ชัดเจน

ประเด็นสำคัญจากศาสนสถานพระปราสาทสามยอด ศิลปะขอมแบบบายอน ก่อสร้างเป็นปราสาท 3 หลัง บนฐานเดียวกันด้วยศิลาแลงฉาบปูนและประดับด้วยลายปูนปั้น มีฉนวนเชื่อมต่อกันเรียกว่ามุขกระสัน มีลักษณะพิเศษบางอย่าง เช่น การทำชั้นบัวเชิงบาตร 2 ชั้น ยอดปราสาทสอบเข้าและสูงขึ้น รวมทั้งลวดลายปูนปั้นบางลาย แสดงให้เห็นฝีมือช่างท้องถิ่นปนอยู่ และด้วยลักษณะเฉพาะของงานศิลปกรรมที่เกิดขึ้นที่นี่ นักวิชาการจึงเรียกศิลปะแบบนี้ว่า “ศิลปะลพบุรี”

องค์ความรู้ที่นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่วงวิชาการด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์แล้วยังส่งอิทธิพลมาถึงวงวิชาการทางด้านดนตรีนาฏศิลป์ด้วยเช่นกัน ในปีพุทธศักราช 2510 กรมศิลปากรได้สร้างสรรคชุดการแสดงโบราณคดี หลังจากนั้นได้มีระบำโบราณคดีอีกหลายชุด สร้างสรรคขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากศิลปะลพบุรี นอกจากนี้ผลการวิจัยทำรำนานาฏศิลป์ไทยในวัฒนธรรมร่วมเขมรจากหลักฐานทางโบราณคดีสันนิษฐานว่า ทำรำนวัฒนธรรมร่วมเขมร น่าจะได้รับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม สืบต่อกันมาจากทำรำนวัฒนธรรมทวารวดี วัฒนธรรมอินเดีย และวัฒนธรรมขอมโบราณ (ฉันทนา เอี่ยมสกุล, 2554, น. 10-17) และจากการศึกษารูปแบบทางศิลปกรรม คติความเชื่อที่ปรากฏในประติมากรรมเทพราปราสาทหินพิมาย พบว่ารูปแบบทำรำนร่ำของภาพเทพรา มีส่วนสัมพันธ์กับทำรำนแม่ท่าของนาฏศิลป์ไทย (ผกาเบญจกาญจน์, 2540, น. 1-66) รวมทั้งการศึกษาวีเคราะห์ประติมากรรมรูปพระศิวนาฏราชแบบเขมรที่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเปรียบเทียบกับทำรำนร่ำลพบุรีพบว่า องค์ประกอบทำรำนและคติความเชื่อจากการศึกษา ประติมากรรมรูปพระศิวนาฏราชแบบเขมรที่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีอิทธิพลต่อทำรำนร่ำลพบุรี (พิชญ์ เข้มพิลา, 2539, น. 2-78)

ภาพที่ 2 ภาพสลักคือนาฏราช

ที่มา: ปราสาทหินและทับหลัง: 2542 (สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว., 2542, น. 337)

จากการศึกษาทางโบราณคดีและวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ รูปพระคือนาฏราชหรือพระอิศวรทรงพ่อนรำของศิลปะลพบุรีในประเทศไทย พบว่าได้รับอิทธิพลจากศิลปะขอมราว พ.ศ. 1600-1750 (สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ., 2515, น. 154) ในส่วนของดนตรีนั้นเป็นวัฒนธรรมร่วมของภูมิภาค ที่มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมฉิ่งเครื่องดนตรีแห่งอุษาคเนย์จึงคล้ายคลึงกัน เครื่องดนตรียุคแรกสุดของอุษาคเนย์ ราว 5,000 ปีมาแล้ว เป็นวัฒนธรรมไม้ไฟ ได้แก่ เกราะ โกร่ง กรับ โปง กลอง ปี่ และระนาด ยุคต่อมาราว 3,000 ปีมาแล้ว เป็นวัฒนธรรมฆ้อง ได้แก่ ฆ้อง กลองมโหระทึก และระฆัง จนถึง พ.ศ. 1000 ได้รับวัฒนธรรมจากทางตะวันตกของภูมิภาค ได้แก่ แตร สังข์ บัณเฑาะว์ ปี่ฉิ่ง กลองชนะ รำมะนา ซอสามสาย และจากทางตะวันออกของภูมิภาค ได้แก่ พิณจัน ซอด้วง และซออู้ (สกลสุภา ทองน้อย, 2553, น. 10-27)

ชาติไทยมีความเจริญรุ่งเรืองมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ มีโบราณวัตถุสถานมากมายปรากฏอยู่ทั่วไป งานศิลปะในโบราณวัตถุสถานเหล่านี้ มีเรื่องราวที่ควรค่าศึกษา ทั้งในแง่มุมมองทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและด้านดนตรีนาฏศิลป์ไทย

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของบทความวิจัยนี้คือ เพื่อศึกษาอิทธิพลศิลปะลพบุรีที่มีต่อระบำนาฏสุรางค์พระปรารค์สามยอด

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้ใช้แนวคิดวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ศาสตราจารย์ ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์ ศาสตราจารย์ ดร.สันติ เล็กสุขุม และแนวคิดการสร้างสรรค์ระบำโบราณคดีของ นายอนิต อยู่โพธิ์ นายมนตรี ตราโมท นางลมุล ยมะคุปต์ นางเฉลย ศุขะวณิช เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสารข้อมูลศิลปะลพบุรีจากโบราณวัตถุที่จัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ฯ และจากโบราณสถานพระปรารค์สามยอด

สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ ผู้ประพันธ์คำร้องทำนองเพลง ผู้สร้างสรรค์เครื่องแต่งกายและท่ารำ สรุปลวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า หาความเชื่อมโยงทางวิชาการ ระหว่างประวัติศาสตร์ศิลปะลพบุรี กับดนตรีนาฏศิลป์ไทย

ขอบเขตเนื้อหาศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะลพบุรี หมายถึง โบราณวัตถุสถานศิลปะแบบเขมรที่ค้นพบในประเทศไทย รวมถึงที่สร้างขึ้นในประเทศไทยโดยเลียนแบบศิลปะเขมรในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 – 18

ขอบเขตพื้นที่เลือกใช้ชุดการแสดงระบำนาฏสุรางค์พระปรารค์สามยอด ศึกษาอิทธิพลศิลปะลพบุรี เนื่องจากชื่อระบำและวัตถุประสงค์การสร้างสรรค์ระบุชัดเจนว่า ศึกษาข้อมูลจากพระปรารค์สามยอดที่มี ลักษณะรูปแบบศิลปะลพบุรีเด่นชัดมาประยุกต์ใช้สร้างสรรค์ชุดการแสดง

ผลการศึกษา

1. อิทธิพลศิลปะลพบุรีที่มีต่อดนตรี พบว่า เนื้อร้องประพันธ์ตามกรอบแนวคิด จากข้อความในจารึกที่ศาลสูงเมืองลพบุรี พุทธศตวรรษที่ 15-16 บันทึกการอุทิศนางระบำกับผู้ขับร้องเพลงแก่กษัตริย์ผู้เป็นเทพเจ้าสำคัญประจำเมืองลพบุรี ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า วัฒนธรรมด้านดนตรีนาฏศิลป์ได้ปรากฏอยู่แล้ว ภายใต้วัฒนธรรมศิลปะขอม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมใหญ่ของอินเดีย

ภาพที่ 3 จารึกบนเสาแปดเหลี่ยมที่ศาลสูง เมืองลพบุรี
ที่มา: ผู้วิจัย, 2558

เนื้อเรื่องจึงมีใจความกล่าวถึงนางระบำจากฟากฟ้าลงมาร่ายรำบูชาเทพเจ้าประจำเมืองลพบุรี ผู้สถิตในพระปราสาทสามยอดดังนี้

-ปี่พาทย์ทำเพลงเขมรเป่าไปไม้-
-ร้องเพลงเขมรเป่าไปไม้-

งามพระปราสาทสามยอดเยี่ยมเวหา	จรสหล้าเวียงละโว้อหารศรี
สถิตถิ่นแดนภพลพบุรี	แต่บุราณนานปีมั่งเมื่อง
ศิลาแลงแต่งซุ้มขัณฑ์งามปราศ	ยอดปราสาทเรื่องจรงงามฟุ้งเฟื่อง
อุบัติแสงอารยธรรมงามประเทือง	ค่าควรเมืองผ่านสมัยหลายร้อยปี
สร้างคณาภิลาศนาฏกรกราย	พื่อนรำรำบูชาเทพบดีศรี
ผู้สถิตปราสาทสามยอดภูบตี	เชิญพิทักษ์ธานีเจริญเทอญ

ปี่พาทย์ทำเพลงระบำนาฏสุรางค์พระปราสาทสามยอด

ทำนองเพลงได้ประพันธ์ใหม่ โดยนำโครงสร้างมาจากเพลงเขมรเป่าไปไม้ เป็นเพลงอัตราสองชั้นสำเนียงเขมร ทำนองเก่าเป็นเพลงสองท่อน ท่อนละสี่จังหวะ มาประพันธ์ทำนอง

เพลงขึ้นใหม่เป็นเพลงอัตราสองชั้นสำเนียงเขมร ประกอบด้วยเที่ยวช้า เที่ยวเร็ว มีสี่รอบท่อนที่หนึ่งสองเที่ยว ท่อนที่สองสองเที่ยว และเที่ยวเร็วสี่เที่ยว

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงเพลงระบำนาฏสุรางค์พระปราสาทสามยอด ได้แก่ ระนาดเอก ฆ้อง ตะโพน โทน รำมะนา ฉิ่ง ฉาบ กรับ ปี่ใน เป็นไปตามข้อมูลที่พบว่าดนตรีเป็นวัฒนธรรมร่วมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ทำนองเพลงและเครื่องดนตรีแห่งอุษาคเนย์จึงคล้ายคลึงกัน (สกลสุภา ทองน้อย, 2553, น. 10-27)

ภาพที่ 4 ภาพสลักพระคิเวทธรย์รำรำเหล่าเทพบรรเลงดนตรี
ที่มา: ปราสาทหินและทับหลัง (สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว., 2542)

2. อิทธิพลศิลปะลพบุรีต่อการแต่งกาย จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สร้างสรรค์พบว่าได้แรงบันดาลใจประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย จากการศึกษาโบราณวัตถุศิลปะลพบุรี ดังนี้

- 2.1 ศีรษะ ได้รูปแบบจากภาพศีรษะเทวสตรีที่พบในพระปราสาทสามยอด
- 2.2 เสื้อ ได้รูปแบบจากรูปปั้นของเทวสตรีไม่สวมเสื้อที่พบในพระปราสาทสามยอด

ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ฯ เครื่องประดับ ทรงผม ดังภาพ 5 - 6

- 2.3 ผ้าถุง ได้รูปแบบจากภาพจำหลัก ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ฯ
- 2.4 เครื่องประดับ ได้รูปแบบจากรูปปั้นเทวสตรีที่ประดิษฐานในพระปราสาทสามยอด

ภาพที่ 5 ทรงผม เสื้อผ้า เครื่องประดับและวิธีการแต่งกายศิลปะลพบุรีช่วงพุทธศตวรรษที่ 16

ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ฯ จังหวัดลพบุรี

ภาพที่ 6 การประดิษฐ์เครื่องแต่งกายจากโบราณวัตถุศิลปะลพบุรี

ที่มา: การสร้างสรรค์ชุดการแสดงโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี, 2554, น. 79)

3. อิทธิพลศิลปะลพบุรีต่อท่ารำ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สร้างสรรค์พบว่า ได้แรงบันดาลใจประดิษฐ์ท่ารำ โดยจินตนาการจากการศึกษาโบราณวัตถุ ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ฯ โดยใช้แนวคิดการประดิษฐ์ท่ารำของนางเฉลย ศุขะวนิช

ท่ารำที่ประยุกต์สร้างสรรค์ใหม่ แบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง ดังนี้ ช่วงแรกเป็นท่ารำตามเนื้อร้อง ช่วงที่สองเป็นท่ารำประกอบการบรรเลงดนตรีไม่มีเนื้อร้อง ท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นสื่อความหมายถึงการเคารพ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพระปรารักษ์สามยอด ประกอบด้วยท่ารำหลักที่สื่อความหมาย 3 นัยสำคัญ คือ

3.1 ท่าไหว้แสดงถึงการเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพระปรารักษ์สามยอด

3.2 ท่าอ่อนช้อยสวยงาม แสดงถึงเหล่านางฟ้ามาบูชาพระปรารักษ์สามยอด

3.3 ท่าพระปรารักษ์สามยอดเป็นการแปรแถวและตั้งซุ่มเป็นสามกลุ่ม เพื่อให้กลุ่ม

ผู้แสดงมีลักษณะคล้ายกับเป็นสัญลักษณ์ของพระปรารักษ์สามยอด

ภาพที่ 7 แสดงการประดิษฐ์ท่ารำตามแนวคิดที่ได้จากโบราณวัตถุศิลปะลพบุรี

ที่มา: การสร้างสรรค์ชุดการแสดงโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี, 2554, น. 67)

ภาพที่ 8 พระพุทธรูปและเทวสตรีหินทราย พบที่ลพบุรี มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 18
วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรีใช้เป็นต้นแบบประดิษฐ์เครื่องแต่งกายระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด
ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์ฯ จังหวัดลพบุรี

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์สรุปว่า ศิลปะลพบุรี ทรงอิทธิพลสืบเนื่องยาวนานในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อนแผ่อิทธิพลครอบงำศิลปะทวารวดีในภาคกลางตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๖ ถึง ๑๘ ลักษณะเด่นของศิลปะลพบุรีจากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในจังหวัดลพบุรี ส่วนใหญ่เป็นงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้รับอิทธิพลศิลปะขอมผสมกับอิทธิพลศิลปะท้องถิ่น พระพุทธรูปจะมีพระพักตร์รูปสี่เหลี่ยม ขมวดพระเกศานูน พระเกตุมาลาทรงกรวยแหลม พระเนตรเรียวยาวทอดสาย พระเนตรลงต่ำ พระขนงต่อกันเป็นเส้น พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์หนา พระพักตร์นิ่งเฉยไม่แสดงความรู้สึกมากนัก ศิลปะลพบุรีมีอิทธิพลอย่างสูงต่อดนตรีนาฏศิลป์ไทย เห็นได้จากการใช้หลักฐานทางโบราณคดี ได้แก่ พระปรางค์สามยอด ปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินพนมรุ้ง เป็นต้น นำมาสร้างสรรค์ทำนองเพลง กระบวนทำรำ และเครื่องแต่งกาย ในระบำลพบุรีของกรมศิลปากร เช่นเดียวกับระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด ที่ได้รับอิทธิพลศิลปะลพบุรี ดังจะอภิปรายผลในประเด็นดังต่อไปนี้

1. อิทธิพลศิลปะลพบุรีต่อการประดิษฐ์ทำรำระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอดสรุปได้ว่าสร้างตามหลักการแนวคิดของนางเฉลย ศุขะวณิช ประมาจารย์ด้านนาฏศิลป์ไทย

คือ ประพันธ์เนื้อร้องและทำนองเพลงไว้ก่อนแล้วจึงคิดท่ารำและการแปรแถว ลีลาท่ารำจึงจินตนาการยึดตามข้อมูลที่ได้มาจาก ภาพจำหลัก รูปปั้นเทวสตรี พระพุทธรูป และโบราณวัตถุจากพระปรางค์สามยอด

การประดิษฐ์ท่ารำแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ท่ารำช่วงแรกรำตามเนื้อร้อง ท่ารำช่วงที่สองรำตามการบรรเลงดนตรีไม่มีเนื้อร้อง ท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นสื่อความหมายเป็น 3 นัยคือ การเคารพสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพระปรางค์สามยอด เหล่านางฟ้ามาร่ายรำบูชาพระปรางค์สามยอด และการแปรแถวตั้งขุมเป็นสัญลักษณ์ของพระปรางค์สามยอด

เนื่องจากศิลปะลพบุรี ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 16-18 มีลักษณะเด่นคือ มีอิทธิพลศิลปะขอมผสมกับอิทธิพลศิลปะท้องถิ่น แนวคิดการสร้างสรรค์ระบำชุดนี้จึงสอดคล้องกับผลการวิจัย ทำรำนาฏศิลป์ไทยในวัฒนธรรมร่วมเขมรจากหลักฐานทางโบราณคดีของฉันทนา เอี่ยมสกุล สรุปว่า ท่ารำในวัฒนธรรมร่วมเขมรน่าจะได้รับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาจากท่ารำวัฒนธรรมทวารวดี วัฒนธรรมอินเดีย และวัฒนธรรมขอมโบราณ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ผกา เบญจกาญจน์ ที่ศึกษารูปแบบทางศิลปกรรม คติความเชื่อที่ปรากฏในประติมากรรมเทพราที่ปราสาทหินพิมาย พบว่ารูปแบบท่าการรำรำของภาพเทพรา สัมพันธ์กับท่ารำในแม่ท่าของนาฏศิลป์ไทย รวมทั้งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ประติมากรรมรูปพระศิวะนาฏราชแบบเขมรที่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเปรียบเทียบกับท่ารำระบำลพบุรีของพิชญ์ เข้มพิลา พบว่า องค์ประกอบของท่ารำและคติความเชื่อที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ประติมากรรมรูปพระศิวะนาฏราชแบบเขมร ที่ค้นพบในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีอิทธิพลต่อท่ารำระบำลพบุรี อิทธิพลศิลปะลพบุรีจึงปรากฏชัดเจนต่อการประดิษฐ์ท่ารำระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด ตัวอย่างเช่น การจับมือที่ได้รูปแบบมาจากลักษณะนิ้วของพระพุทธรูปศิลปะสมัยลพบุรีคือ ปลายนิ้วหัวแม่มือจรดเหนือข้อแรกปลายนิ้วชี้ นิ้วที่เหลือเหยียดตั้งเช่นเดียวกันกับการจับมือท่ารำระบำลพบุรี เป็นต้น

2. อิทธิพลศิลปะลพบุรีต่อเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และทรงผมที่ใช้ในระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด ได้รูปแบบมาจากรูปปั้นของเทวสตรีและงานศิลปกรรมในพระปรางค์สามยอด กล่าวคือ เสื้อผ้าประดิษฐ์ขึ้นโดยจินตนาการจากรูปปั้นไม่สวมเสื้อ แต่เนื่องจากสภาพการแสดงจริงที่ระบำชุดนี้จะต้องใช้ผู้แสดงสตรี จึงต้องดัดแปลงเป็นเสื้อสีเนื้อรัดรูปไม่มีแขน เพื่อให้ดูแล้วคล้ายผู้แสดงไม่สวมเสื้อ สอดคล้องตามลักษณะการแต่งกายในรูปปั้นของเทวสตรีศิลปะลพบุรี นอกจากนั้นการประดิษฐ์เครื่องประดับ ก็ใช้จินตนาการจากภูเขาอาภรณ์ของเทวรูปเทวสตรี มาออกแบบเครื่องประดับ ได้แก่ ศิราภรณ์กระบังหน้า

กระบังหน้าหมู่ระบำตัว ร่องรัดต้นแขน สร้อยคอ เข็มขัด กำไลข้อมือ กำไลข้อเท้า รวมถึงทรงผม ซึ่งสอดคล้องตามประวัติศาสตร์ศิลปะลพบุรี ในประเด็นสำคัญจากพระปรางค์สามยอด ซึ่งเป็นศิลปะขอมแบบบายน แต่มีลักษณะพิเศษบางอย่างทางสถาปัตยกรรมและประติมากรรมที่พบในศาสนสถานแห่งนี้ เช่น การทำชั้นบัวเชิงบาตร 2 ชั้น ยอดปราสาทสอบเข้าและสูงขึ้น รวมทั้งลวดลายปูนปั้นบางลาย แสดงให้เห็นฝีมือช่างท้องถิ่นปนอยู่ และด้วยลักษณะเฉพาะของงานศิลปกรรมจากพระปรางค์สามยอด ที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียผ่านทางวัฒนธรรมขอม-เขมรผสมผสานกับฝีมือช่างท้องถิ่น จึงมีลักษณะเด่นที่เรียกว่า ศิลปะลพบุรี รูปแบบศิลปะที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นนี้ยังพบได้ในโบราณวัตถุ ตัวอย่างเช่น เทวรูป เทวสตรี พระพุทธรูป และโบราณสถานศิลปะลพบุรี เป็นต้น

การออกแบบเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และทรงผม ระบุานาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด โดยจินตนาการจากโบราณวัตถุสถานศิลปะลพบุรี แนวคิดนี้จึงเป็นวิธีการเช่นเดียวกันกับการประดิษฐ์ระบำโบราณคดีของ นายอนันต์ อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีกรมศิลปากรที่ใช้ภาพจำหลักและโบราณวัตถุสถาน ซึ่งสร้างขึ้นตามรูปแบบศิลปะขอมที่พบในประเทศไทย อาทิ พระปรางค์สามยอด ปราสาทหินพิมาย ปราสาทหินพนมรุ้ง นำมาออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับของนักแสดงระบำลพบุรี

3. การศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะลพบุรีมีอิทธิพลต่อการประพันธ์ทำนองเพลงเนื้อร้อง และการเลือกใช้เครื่องดนตรีในระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอดอย่างสูง ทำนองเพลงระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอดได้ประพันธ์ใหม่ นำโครงสร้างมาจากเพลงเขมรเป่าไปไม้ เป็นเพลงอัตราสองชั้นสำเนียงเขมร ทำนองเก่าเป็นเพลงสองท่อน ท่อนละสี่จังหวะ มาประพันธ์ทำนองเพลงขึ้นใหม่เป็นเพลงอัตราสองชั้นสำเนียงเขมร ประกอบด้วยเที่ยวช้า เที่ยวเร็ว มีสี่รอบ ท่อนที่หนึ่งสองเที่ยว ท่อนที่สองสองเที่ยว และเที่ยวเร็วสี่เที่ยว

เนื้อร้องมีใจความกล่าวถึงนางระบำจากปากฟ้าลงมารำรำบูชาสักการะเทพเจ้าประจำเมืองลพบุรีผู้สถิตในพระปรางค์สามยอด เป็นไปตามกรอบแนวคิดจากการศึกษาข้อความในจารึกที่ศาลสูงเมืองลพบุรี พุทธศตวรรษที่ 15-16 บันทึกการอุทิศนางระบำกับผู้ชายร้องเพลงแก่ฤๅษีวาสุเทพผู้เป็นเทพเจ้าสำคัญประจำเมืองลพบุรี ทำให้วิเคราะห์ได้ว่าวัฒนธรรมด้านดนตรีนาฏศิลป์ได้ปรากฏอยู่แล้ว ภายใต้วัฒนธรรมศิลปะขอม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมใหญ่ของอินเดีย

สำหรับเครื่องดนตรีที่ใช้ในระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด ได้แก่ ระนาดเอก ฆ้อง ตะโพน โทณ รำมะนา ฉิ่ง ฉาบ กรับ ปี่ใน สอดคล้องตามแนวความคิดของ สกลสุภา ทองน้อย ที่กล่าวถึงดนตรีที่เป็นวัฒนธรรมร่วมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ทำนองเพลงและเครื่องดนตรีแห่งอุษาคเนย์จึงคล้ายคลึงกัน

ระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอดคือ สิ่ง que แสดงถึงอิทธิพลของศิลปะลพบุรี ที่มีต่อดนตรีนาฏศิลป์ไทยทั้งโดยตรงและโดยอ้อม วัตถุประสงค์ครั้งแรกของการสร้างสรรค์ระบำชุดนี้เพื่อเป็นเกียรติยศของแผ่นดินที่มีพระปรางค์สามยอดเป็นโบราณสถานสำคัญคู่ชาติไทย โดยใช้ศิลปะการแสดงที่สร้างสรรค์จากงานศิลปกรรมภาพสลัก พระพุทธรูป เทวรูป เทวสตรี ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของศิลปะลพบุรี สัญลักษณ์เหล่านี้ถูกนำมาสร้างเป็นระบำนาฏสุรางค์สามยอดของระบำชุดนี้ แสดงถึงความศรัทธาเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ และความเคารพรักอย่างสูงสุดของปวงชนชาวไทยที่มีต่อโบราณสถานสำคัญในประวัติศาสตร์ลพบุรีและชาติไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป สถานศึกษาควรสนับสนุนให้มีการศึกษาแหล่งความรู้โบราณสถานในท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ของชาติแก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ควรส่งเสริมการนำข้อมูลทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ มาใช้ในการวิจัยสร้างสรรค์เพื่อประชาสัมพันธ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ศิลปะการแสดงเป็นสื่อ

รายการอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2536). **พัฒนาการอารยธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- ฉันทนา เอี่ยมสกุล. (2554). **ศิลปะการออกแบบท่ารำ**. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- ธิดา สาระยา. (2552). **อารยธรรมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- ผกา เบญจกาญจน์. (2540). **การศึกษารูปแบบและความเชื่อของประติมากรรมเทพราที่ปราสาทหินพิมาย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิชณู เข้มพิลา. (2539). **การศึกษาท่ารำจากประติมากรรมรูปพระศิวะนาฏราชแบบเขมรที่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยกับการประดิษฐ์ท่ารำระบำลพบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี. (2554). **การสร้างสรรค์ชุดการแสดงโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์** : ระบำนาฏสุรางค์พระปรางค์สามยอด. ลพบุรี : วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี.
- สกลสุภา ทองน้อย. (แปล). (2553). **เครื่องดนตรีกัมพูชาโบราณ**. นครปฐม : วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2556). **เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ**. กรุงเทพฯ : นุชาการพิมพ์.

สันติ เล็กสุขุม. (2554). ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย (ฉบับย่อ). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ.. (2515). พระคิวนาฏราชในศิลปะลพบุรี. กรุงเทพฯ : พิมพ์แฉศ.

_____. (2510). ศิลปะสมัยลพบุรี. พระนคร : กรมศิลปากร.

_____. (2539). ศิลปะในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว.. (2542). ปราสาทหินและทับหลัง. กรุงเทพฯ : สตาร์ปริ้นท์.

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์สนับสนุนทุนการวิจัย

- เรื่อง ศิลปะลพบุรีที่มีอิทธิพลต่อดนตรีนาฏศิลป์ไทย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556
- เรื่อง การสร้างสรรค์ชุดการแสดงโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์: ระบำนาฏสุรางค์

พระปรารภสามยอด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ

- ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะลพบุรี นางพุลศรี จีบแก้ว
- ผู้ประพันธ์คำร้อง นายสมชาย ฟ่อนรำดี
- ผู้ประพันธ์ทำนองเพลง นายณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น
- ผู้สร้างสรรค์ระบำนาฏสุรางค์พระปรารภสามยอด จำนวน 14 ท่าน ได้แก่

นางสาวชญาพร หลายเจริญ	นายชานนท์ อนันต์สูง
นางสาวจุฑามาศ เจริญวงษ์	นางสาวจุฑารัตน์ แดงเจริญ
นายชัยกิจ ช่างต่อ	นายพีระพงษ์ เตียนจันทิก
นางสาวพรพรรณ ผิวเผือด	นางสาวภารดา ปัญญา
นางสาววิรัชา เปลียนสกุล	นางสาวสุภาภรณ์ เฉื่อยนอก
นางสาวสมณทิพย์ เทพอินทร์	นางสาวหนึ่งฤทัย มะลิทอง
นางสาววรารัตน์ ชื่นจิตร	นางสาวนันทนา คล้ายมณี

และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิตามรายชื่อที่กล่าวไว้ในเอกสารอ้างอิง และที่มีได้ระบุนามไว้ในบทความนี้ ที่ผู้เขียนนำแนวคิด และ/หรือ ข้อความบางตอนจากผลงานของท่านมาใช้

การสร้างสรรค์ชุดการแสดง “ระบำเยื่อเคยราย่อง” THE INVENTION OF YUEA KUEAY RAYONG DANCE

ประกิจ พงษ์พิทักษ์*

PRAKIT PONKPITAK

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการทำเยื่อเคยหรือกะปิ ของหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง นำมาสู่การสร้างสรรค์ชุดการแสดง ระบำเยื่อเคยราย่อง วิธีการศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา การสัมภาษณ์ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการทำเยื่อเคยหรือกะปิของกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก โดยแบ่งกลุ่มการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเยื่อเคยหรือกะปิของหมู่ที่ 3 โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ของผู้ให้ข้อมูลทั้งสองกลุ่มที่ชัดเจน การสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ พร้อมทั้งมีการตรวจสอบเครื่องมือและข้อมูลตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อนำองค์ความรู้มาสร้างสรรค์ขึ้นเป็นชุดการแสดง ระบำเยื่อเคยราย่อง ผลการวิจัยพบว่า การทำเยื่อเคยหรือกะปิของกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลากว่า 100 ปี จากบรรพบุรุษจนกลายเป็นสินค้าพื้นเมืองที่สร้างชื่อเสียงมายาวนาน โดยใช้วัตถุดิบกุ้งเคยมาทำเป็นกะปิ พบมากในบริเวณทะเลของจังหวัดระยอง แหล่งการทำกะปิที่มีชื่อเสียงมีอยู่หลายแห่ง โดยเฉพาะตำบลหนองละลอก ซึ่งผู้วิจัยได้นำอัตลักษณ์ของการทำเยื่อเคยหรือกะปิของกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นหมู่ที่ 3 มาสร้างสรรค์ขึ้นเป็นกระบวนท่ารำ โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 สะท้อนวิถีทำเยื่อเคยชาวระยอง ช่วงที่ 2 ร่วมปรองดองสืบสานภูมิปัญญา และช่วงที่ 3 สุขชื่นตาฟ้าเพ็ญสว่างชาวระยอง เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงเป็นเพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ ชื่อเพลง ระบำเยื่อเคยราย่อง ด้านการประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย ได้ศึกษาการแต่งกายของชาวระยองในอดีตมาสร้างเป็นเครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การแสดง ใช้ระวะ ไทเคลือบดินเผา กระบุงใส่เคย กระซอนเกอน้ำเคย กระจาดใส่เคย และผลิตภัณฑ์กะปิสำเร็จรูป

คำสำคัญ : เยื่อเคย, ราย่อง

* ครุชานาญการ วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Chanthaburi College of Dramatic Arts, Bunditpattanasilpa Institute

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the history and the process of making Yuakhoei or Kapi at Moo 3 Nonglalo Sub-District, Ban Khai District, Rayong Province, 2) to create a performance called Rabam Yuakhoeirayong. The data for this research were from documents, books, textbooks and interviews with the local scholars and the experts about the history and the making process of Yuakhoei or Kapi. The data were analyzed to get the knowledge used to create Rabam Yuakhoeirayong performance. The results of this research revealed that Yuakhoei or Kapi making process at this area was inherited more than 100 years. It has become the famous local product made from krill or small shrimp that could be found in Rayong Province. The identity of making Yuakhoei or Kapi of Nonglalo District was applied to choreograph the dance which was divided into 3 phases. The first reflected Yuakhoei making process, the second showed the folk wisdom's inheritance and the third showed the people's happiness. The music which was newly composed called Rabam Yuakhoei Song. The invention of costumes was influenced by the dressing style of Rayong people in the past. The instruments for performing were Rawa, pottery-jars, basket and colander to pour out the water, pannier and Kapi in the containers.

Keywords: Yuakhoei, Rayong

บทนำ

ประชากรของจังหวัดระยองที่นิยมประกอบอาชีพการทำประมงมีการนำวัตถุดิบซึ่งได้จากท้องทะเลในเขตจังหวัดระยอง เช่น กุ้ง ปู ปลา เคย ฯลฯ ซึ่งเคยชาวระยองมักนิยมมาใช้ทำเครื่องปรุงเพื่อใช้ประกอบอาหารในลักษณะของอาหารคาวและอาหารหวาน โดยทั่วไปเรียกว่า “กะปิ”

กะปิ เป็นผลิตภัณฑ์อาหารทะเลพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงมานานของจังหวัดระยอง กล่าวกันว่ากะปิที่ดีนั้นจะต้องเป็นกะปิของตำบลกร่ำ อำเภอแกลง เป็นกะปิที่ทำมาจากเคยหรือกุ้งเคย ซึ่งเป็นสัตว์น้ำเค็มชนิดหนึ่งคล้ายกุ้งแต่ตัวเล็กมาก เปลือกใสบาง ด้วยเหตุนี้กะปิจึงเรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า “เยื่อเคย” กะปิที่ดีจะต้องทำจากเคยน้ำลึก เพราะตัวใหญ่ใส

ไม่มีลูกปลาปน กะปิของเมืองระยองนั้น สันนิษฐานว่าคงจะทำมาแล้วไม่น้อยกว่า 200 ปี จะเห็นได้ว่าเมื่อ พ.ศ. 2419 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสจังหวัดระยอง แล้วได้เสด็จไปทอดพระเนตรการทำกะปิที่บริเวณคลองกรุ่น (บริเวณบ้านเพในปัจจุบันนี้)

จากการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการทำเยื่อเคยหรือกะปิของจังหวัดระยอง ซึ่งมีขั้นตอนในการทำกล่าวไว้ในสำเนาพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องระยะทางเสด็จประพาสเมืองจันทบุรี และเหตุที่การทำเยื่อเคยหรือกะปิในจังหวัดระยอง พบว่า มีแหล่งที่มีชื่อเสียงในด้านการทำกะปิอยู่อย่างมากมาย อาจกล่าวได้ว่า แทบทุกพื้นที่ของจังหวัดระยองมีการทำเยื่อเคยหรือกะปิเพื่อใช้ในครัวเรือน และบางครั้งก็นำมาเป็นสินค้าพื้นเมืองเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน เช่น บ้านกร่ำ บ้านปลา บ้านค่าย บ้านชากกระโดน บ้านหลังเขา บ้านปากน้ำแหลมเจริญ บ้านแหลมแม่พิมพ์ บ้านชุมแสง บ้านฉาง บ้านเพ บ้านกันอ่าว บ้านปากน้ำประแสร์ บ้านหนองบัว และบ้านหนองละลอก ซึ่งอัตลักษณ์ด้านภูมิปัญญาในการทำเยื่อเคยหรือกะปินี้ จึงเป็นสูตรตำรับเฉพาะของเครื่องปรุงรส ที่สร้างชื่อเสียงมายาวนานเคียงคู่น้ำปลาแท้ของเมืองระยอง

การแสดงชุดนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงกรรมวิธี และขั้นตอนการทำเยื่อเคยหรือกะปิเมืองระยอง เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดระยอง ด้านการประกอบอาชีพการทำเยื่อเคยหรือกะปิ มีรูปแบบการทำอย่างเป็นขั้นตอนสามารถพบเห็นได้จากชาวบ้านหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ที่มีกอกออกไปใส่เคยหรือช้อนตัวเคยในเวลาเช้าที่ทะเล ซึ่งมีระดับความลึกของน้ำทะเลประมาณหน้าอกของคนใส่เคย เพื่อจะได้เคยที่ไม่ติดทรายและสิ่งสกปรกติดตามมากับตัวเคย โดยสามารถใส่เคยได้ตลอดฤดูกาลที่ไม่มีลมมรสุม ชาวบ้านนำเคยมาแปรรูปจนกลายเป็นกะปิ ในอดีตจะอัดเนื้อกะปิที่ได้ในไผ่ดินเผาเคลือบขนาดต่าง ๆ ปัจจุบันรูปแบบผลิตภัณฑ์ได้มีวิวัฒนาการของการบรรจุภัณฑ์ที่แตกต่างไปจากเดิม ให้มีความสะดวกในการพกพา และการนำไปใช้เพื่อเป็นของฝาก ของที่ระลึก ส่วนมากจะบรรจุลงในภาชนะพลาสติกทรงกลมขนาดต่าง ๆ ซึ่งเป็นการถนอมอาหาร และส่งเสริมสินค้าพื้นเมืองของจังหวัดระยองด้าน “หนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล”

จากสภาพภูมิหลังดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการทำเยื่อเคยหรือกะปಿನำมาสู่กระบวนการสร้างสรรค์ขึ้นเป็นชุดการแสดงในลักษณะที่เรียกว่า “ระบำ” ตามรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมือง เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ สืบสาน ถ่ายทอด และนำไปแสดงออกสู่สาธารณชนในวงที่กว้างขึ้นในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับประเทศ ตลอดจนเผยแพร่สู่ต่างประเทศตามลำดับ เพื่อเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญา

ท้องถิ่นที่สื่อถึงวิถีชีวิตชาวประมงของจังหวัดระยอง รวมถึงกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเยื่อเคยหรือกะปิหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ให้คงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการทำเยื่อเคยหรือกะปิหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง
2. เพื่อสร้างสรรค์ชุดการแสดง ระบายเยื่อเคยราย็อง

วิธีการศึกษา

การวิจัยสร้างสรรค์ เรื่อง การสร้างสรรค์ชุดการแสดง “ระบายเยื่อเคยราย็อง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการทำเยื่อเคยหรือกะปิหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง นำมาสู่การสร้างสรรค์ขึ้นเป็นชุดการแสดง ระบายเยื่อเคยราย็อง โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

การศึกษาเอกสารจากหนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา ขั้นตอนการทำเยื่อเคยหรือกะปิหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง นำมาสู่การสร้างสรรค์ขึ้นเป็นชุดการแสดง ระบายเยื่อเคยราย็อง

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้ดำเนินงานเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการ ที่เป็นผู้นำทางวัฒนธรรมระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบลและท้องถิ่น ที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นจังหวัดระยอง โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการทำเยื่อเคยหรือกะปิ ในด้านของประวัติความเป็นมา อัตลักษณ์ วิถีชีวิตของชาวประมงจังหวัดระยอง การแต่งกายของชาวระยอง อุปกรณ์ประกอบการทำ ตลอดจนขั้นตอนการทำเยื่อเคยหรือกะปิหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง และความคิดเห็นที่มีต่อการสร้างสรรค์ ได้แก่

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเยื่อเคยหรือกะปิ (จำนวน 8 คน) โดยมีหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ตามที่ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ ดังนี้

- ผู้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าส่วนราชการ เป็นผู้นำทางวัฒนธรรมระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบลและท้องถิ่น ทำหน้าที่บริหารจัดการงานด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นจังหวัดระยอง ส่งเสริมการอนุรักษ์ สืบสาน ทำนุบำรุงให้คงอยู่ และรวมถึงการให้เงินทุนงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง มาโดยตลอด คือ

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย

1. นายดำริห์ การควรคิด	วัฒนธรรมจังหวัดระยอง (9)
2. นายชูชาติ อ่อนเจริญ	ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานระยอง
3. นายทวนธง คำมีศรี	ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง
4. นายเฉลียว ราชบุรี	ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดระยอง
5. นายปราโมทย์ ฉันทมิตร	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองละลอก
6. นายอานนท์ เมธินันท์ชัย	กำนันตำบลหนองละลอก
7. นายนิยม สุนทรถนอม	ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลหนองละลอก
8. นายสมลักษณ์ แก้วชิงดวง	หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์ (พัฒนาการจังหวัดระยอง)

2.2 การสัมภาษณ์กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเยื่อเคยหรือกะปิหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง (จำนวน 4 คน) โดยมีหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ที่ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ ดังนี้

- เป็นผู้มีความชำนาญการด้านการทำเยื่อเคยหรือกะปิ มาเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 10 ปีขึ้นไป และยังคงทำอาชีพเสริมนี้อยู่ในปัจจุบัน
- เป็นผู้มิมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ หมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ดังนี้

กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเยื่อเคยหรือกะปิ ในพื้นที่หมู่ที่ 3 ประกอบด้วย

1. นางอิม จิตบรรจง	อายุ 58 ปี บ้านเลขที่ 37 หมู่ที่ 3
2. นางสะอาด ทัดไธสง	อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 41/7 หมู่ที่ 3
3. นางจรัญ พงษ์พิทักษ์	อายุ 57 ปี บ้านเลขที่ 34/1 หมู่ที่ 3
4. นางจิวรรณ อุ่มสุข	อายุ 49 ปี บ้านเลขที่ 34/4 หมู่ที่ 3

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยสร้างสรรค์ชุดการแสดง ระบายเยื่อเคยร่ายอง ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ ดังนี้

1. **แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)** มีทั้งแบบสัมภาษณ์เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ที่ได้แบ่งไว้ตามเกณฑ์เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยสร้างสรรค์ คือ

1.1 **กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ** มีความรู้เกี่ยวกับการทำเยื่อเคยหรือกะปิ (จำนวน 8 คน) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-Ended) มี 4 ข้อ คือตำแหน่งหน้าที่ของผู้ให้สัมภาษณ์และประสบการณ์ ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการสร้างสรรค์ผลงานชุดระบายเยื่อเคยร่ายอง มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-Ended) มี 9 ข้อ

1.2 **กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเยื่อเคยหรือกะปิ** หมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง (จำนวน 4 คน)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open-Ended) มี 5 ข้อ คือ ประวัติข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการทำเยื่อเคยหรือกะปิ มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open-Ended) มี 6 ข้อ

2. **แบบสังเกต (Observation)** มีทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม (Participant and Non-Participant Observation) ใช้สังเกตกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเยื่อเคยหรือกะปิหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

2.1 **แบบมีส่วนร่วม** คือ การเข้าไปทำเยื่อเคยหรือกะปิ กับกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 4 ครั้ง คือ วันที่ 15 พฤษภาคม 2557, วันที่ 21 พฤษภาคม 2557, วันที่ 29 พฤษภาคม 2557 และวันที่ 7 มิถุนายน 2557 ณ บ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเยื่อเคยหรือกะปินางจรรย์ พงษ์พิทักษ์ บ้านเลขที่ 34/1 หมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

2.2 **แบบไม่มีส่วนร่วม** คือ การไปสังเกตร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน “หนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล ตำบลหนองละลอก” ณ บ้านคุณลออ ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP ของตำบลหนองละลอก จำนวน 4 ครั้ง เพื่อสังเกตและบันทึกภาพเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชน ความนิยมและความต้องการของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลหนองละลอก

ส่วนของวัสดุอุปกรณ์ภาคสนาม ในการศึกษาข้อมูลภาคสนามครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้อุปกรณ์ช่วยในการเก็บข้อมูล คือ กล้องวิดีโอ เครื่องบันทึกเสียง สมุด ปากกา ดินสอ เพื่อให้ได้รายละเอียดของข้อมูลมากที่สุด

การตรวจสอบเครื่องมือ

เครื่องมือที่สร้างเสร็จแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบ จากนั้นนำมาแก้ไขปรับปรุง และเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นตามเนื้อหา (Content Validity) แก้ไขการใช้ภาษา ทั้งนี้ มีผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ ดังนี้

1. นางสาวผ่องพรรณ เมตตา	ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี
2. นางเพียงเพ็ชร คมขำ	หัวหน้าภาควิชานาฏศิลป์
วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี
3. นางสาวปิยาภรณ์ ประเสริฐ	คณะทำงานงานอนุรักษ์สร้างสรรค์และวิจัยศิลปวัฒนธรรม
วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี ประจำปีการศึกษา 2557

การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว จะต้องทำการตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งบางครั้งอาจทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงใช้การตรวจสอบข้อมูลที่ได้เพื่อให้สอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลโดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่จะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ และการใช้เอกสารวิธีการเก็บข้อมูล 3 วิธีที่ต่างกัน แล้วจะได้ผลเหมือนกัน โดยมีผู้ตรวจสอบข้อมูลจำนวน 3 คน คือ

1. นางรจนา พวงประยงค์	ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย (ละคร)/ศิลปินแห่งชาติ
สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย-ละคร)
ปีพุทธศักราช 2554
(ตรวจสอบการประดิษฐ์ทำรำที่มีความสอดคล้องกับท่าทางของภูมิปัญญาท้องถิ่น) |
|-----------------------|---|

2. นายเฉลียว ราชบุรี ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดระยอง (ตรวจสอบประวัติความเป็นมาการทำเยื่อเคยหรือกะปิในจังหวัดระยอง และการแต่งกายตามรูปแบบของชาวระยองในอดีต)
3. นางอิม จิตบรรจง ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเยื่อเคยหรือกะปิ หมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง (ตรวจสอบลักษณะท่าทางของการทำเยื่อเคยหรือกะปิและลักษณะของเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมที่ทำ)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

- นำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาพ บันทึกเสียง และจากการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรมาถอดเนื้อหาและผู้วิจัยทำหน้าที่ตรวจสอบข้อมูลอีกครั้ง
- นำข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open-Ended) นำมาวิเคราะห์และสรุปความเป็นเชิงพรรณนา
- นำข้อมูลความรู้เกี่ยวกับบทสัมภาษณ์ในกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาวิเคราะห์และสรุปความเป็นเชิงพรรณนา
- นำข้อมูลความรู้เกี่ยวกับบทสัมภาษณ์ในกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเยื่อเคยหรือกะปಿನำมาวิเคราะห์และสรุปความเป็นเชิงพรรณนา
- นำข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม มาวิเคราะห์ขั้นตอนการทำเยื่อเคยหรือกะปิหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง นำมาสู่การสร้างสรรค์ขึ้นเป็นชุดการแสดง ระบายเยื่อเคยราย่อง โดยใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งาน ดังนี้ ทฤษฎีการสร้างสรรค์การแสดง ทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหว ทฤษฎีทัศนศิลป์ เพื่อนำผลการศึกษามาเขียนรายงานการวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์ชุดการแสดง ระบายเยื่อเคยราย่อง

ผลการศึกษา

จากการวิจัยได้ทราบว่า ประชากรของจังหวัดระยองที่นิยมประกอบอาชีพการทำประมง มีการนำวัตถุดิบซึ่งได้จากท้องทะเลในเขตจังหวัดระยอง เช่น กุ้ง ปู ปลา เคย ฯลฯ ซึ่งเคยชาวระยองมักนิยมมาใช้ทำเครื่องปรุงเพื่อใช้ประกอบอาหารในลักษณะของอาหารคาวและอาหารหวาน โดยทั่วไปเรียกว่า “กะปิ” กะปิที่ทำมาจากเคยหรือกุ้งเคย ซึ่งเป็นสัตว์น้ำเค็มชนิดหนึ่งคล้ายกุ้งแต่ ตัวเล็กมากเปลือกใสบาง ด้วยเหตุนี้กะปิจึงเรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า “เยื่อเคย” กะปิที่ดีจะต้องทำจากเคยน้ำลึก เพราะตัวใหญ่ใสไม่มีลูกปลาปน กะปิของเมืองระยองนั้นสันนิษฐานว่าจะทำมาแล้วไม่น้อยกว่า 200 ปี ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงอย่างชัดเจน คือ

- พ.ศ. 2419 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสจังหวัดระยองแล้วได้เสด็จไปทอดพระเนตรการทำกะปิที่บริเวณคลองกรุน (บริเวณบ้านเพในปัจจุบัน) ซึ่งพระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เกี่ยวกับการทำเยื่อเคยหรือกะปิ
- พ.ศ. 2419 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสเยือนเกาะเสม็ดอีกคราวหนึ่ง ได้เสด็จทอดพระเนตรการทำเยื่อเคยหรือกะปิหลายแห่ง และทรงเล่าเรื่องเกาะเสม็ดไว้ในหนังสือพระราชนิพนธ์เรื่อง “เสด็จประพาสจันทบุรี”
- พ.ศ. 2438 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ได้เสด็จประพาสเกาะเสม็ด ทรงพระนิพนธ์เรื่อง เทียวทะเลตะวันออก และกล่าวถึงการทำเยื่อเคยหรือกะปิมิวิธีการทำที่พิสดาร จากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการทำเยื่อเคยหรือกะปิหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก ผู้วิจัยพบว่าการทำเยื่อเคยหรือกะปิของกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นหมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก ได้มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลากว่า 100 ปี จากบรรพบุรุษจนกลายเป็นสินค้าพื้นเมืองที่สร้างชื่อเสียงมายาวนาน แหล่งการทำกะปิในจังหวัดระยองมีอยู่หลายแห่ง โดยเฉพาะในพื้นที่ของตำบลหนองละลอก เป็นแหล่งการทำกะปิที่มีชื่อเสียงของจังหวัดระยองในปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยได้นำขั้นตอนของการทำเยื่อเคยหรือกะปิกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น หมู่ที่ 3 มาสร้างสรรค์ขึ้นเป็นกระบวนการทำรำ เริ่มตั้งแต่การออกหาเคยของชายชาวประมง การนำเคยที่ได้มาหมักใส่เกลือ การนำเคยที่หมักแล้วมาเคาะน้ำเคยและออกตากแดดในตะแกรงของฝ้ายหญิง เมื่อเคยแห้งพอหมาด ๆ ฝ้ายชายจึงนำเคยมาตำในครกไม้ จนได้เนื้อกะปิ จากนั้นฝ้ายหญิงจึงนำเนื้อกะปิอัดใส่ไหเคลือบดินเผาหรือพลาสติกกล่องกลมมีฝาปิด มีวิธีการอัดกะปิด้วยการใช้นิ้วหัวแม่มือกดไล่จนเนื้อกะปิแน่นจนได้เป็นกะปิที่บรรจุไว้ในภาชนะเป็นสินค้าพื้นเมือง ที่มีสูตรพิเศษและได้รับความนิยมของผู้บริโภคอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศ และต่างประเทศ โดยมีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้าน

เพื่อรวมกลุ่มผลิตเยื่อเคยหรือกะปิ เพื่อเป็นสินค้าชุมชน ภายใต้การสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองละลอก ในการสนับสนุนเงินงบประมาณ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาดำเนินกิจกรรมตามแนวทางของผู้นำตามนโยบายหลักในการบริหาร ด้วยความพอประมาณ คือ การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ โดยนายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองละลอก (นายปราโมทย์ ฉันทมิตร) กลายเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนตามนโยบายของรัฐบาล “หนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล” ซึ่งได้สร้างรายได้แก่มวลสมาชิกของตำบลหนองละลอก หมู่ที่ 3 ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ในส่วนของการสร้างสรรค์ชุดการแสดงครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการแสดงแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 สะท้อนวิถีทำเยื่อเคยขาวระยอง สื่อให้เห็นถึงการประกอบอาชีพเสริมการทำเยื่อเคยหรือกะปิ ที่มีการใส่เคยโดยชายชาวประมงจังหวัดระยอง โดยใช้ระวะซึ่งเป็นอุปกรณ์การช้อนกึ่งเคย ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการทำกะปิ

ช่วงที่ 2 ร่วมปรองดองสืบสานภูมิปัญญา สื่อให้เห็นถึงการรวมกลุ่มของชาวบ้านฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย มาร่วมกันทำเยื่อเคยหรือกะปิ ตามขั้นตอนและกรรมวิธีจนได้เป็น “หนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล” ของดีเมืองระยอง (กะปิตำบลหนองละลอก)

ช่วงที่ 3 สุขขึ้นตาฟ้าเพ็ญราวงขาวระยอง สื่อให้เห็นถึงความสนุกสนานรื่นเริงหลังจากที่ได้ประกอบการกิจหน้าที่ประจำหรือประกอบการงานอาชีพจนสำเร็จแล้ว จึงชวนกันมาร่วมร่าวงพื้นเมืองร่าวงขาวระยอง ที่มีบทร้องสื่อความหมาย ถึงการร่วมแรงร่วมใจ และความสามัคคีในหมู่คณะเพื่อเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์อันดีต่อกัน โดยชาวเมืองระยองเมื่อมีงานบุญหรืองานเทศกาลต่าง ๆ ของหมู่บ้านก็มักจะถือกะปิ น้ำปลา ตัดไม้ตีมือไปช่วยงานนั้นด้วยเสมอ ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตคนยองมานานแล้ว

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้แสดง โดยใช้ผู้แสดงชายจำนวน 4 คน ผู้แสดงหญิงกลุ่มที่ 1 จำนวน 4 คน ผู้แสดงหญิงกลุ่มที่ 2 จำนวน 4 คน และผู้แสดงหญิงกลุ่มที่ 3 จำนวน 4 คน รวมผู้แสดง 16 คน เวลาที่ใช้ในการแสดง 8 นาที ด้านดนตรีประกอบการแสดงได้ประพันธ์เพลงขึ้นใหม่ชื่อเพลง ระบำเยื่อเคยราย่อง โดยนายกฤษฏา นุ่มเจริญ ใช้วงปี่พาทย์ไม้นวม แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ในทำนองเพลงช่วงท้ายได้นำสร้อยเพลงร่าวงขาวระยอง มาใส่เพื่อสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิตอุปนิสัยของชาวระยอง การสร้างสรรค์ทำรำได้นำขั้นตอนการทำเยื่อเคยหรือกะปิของกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นหมู่ที่ 3 มาสร้างสรรค์ขึ้น เป็นกระบวนทำรำ (เลียนแบบท่าทางของกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น) เริ่มตั้งแต่การออกหาเคยของฝ่ายชายชาวประมง การนำเคยที่ได้มาหมักใส่เกลือ การนำเคยที่หมักแล้วมาเคอน้ำเคยและออกตากแดดในตะแกรงของฝ่ายหญิง

เมื่อเคยแห้งพอหมาด ๆ ฝ่ายชายจึงนำเคยมาตำในครกไม้ จนได้เนื้อกะปิ จากนั้นฝ่ายหญิงจึงนำเนื้อกะปิอัดใส่ไหเคลือบดินเผา หรือกล่องกลมพลาสติกมีฝาปิด มีการอัดกะปิด้วยการใช้นิ้วหัวแม่มือกดไล่จนเนื้อกะปิแน่น จนได้เป็นกะปิที่บรรจุไว้ในภาชนะเป็นสินค้าพื้นเมืองที่สร้างชื่อเสียงมายาวนาน อุปกรณ์ประกอบการแสดงประกอบด้วย ระวะที่ใส่เคยช้อนตัวเคย กระบุงใส่เคย กระชอนเคอน้ำเคย กระจาดใส่เคย ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปกะปิ โดยผู้วิจัยได้จำลองเลียนแบบจากของจริง โดยการย่อส่วนเพื่อให้เหมาะแก่การนำมาใช้ประกอบการแสดง และเกิดความสวยงาม

แสดงการเปรียบเทียบท่าทางของภูมิปัญญาท้องถิ่น กับท่ารำที่ประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้น

ภาพที่ 1 การใส่เคยของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ที่มา: ผู้วิจัย, 15 สิงหาคม 2557

ภาพที่ 2 การเลียนแบบการใส่เคย

ที่มา: ผู้วิจัย, 1 กันยายน 2557

ภาพที่ 3 การเคอน้ำเคยก่อนนำเคยตากแดด

ที่มา: ผู้วิจัย, 15 สิงหาคม 2557

ภาพที่ 4 การเลียนแบบการเคอน้ำเคย

ที่มา: ผู้วิจัย, 1 กันยายน 2557

ภาพที่ 5 การตากเคย
ที่มา: ผู้วิจัย, 15 สิงหาคม 2557

ภาพที่ 7 การตำเคยด้วยครกไม้
ที่มา: ผู้วิจัย, 15 สิงหาคม 2557

ภาพที่ 9 การอัดกะปิ
ที่มา: ผู้วิจัย, 15 สิงหาคม 2557

ภาพที่ 6 การเลียนแบบท่าการตากเคย
ที่มา: ผู้วิจัย, 1 กันยายน 2557

ภาพที่ 8 การเลียนแบบท่าการตำเคย
ที่มา: ผู้วิจัย, 1 กันยายน 2557

ภาพที่ 10 การเลียนแบบท่าการอัดกะปิ
ที่มา: ผู้วิจัย, 1 กันยายน 2557

ภาพที่ 11 การจัดชุดแปรแถวเพื่อนำเสนออุปกรณ์และผลิตภัณฑ์ในช่วงท้ายของการแสดง
ที่มา: ผู้วิจัย, 1 กันยายน 2557

โน้ตเพลงระบำเยื่อเคยราย็อง (ตัวอย่าง)

Intro

----	--- ล	----	--- ด	----	--- ร	----	--- ด
----	--- ร	----	--- ม	----	-- ฟ ม ร	- ม - ฟ	-ช-ล
----	--- ร	----	--- ท	----	--- ม	----	--- ร
----	--- ช	----	--- ม	--- ร	--- ท	- ล - ช	--- ล
----	--- ร	----	--- ม	----	--- ช	----	--- ล
----	--- ร	----	--- ท	----	--- ล	----	--- ช

เนื้อเพลง (ซ็องซ็อน)

--- ช	-- ช ช	- ร - ม	- ร - ช	--- ช	-- ช ช	- ช - ท	- ร - ช
-------	--------	---------	---------	-------	--------	---------	---------

-เล่นตะโพน-

เนื้อเพลง (เพลงเร็ว)

-- รีมี่	- รีมี่	มิมี่ ท	- ล ล ล	-- ซ ฟ	- ซ - ล	- มิมี่ ท	- ล - ซ
-- รีมี่	- รีมี่	มิมี่ ท	- ล ล ล	-- ซ ฟ	- ซ - ล	- มิมี่ ท	- ล - ด
-- ล ท	-- ซ ล	-- ลท	-- ลดี	-- ลท	-- ซล	รซลท	ดรี--
----	----	- ม - ฟ	- ซ - ล	----	- ดี - ท	-- ล ซ	- ฟ - ซ
-- ร ซ	-- ดี ซ	-- ดี ซ	ล ท ดรี	-- ร ซ	ลทดรี	ดรีมิซ	ลทดรี
----	---	- ล - ท	- ร - ซ	-- ร ซ	ล ท ดรี	ดรีมิซ	ล ท ดรี
- ซ - ซ	ร ซ - ร	----	- ดรีมิ	- ซ - ม	- ร - ดี	- รดีดี	- รดีดี
- รดีดี	- ท ล ล	- ท ล ล	- ท ล ล	- ล ซ ม	- ร - ซ	-- ซ ล	- ดรีดี

(สร้อยเพลง) รำวงขวาระยอง

ขึ้นตาฟ้าเพ็ญเห็นพระจันทร์นวลส่อง อำหมู่พวกเราพวกขวาระยอง สนุกลำพองด้วย
เพลงลำนำน้าทั้งชาวปลวกแดงชาวแกลงบ้านค่าย อำเภอมืองต่างหมายเรียงรายพื่อน้ำ

สรุปและอภิปรายผล

กะปิของเมืองระยองนั้น สันนิษฐานว่าคงจะทำมาแล้วไม่น้อยกว่า 200 ปี ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ คือ พ.ศ. 2419 รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสจังหวัดระยอง ได้เสด็จไปทอดพระเนตรการทำกะปิที่บริเวณคลองกรุน (บ้านเพ) ปรากฏเป็นพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับการทำเยื่อเคยหรือกะปิ และ พ.ศ. 2419 รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสเยือนเกาะเสม็ด อีกคราวหนึ่ง ได้เสด็จทอดพระเนตรการทำเยื่อเคยหรือกะปิหลายแหล่ง และทรงเล่าเรื่อง เกาะเสม็ดไว้เป็นพระราชนิพนธ์เรื่อง “เสด็จประพาสจันทบุรี” พ.ศ. 2438 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรินทร์ ได้เสด็จประพาสเกาะเสม็ด ปรากฏเป็นพระนิพนธ์เรื่อง เทียวทะเล ตะวันออก กล่าวถึงการทำเยื่อเคยหรือกะปิมิวิธีการทำที่พิสดาร

ส่วนของขั้นตอนการสร้างสรรคงานขึ้นเป็นชุดการแสดงในลักษณะ ระบายเยื่อเคยร่าย่อง ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีประกอบงานสร้างสรรค์ครั้งนี้ คือ ทฤษฎีการสร้างสรรคการแสดง เพื่อแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นด้วยตนเองในมุมมอง หรือความคิดที่มีการเชื่อมโยงเรื่องราวอย่างสัมพันธ์กันจากประสบการณ์เดิมที่ได้สั่งสมมา เราสามารถนำความคิดนั้น มาจัดเป็นกระบวนการขั้นตอนได้ ทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหว นำมาใช้ในการประดิษฐ์สร้างสรรค์ท่ารำ เพื่อสื่อถึงการเคลื่อนไหวอริยาบถต่าง ๆ ในขณะทำการแสดงให้สัมพันธ์กับท่าทางตามธรรมชาติของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคำนึงถึงพื้นที่ว่าง ที่เกิดขึ้นในขณะทำการแสดงอย่างเหมาะสม ทฤษฎีทัศนศิลป์ นำมาใช้ในการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายให้มีลักษณะรูปแบบเฉพาะของการแสดง การใช้สีเพื่อต้องการสื่อถึงยุคสมัย และวิถีชีวิต ใช้ในการจัดรูปแบบการแปรแถว ตั้งซุ้มในลักษณะต่าง ๆ การออกแบบแสง สีให้เข้ากับช่วงเวลาสถานที่ และลักษณะของเครื่องแต่งกาย ตลอดจนอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่เสริมจินตนาการของผู้ชม ให้เกิดอรรถรสความกลมกลืนทางศิลปะ คือ ความสมดุลและเด่นชัด จุดเน้นโดยกำหนดตำแหน่งของพื้นที่ผู้แสดงบนเวทีที่ชัดเจนไม่บดบังกันขณะทำการแสดง เพื่อให้การแสดงมีความสวยงามและเกิดมุมมองสุนทรียรสทางด้านนาฏศิลป์ไทยที่บริสุทธิ์ การสร้างสรรค์ท่ารำตามขั้นตอนการทำเยื่อเคยหรือกะปิของภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า มีลักษณะท่าทางของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับท่ารำที่ประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในส่วนของกิจกรรมที่ปฏิบัติ และใช้อุปกรณ์ประกอบการทำแบบเดียวกัน เพียงแต่ย่อขนาดลงให้เหมาะสมกับการแสดง เพื่อให้เกิดความสวยงาม

ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้สร้างสรรค์ผลงานชุดระบายเยื่อเคยร่าย่องมาแล้วนั้นผู้วิจัยพบว่าสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้งานดำเนินไปอย่างตรงเป้าหมาย คือ

1. การสร้างสรรค์งานต้องมีความรอบคอบและความละเอียดอย่างมาก ผู้วิจัยต้องใช้ความพยายามในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลภาคสนามในการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้รู้และเข้าใจถึงขั้นตอนการทำเยื่อเคยหรือกะปิ ที่ต้องใช้ความอดทนเพราะต้องทำกลางแสงแดด ไม่พบมีการทำกะปิในที่ร่ม บางครั้งการทำกะปิในเวลาที่ไม่เหมาะสม กรณีที่มีฝนตกลงมาคุณภาพของกะปิที่ได้จะลดต่ำลง เช่น กลิ่น รสชาติ สี และระยะเวลาในการเก็บรักษาสั้นลง จึงแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยควรศึกษาสภาพอากาศก่อนลงมือปฏิบัติ เช่น การฟังรายงานพยากรณ์อากาศในแต่ละวัน
2. ต้องเอาใจใส่ต่อการฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ สิ่งสำคัญที่ได้รับจากการทำงานวิจัยคือ ได้มีโอกาสเรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ฝึกความกล้าในการออกสัมภาษณ์ข้อมูล

มาสนับสนุนงานวิจัยสร้างสรรค์ ฝึกความรับผิดชอบ และการแบ่งเวลาให้มีความเหมาะสมในการทำงานวิจัยสร้างสรรค์

3. การเกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผลงานที่ออกมามีมุมมองที่หลากหลาย ดังนั้นจำเป็นต้องรับฟังข้อเสนอแนะ จากกลุ่มผู้มีความรู้และประสบการณ์ เช่น ศิลปินแห่งชาติ ครูเชี่ยวชาญ ครูชำนาญการด้านนาฏศิลป์ไทยเฉพาะด้าน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะด้าน ที่ได้ให้ความคิดเห็นในกระบวนการขั้นตอนของการจัดสัมมนาเพื่อนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ ระเบียบข้อเรียกร้อง จึงจะทำให้ผลงานที่ออกมาประสบผลสำเร็จ น่าประทับใจ ทั้งผู้ลงมือปฏิบัติและผู้ที่ได้มีโอกาสรับชมการแสดงผลงานสร้างสรรค์นี้

4. จากการศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจังหวัดระยอง โดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลหนองละลอก ยังพบมีการทำเกษตรกรรมด้านอื่น ๆ เช่น การทำไร่สับปะรด มีขั้นตอนที่น่าสนใจเริ่มตั้งแต่การปลูก การบำรุงรักษาให้เกิดการเจริญเติบโตจนเป็นผล การนำผลที่ได้มาแปรรูปต่าง ๆ จึงควรมีการประดิษฐ์คิดสร้างสรรค์ขึ้นเป็นการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ไทย เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชาวไร่จังหวัดระยอง

รายการอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2535). **ความคิดสร้างสรรค์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
คุรุสภา ลาดพร้าว.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542). **วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดระยอง**. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.
- เฉลียว ราชบุรี. (2549). **ประวัติศาสตร์เมืองระยอง**. ระยอง : ระยองกันเอง.
- ประภาสี สีหอำไพ. (2531). **การเขียนแบบสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร. (2556). **สรุปผลการดำเนินงานโครงการจัดการความรู้สู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม (หลักสูตร การผลิตกะป้อนามัยบ้านกระซ้าขาว) ปี 2554-2555**. สมุทรสาคร : วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2557). **หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองละลอก. (2555). **เอกสารบรรยายสรุปองค์การบริหารส่วนตำบลหนองละลอก ปี 2555**. ระยอง : สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองละลอก.

จรัญ พงษ์พิทักษ์. ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเยื่อเคยหรือกะปิ หมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก.

สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2556.

จิรวรรณ อุ่มสุข. ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเยื่อเคยหรือกะปิ หมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก. **สัมภาษณ์**,

30 เมษายน 2556.

เฉลียว ราชบุรี. ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดระยอง/รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่

ประถมศึกษาระยอง เขต 1. **สัมภาษณ์**, 3 มีนาคม 2557.

ชูชาติ อ่อนเจริญ. ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานระยอง. **สัมภาษณ์**,

11 มีนาคม 2557.

คำรวิทย์ การควรคิด. วัฒนธรรมจังหวัดระยอง (9). **สัมภาษณ์**, 10 มีนาคม 2557.

ทวนธน คำมีศรี. ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง/ผู้แทนนายกองค์การบริหาร

ส่วนจังหวัดระยอง. **สัมภาษณ์**, 11 มีนาคม 2557.

ปราโมทย์ ฉันทมิตร. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองละลอก. **สัมภาษณ์**, 12 มีนาคม 2557.

น้อม สุนทรถนอม. ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลหนองละลอก. **สัมภาษณ์**, 12 มีนาคม 2557.

สมลักษณ์ แก้วชิงดวง. หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์พัฒนาชุมชนจังหวัดระยอง/ผู้แทนพัฒนาการ

จังหวัดระยอง. **สัมภาษณ์**, 10 มีนาคม 2557.

สะอาด ทัดไธสง. ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเยื่อเคยหรือกะปิ หมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก. **สัมภาษณ์**,

30 เมษายน 2557.

อานนท์ เมธินันท์ชัย. กำนันตำบลหนองละลอก. **สัมภาษณ์**, 3 มีนาคม 2557.

อิม จิตบรรจง. ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเยื่อเคยหรือกะปิ หมู่ที่ 3 ตำบลหนองละลอก. **สัมภาษณ์**,

30 เมษายน 2556.

ความพึงพอใจของประชาชนต่อการเยี่ยมชม
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร
PEOPLE'S SATISFACTION ON VISITING
THE BANGKOK NATIONAL MUSEUM

จันทนีย์ หิรัญโรจน์*
JUNTHANEE HIRUNROJ

บทคัดย่อ

พิพิธภัณฑ์นับได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต และสำคัญของชาติ การให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรม ทั้งในด้านการบริหารจัดการ รวมถึงการบริการซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการรับใช้ประชาชน ในการศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร” การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ในส่วนของการเก็บแบบสอบถามใช้วิธีสุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ผู้เยี่ยมชมในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร จำนวน 200 ท่าน การศึกษาในครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า ในด้านการบริหารจัดการภายในพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์อยู่ภายใต้การปกครองและดำเนินการของกรมศิลปากร ฉะนั้น นโยบาย กฎระเบียบต่าง ๆ กรมศิลปากรเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนคุณภาพการบริการของเจ้าหน้าที่ยังต้องเร่งพัฒนา อบรม ให้ความรู้ให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน รวมถึงปรับปรุงด้านสาธารณูปโภคให้พร้อมอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งกระบวนการให้บริการหากจัดทำขั้นตอนการบริการที่ชัดเจน แนะนำการสัญจรภายในพิพิธภัณฑ์ ทั้งหมดนี้ยังเป็นการเพิ่มความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ นอกจากนั้นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมหากการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชน และการสร้างพันธมิตร ที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาศิลปวัฒนธรรม และการดูแลศิลปะของชาติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทั้งในด้านแหล่งเงินทุน และช่วยในการประชาสัมพันธ์ออกไปสู่ประชาชนมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : พิพิธภัณฑ์, คุณภาพการบริการ, กระบวนการให้บริการ

* กรมศิลปากร
Fine Arts Department

Abstract

Museums are considered ideal places for life-long learning. It is important to study both in the aspects of administration and service provision of the museum. In this study, both quantitative and qualitative methods were conducted to analyze service quality and the delivery process of the Bangkok National Museum. In order to conduct quantitative research, the questionnaires were administered to a sample of 200 Thai and foreign visitors. For the qualitative study, in-depth interviews were conducted with museum administrators and staff as well as local visitors and tourists. The main research findings came to the following conclusions: 1) In an administrative perspective, the museum followed the policy and regulations of the Fine Arts Department. 2) As for the service quality, more of the budget should be allocated on training staff so as to increase their knowledge and information to reach the international standard. The facilities should be improved to make it more convenient for visitors. In addition, each stage of the service provision process should be made clear and the directional sign posts between each hall should also be prepared to guide the visitors. Nevertheless, not only is the Fine Arts Department of Thailand responsible for showcasing and maintaining its unique cultural heritage to attract visitors, but the whole public as well. It is suggested that private sector or other public alliances contribute financially and provide media channels through which to promote public awareness.

Keywords: Museum, Service Quality, Service Blueprinting

บทนำ

ปัจจุบันนี้ การท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโต ซึ่งหลาย ๆ ประเทศได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวของตนมากขึ้น ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญ และส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากในปี พ.ศ. 2555 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้มีนโยบายเพื่อกระตุ้นให้จังหวัดต่าง ๆ เกิดการตื่นตัว ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศ โดยการท่องเที่ยว

ถือเป็นปัจจัยที่ช่วยในการขับเคลื่อนและกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศ

ประเทศไทยมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอยู่มากมายในทุกจังหวัดทั่วภูมิภาค โดยมีการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ” ซึ่งถือว่าเป็น 1 ในสถานที่ท่องเที่ยวหลักที่สำคัญของประเทศ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติของไทยก่อตั้งขึ้นมามากกว่า 137 ปีแล้ว โดยเปิดให้ประชาชนเข้าเยี่ยมชมเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2417 ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รวมทั้งสิ้น 44 แห่งทั่วประเทศ โดยกระจายอยู่ทั่วภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง 22 แห่ง ภาคเหนือ 8 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 แห่ง และภาคใต้ 7 แห่ง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่มีวัตถุประสงค์จัดตั้งขึ้นโดยไม่มุ่งหวังผลประโยชน์หรือแสวงหากำไร และมีวัตถุประสงค์เพื่อบริการรับใช้สังคม และเพื่อการพัฒนาสังคมให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณค่าอย่างสูงต่อนักเรียน นักศึกษา ประชาชน ชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยให้เกิดประสบการณ์ทางสังคมในทุกระดับ และยังส่งเสริมให้เกิดคุณค่าทางจิตใจ ซึมซับสิ่งที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติต้องการที่จะสื่อสารออกมาในรูปแบบต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นสถานที่จัดแสดงวัตถุโบราณ อันเกี่ยวเนื่องกับเรื่องราวที่หลงเหลือจากอดีตเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิต และประเพณีอันดีงามของ บรรพบุรุษ โดยในปี พ.ศ. 2552 ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้ที่เรียกว่า “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ” มากขึ้น โดยแผนบริหารราชการแผ่นดิน นโยบายที่ 3 : นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต ได้ให้นโยบายที่เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม โดยกล่าวไว้ในข้อ 3.4.1. ส่งเสริมการทํานุบำรุงและรักษาศิลปวัฒนธรรมไทยทุกด้าน รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทยให้มีความก้าวหน้า มีการค้นคว้า วิจัย พัฒนา พร้อมทั้งฟื้นฟูต่อยอดแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน โดยมีกลยุทธ์ และวิธีการดำเนินงาน คือการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ตลอดจนเพิ่มสาระความรู้สอดแทรกไว้ในสถานที่ต่าง ๆ ให้ชัดเจน น่าสนใจ ควบคู่กับการปรับปรุงศักยภาพบุคลากรที่ปฏิบัติงานตามแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มีความรอบรู้ มีทักษะในการถ่ายทอด และมีใจรักในงานบริการด้านวัฒนธรรม

“พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร” นับว่าเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สำหรับประชาชนแห่งแรกของประเทศไทยที่บอกเล่าเรื่องราวของชนชาติไทยต่าง ๆ เอาไว้มากมาย รวมถึงมีการจัดแสดง ศิลปะโบราณวัตถุต่าง ๆ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทย จะเห็นได้ว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์

ที่น่าสนใจที่สุดแห่งหนึ่ง ซึ่งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครจัดเป็นพิพิธภัณฑ์สถานประเภทประวัติศาสตร์ ศิลปะ โบราณคดี และชาติพันธุ์วิทยา ซึ่งปัจจุบันพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร แบ่งการจัดแสดงออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ กล่าวคือ 1. ประวัติศาสตร์ชาติไทย โดยจัดแสดงเกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นมาของ ชนชาติไทยและประวัติศาสตร์ชาติไทยโดยสังเขป 2. ประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี เป็นการจัดแสดงวิวัฒนาการลำดับตามยุคสมัยของศิลปะและโบราณคดีในประเทศไทย 3. ประณีตศิลป์และชาติพันธุ์วิทยา โดยจัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ อันเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นอย่างประณีต หรือเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันแต่โบราณ และ 4. อาคารโบราณสถาน โดยจัดแสดงอาคารหมู่พระที่นั่งในพระราชวังบวรสถานมงคลมาแต่เดิม รวมทั้งอาคารที่เคลื่อนย้ายมาจากพระราชวังต่าง ๆ จึงทำให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย

ดังนั้น เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ภาพลักษณ์วัฒนธรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทย จึงควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสถานที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ ด้านการจัดนิทรรศการ และการให้ความรู้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ด้านการพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์และการประชาสัมพันธ์ ด้านการบริการของเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงตระหนักถึงความพึงพอใจของประชาชนต่อการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครในด้านต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนครให้สอดคล้องกับความต้องการของชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร และแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

วิธีการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ชาวไทยและชาวต่างชาติ ผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร โดยใช้กลุ่มประชากรในการศึกษา ได้แก่ ชาวไทยผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ในสัปดาห์ที่ 4 ของเดือนพฤษภาคม 2558 จำนวน 409 คน และชาวต่างชาติผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ในสัปดาห์ที่ 4 ของเดือนพฤษภาคม 2558 จำนวน 339 คน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงกำหนดขนาดตัวอย่างไว้ 200 ตัวอย่าง ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวไทย 100 ตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติ 100 ตัวอย่าง

ในการศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร” ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่สร้างไว้เพื่อเป็นตัววัดผล โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้ศึกษาได้ใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ท (Likert Scale) สำหรับแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และเหตุผลในการเข้าเยี่ยมชม ซึ่งแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Closed-Ended Question) มีจำนวน 4 ข้อ ได้แก่ข้อที่ 1-4

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการบริการในด้านต่าง ๆ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร เป็นคำถามลักษณะปลายปิด (Closed-Ended Question) ข้อคำถามจะสอบถามถึงการบริการในด้านต่าง ๆ ทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่

ด้านสถานที่ หมายถึง ความพอใจในความสะอาดภายในอาคารและภายนอกอาคาร หรือบริเวณโดยรอบ ความสะดวกในการเดินทาง รวมถึงสถานที่จอดรถในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ หมายถึง ความพอใจในจุดให้บริการอาหารและน้ำดื่ม ห้องน้ำ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ สัญญาณอินเทอร์เน็ต (WIFI)

ด้านนิทรรศการและการให้ความรู้ หมายถึง ความพอใจในป้ายบรรยายและเนื้อหาการให้ข้อมูลรายละเอียดของโบราณวัตถุและศิลปวัตถุต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

ด้านการพัฒนาสื่อและการประชาสัมพันธ์ หมายถึง ความพอใจในเทคโนโลยีอุปกรณ์การสื่อสารในการเยี่ยมชม และการเขียนอธิบายวิธีการใช้งานในห้องจัดแสดง และห้องนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร รวมถึงประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบ เช่น แผ่นพับหรือเอกสารแนะนำพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร

ด้านการบริการเจ้าหน้าที่ หมายถึง ความพอใจในการแต่งกาย กิริยามารยาทของเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร รวมถึงจำนวนเจ้าหน้าที่ต่อการให้บริการและ

การให้บริการของเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการออกแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง โดยสอบถามผู้เยี่ยมชมในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยผู้ศึกษานำแบบสอบถามมาให้ผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ได้ทำแบบสอบถามอย่างอิสระด้วยตัวเอง ซึ่งหากผู้เยี่ยมชมมีข้อสงสัยก็สามารถซักถามโดยการใช้วิธีการสัมภาษณ์ จนครบจำนวนที่กำหนดไว้ หลังจากนั้น ได้รวบรวมแบบสอบถามเสร็จสิ้นแล้วนำมาคัดกรองตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้อง ซึ่งจะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งจะนำข้อมูลที่ได้รับจากการวิเคราะห์มานำเสนอ ในรูปแบบของตาราง ประกอบการบรรยาย

ผลการศึกษา

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวไทยส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชน มีอายุต่ำกว่า 20 ปี โดยกลุ่มประชากรชาวไทยส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา ดังนั้น ผู้เยี่ยมชมชาวไทยส่วนใหญ่ จึงมีเหตุผลในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร มาจากการที่สถานศึกษาจัดโครงการทัศนศึกษา เพื่อเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของรายวิชาที่ศึกษา จึงสามารถอธิบายได้ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่เห็นความสำคัญกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณค่าอย่างสูงต่อนักเรียน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยให้เกิดประสบการณ์ทางสังคม ในทุกระดับ อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดคุณค่าทางจิตใจ ซึมซับสิ่งที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครต้องการที่จะสื่อสารออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นสถานที่จัดแสดงวัตถุ อันเกี่ยวเนื่องกับเรื่องราวที่หลงเหลือจากอดีต เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิต และประเพณีอันดีงามของบรรพบุรุษ และปัจจุบัน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ยังได้พัฒนาการจัดแสดงให้ทันสมัย ให้ทั้งความรู้และมีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ จัดว่าเป็นสถานศึกษาประวัติศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่งแห่งหนึ่ง ดังนั้น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร จึงเป็นสถาบันการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่สำคัญยิ่งในสังคมปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากกลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวไทยส่วนใหญ่ นั้น เป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา

สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติส่วนใหญ่ นั้น เป็นผู้ใหญ่อายุระหว่าง 31-60 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างชาวต่างชาติส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ที่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มีจำนวนน้อยที่สุดซึ่งจะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติส่วนใหญ่ นั้น มีเหตุผลในการ

เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร เนื่องจากมีความสนใจในเรื่องของประวัติศาสตร์ จึงสามารถอธิบายได้ว่า ผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติส่วนใหญ่ นั้น เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีความสนใจเกี่ยวกับศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์

ความพึงพอใจของผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ผู้ศึกษาได้แยกการพิจารณา โดยวิเคราะห์แยกเป็นการศึกษาความพึงพอใจของผู้เยี่ยมชมชาวไทย และการศึกษาความพึงพอใจของผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติ เพื่อนำระดับความพึงพอใจในแต่ละด้าน ซึ่งมีจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ ด้านนิทรรศการและการให้ความรู้ ด้านการพัฒนาสื่อและการประชาสัมพันธ์ และด้านการบริการเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ดังนี้

- ด้านสถานที่ เป็นด้านการบริการ ที่ประกอบด้วย ความสะดวกในการเดินทาง ความสวยงามและความสะอาดภายในอาคารและภายนอกอาคารหรือบริเวณโดยรอบ รวมถึงสถานที่จอดรถในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร กลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชม ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ส่วนใหญ่มีความพอใจในความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร สำหรับเรื่องความสะดวกภายในอาคารและภายนอกอาคารหรือบริเวณโดยรอบ รวมถึงสถานที่จอดรถในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครนั้น กลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวไทยมีความพอใจระดับน้อย ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติ มีความพอใจระดับน้อยในเรื่องความสวยงามและน่าดึงดูดใจในตัวอาคารภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ทางพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร กำลังเร่งดำเนินการบูรณะตัวอาคารอยู่หลายอาคาร โดยมีการปรับปรุง ได้แก่ โครงการปรับปรุงพระที่นั่งศิวโมกชพิมาน โดยจะแล้วเสร็จภายในเดือนตุลาคม 2558 โครงการบูรณะอาคารหมู่พระวิมานโดยจะแล้วเสร็จภายในเดือนกันยายน 2558 เป็นต้น ทำให้ขณะนี้มามีอาคารที่ปิดปรับปรุงไม่ให้เข้าเยี่ยมชม

- ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร อันประกอบด้วย ความพอใจในจุดให้บริการอาหาร น้ำดื่ม และจุดจำหน่ายของที่ระลึก สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ ห้องน้ำ ที่ทิ้งขยะและสัญญาณอินเทอร์เน็ต (WIFI) กลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชม ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติส่วนใหญ่ มีความพอใจน้อยในเรื่องสัญญาณอินเทอร์เน็ต (WIFI) ซึ่งปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการสื่อสาร ติดต่อกัน และเผยแพร่ จึงแสดงให้เห็นว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ยังมีความล้าหลังในเรื่องของเทคโนโลยีทันสมัย นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติส่วนใหญ่ มีความพอใจน้อยเกี่ยวกับจุดจำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึก ดังนั้น จะเห็นได้ว่าภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

พระนครนั้น ยังมีจุดจำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึกที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติ และมีของที่ระลึกน้อยและไม่มีความหลากหลาย สำหรับเรื่องของความสะอาดในห้องน้ำ กลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวไทยส่วนใหญ่มีความพอใจน้อย ซึ่งจะเห็นได้ว่าห้องน้ำเป็นสิ่งสำคัญหากจะมีการรักษาความสะอาดเพิ่มมากขึ้นมิให้ห้องน้ำมีกลิ่นไม่พึงประสงค์ โดยการมีเจ้าหน้าที่ตรวจเช็คความสะอาดอยู่เสมอ

- ด้านการจัดนิทรรศการและการให้ความรู้ ประกอบด้วย ความพอใจในป้ายบรรยายและเนื้อหา การให้ข้อมูลรายละเอียดของโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ความโดดเด่นและดึงดูดใจของนิทรรศการ และโบราณวัตถุและศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร รวมถึงสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในห้องจัดแสดง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติส่วนใหญ่มีความพอใจน้อยถึง 3 เรื่องด้วยกัน ได้แก่ เรื่องป้ายบรรยายเรื่องราว ความรู้ของโบราณวัตถุและศิลปวัตถุมีความสมบูรณ์ของเนื้อหาและเข้าใจง่าย เรื่องการจัดนิทรรศการที่มีศักยภาพสูงดึงดูดใจ และเรื่องการสร้างสภาพแวดล้อม และบรรยากาศในห้องจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครนั้น ยังมีความล้าหลังปรากฏอยู่อย่างเป็นรูปธรรม ดังจะเห็นได้จาก ตัวอาคารมีความทรุดโทรมขาดการบำรุงรักษา ซึ่งขณะนี้ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร กำลังเร่งดำเนินการบูรณะตัวอาคารอยู่หลายที่ ได้แก่ อาคารมหาสุรสิงหนาท อาคารประพาสพิพิธภัณฑสถาน และอาคารหมู่พระวิมาน เป็นต้น จึงยังมีโบราณวัตถุบางชิ้น มีการชำรุดและได้รับการซ่อมแซม นอกจากนี้ยังมีป้ายคำอธิบายที่ขาดหายหรือชำรุด โดยพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครมีการจ้างบริษัทเอกชนให้จัดแสดงโบราณวัตถุ และบริษัทนั้นก็พิมพ์ป้ายอิงค์เจ็ทมาจัดแสดง หรือนำวัตถุโบราณเก่า ๆ ที่มีอยู่แล้วมาวาง โดยไม่พยายามแสวงหาโบราณวัตถุมาเพิ่มเติม นอกจากนี้ อากาศในอาคารจัดแสดงที่ร้อนอบอ้าว ไม่มีเครื่องปรับอากาศ จึงส่งผลให้ผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติที่เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร มีความพอใจในด้านการจัดนิทรรศการและการให้ความรู้ในระดับน้อย

- ด้านการพัฒนาสื่อและการประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ประกอบด้วย ความพอใจในสื่อประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ และเอกสารแนะนำข้อมูลเกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร เทคโนโลยีอุปกรณ์การสื่อสารในการเยี่ยมชม รวมถึงวิธีการแนะนำการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร จากการศึกษาพบว่า ในภาพรวมผู้เยี่ยมชมชาวไทยที่เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร มีความพอใจมากกับการที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครมีแผ่นพับหรือเอกสารแนะนำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร เนื่องจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครมีการแจกแผ่นพับหรือเอกสารแนะนำข้อมูลข่าวสารให้แก่ผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครทุกท่าน

เป็นประวัติความเป็นมา และแสดงตารางกิจกรรมการจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ในขณะที่การมีเทคโนโลยีและอุปกรณ์สื่อสารในการเยี่ยมชมในห้องจัดแสดงให้แก่ผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร และเรื่องการมีป้ายแสดงแนะนำการเยี่ยมชมภายใน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครนั้น ผู้เยี่ยมชมชาวไทยมีความพึงพอใจน้อยและน้อยที่สุด ตามลำดับ เนื่องจากภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร มีป้ายระบุที่ไม่ชัดเจนความจริงแล้ว หากผู้เยี่ยมชมชาวไทยได้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครอย่างเป็นระบบและถูกวิธีจะทำให้เยี่ยมชมได้ครบถ้วน สำหรับภาพรวมผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติที่เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร มีความพอใจน้อยในเรื่องการมีเทคโนโลยีและอุปกรณ์สื่อสารในการเยี่ยมชมในห้องจัดแสดงให้แก่ผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติ แสดงให้เห็นถึงการให้บริการในด้านดังกล่าว ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

- ด้านการให้บริการเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ประกอบด้วย ความพอใจในอัธยาศัย ความกระตือรือร้น เอาใจใส่ และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร รวมทั้งภาพรวมของเจ้าหน้าที่โดยกลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติส่วนใหญ่มีความพอใจน้อยในเรื่องความเอาใจใส่ กระตือรือร้นของเจ้าหน้าที่ในห้องจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครนั้น ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการทำงาน และยังไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ ต้องได้รับการแก้ไข ปรับปรุงประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติที่มีความพอใจอยู่ในระดับน้อยนั้น เกี่ยวกับอัธยาศัย ความเอาใจใส่ กระตือรือร้น และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ให้แก่ผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครของเจ้าหน้าที่ การให้บริการในด้านดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสาเหตุที่ผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติมีความพอใจน้อย เนื่องจากเจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ทางด้านภาษา และทักษะในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับนิทรรศการและศิลปวัตถุ โบราณวัตถุต่าง ๆ ที่อยู่ในห้องจัดแสดง แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ต้องเร่งปรับปรุงแก้ไขอย่างยิ่ง คือเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ สามารถเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ และยังส่งผลต่อภาพลักษณ์ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ด้วยโดยจะต้องทำการอบรมเจ้าหน้าที่ ในด้านบุคลิกภาพ มารยาท พฤติกรรม การพูดจา การให้ข้อมูล ความรู้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร การสร้างความเข้าใจคำว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบอย่างลึกซึ้ง รวมถึงพัฒนากำลังใจในการปฏิบัติงาน สร้างแรงจูงใจในการทำงาน เพื่อประสิทธิภาพในการทำงานที่ดียิ่งขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามผู้เยี่ยมชมชาวไทยส่วนใหญ่ในด้านสถานที่ พบว่าในภาพรวม มีความพอใจในด้านสถานที่อยู่ในระดับน้อย ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า มีความพอใจเกี่ยวกับการสามารถเดินทางเข้าถึงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครได้สะดวกมากที่สุด จึงสามารถอธิบายได้ว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ตั้งอยู่ในที่ตั้งที่เหมาะสม เนื่องจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ตั้งอยู่ติดถนนหน้าพระลาน ใกล้กับสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น วัดพระแก้ว สนามหลวง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ โรงละครแห่งชาติ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครจะสามารถเดินทางมาได้อย่างสะดวก และไม่ยุ่งยากจนเกินไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ กุลธน ธนาพงศ์ธร (2554, น. 303-304) ได้กล่าวถึงหลักการให้บริการที่สำคัญมี 5 ประการ ซึ่ง 1 ใน 5 หลักการดังกล่าว คือ หลักความสะดวก โดยการบริการที่จัดให้แก่ผู้รับบริการจะต้องเป็นไปในลักษณะปฏิบัติได้ง่าย สะดวกสบาย สิ้นเปลืองทรัพยากรไม่มากนัก ทั้งยังไม่เป็นการสร้างภาระยุ่งยากให้แก่ผู้ให้บริการ หรือผู้ใช้บริการมากจนเกินไป

ในขณะที่ผู้เยี่ยมชมชาวไทยมีความพอใจน้อยในเรื่องความสะดวกทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคาร หรือบริเวณโดยรอบพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร เนื่องจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ไม่มีความเข้มงวดในมาตรการการรักษาความปลอดภัย โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคาร หรือบริเวณโดยรอบพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร และผู้เยี่ยมชมชาวไทยมีความพอใจน้อยในเรื่องการมีสถานที่จอดรถที่เพียงพอในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร อันเนื่องมาจากมีพื้นที่บริเวณที่จำกัด อีกทั้งปัจจุบันอยู่ในระหว่างการซ่อมแซม ปรับปรุงตัวอาคารภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ทำให้กันพื้นที่สำหรับจอดรถไว้สำหรับการก่อสร้างด้วย

สำหรับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวไทยในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะในภาพรวม พบว่าผู้เยี่ยมชมชาวไทยที่เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ผู้เยี่ยมชมชาวไทยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร มีจุดจำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึก หนังสือ ฯลฯ มากที่สุด ซึ่งผู้เยี่ยมชมชาวไทยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น เนื่องจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครยังมีจุดจำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึกที่ยังมีจำหน่ายน้อย และไม่มีความหลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2555, น. 134-135) ได้อธิบายแนวคิดของ Philip Kotler เกี่ยวกับตัวกำหนด

คุณภาพของสินค้าไว้ คือ ผู้ให้บริการจะต้องทำให้ผลิตภัณฑ์แตกต่างและมีความหลากหลายจากคู่แข่ง สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งในการสร้างความแตกต่างของธุรกิจให้บริการ คือ การรักษาระดับการให้บริการที่เหนือกว่าคู่แข่งขึ้นโดยเสนอคุณภาพการให้บริการตามที่ถูกค่าได้คาดหวังไว้

รองลงมาเป็นความพึงพอใจในเรื่องมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ เช่น รถเข็น ทางลาด ห้องน้ำสำหรับผู้พิการ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครให้ความสำคัญกับผู้พิการในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ โดยมีการสร้างทางลาด และทางเฉพาะสำหรับผู้พิการ เพื่อความสะดวกและความเท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กุลธน ธนาพงศ์ธร (2554, น. 303-304) ได้ชี้ให้เห็นถึงหลักการให้บริการที่สำคัญ คือ หลักความเสมอภาคบริการที่จัดขึ้นนั้นจะต้องให้แก่ผู้มาใช้บริการทุกคนอย่างเสมอหน้า และเท่าเทียมกัน ไม่มีการให้สิทธิพิเศษแก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่งในลักษณะต่างจากกลุ่มคนอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด และแนวคิดของนายทศพร ศิริสัมพันธ์ (2551, น. 103-163) เกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะ พอที่จะสรุปได้ว่าการให้บริการสาธารณะต้องจัดให้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกัน มีความเสมอภาค เข้าถึงการบริการโดยง่าย ตลอดจนเป็นการบริการที่ผู้ขอรับบริการมีความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อขอรับบริการ กล่าวคือ มีขั้นตอนที่ไม่สลับซับซ้อนมีความพอเพียงในการให้บริการ และเข้าถึงแหล่งบริการอย่างสะดวก

ในขณะที่ผู้เยี่ยมชมชาวไทยที่เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร มีความพอใจในเรื่องของความสะดวกห้องน้ำ ที่ห้องขยะ และสัญญาณอินเทอร์เน็ต (WIFI) อยู่ในระดับน้อย ซึ่งอาจแสดงถึงความล้าหลัง ไม่ทันสมัยของการบริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครได้อย่างหนึ่ง สำหรับความพึงพอใจของกลุ่มประชากรผู้เยี่ยมชมชาวไทยในด้านการจัดนิทรรศการ และการให้ความรู้ในภาพรวม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ผู้เยี่ยมชมชาวไทยส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจในนิทรรศการที่เป็นสื่อที่มีคุณค่าและมีศักยภาพสูงในการดึงดูดความสนใจของผู้เยี่ยมชมได้เป็นอย่างดีอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพยุงค์ศักดิ์ ประจุศิลป์ (2554, น. 1) ได้ให้ความหมายของ “นิทรรศการ” ว่าเป็นการแสดงการให้การศึกษาอย่างหนึ่งด้วยการแสดงงานให้ชม อาจมีผู้บรรยายให้ฟังหรือไม่ต้องมีก็ได้ การแสดงอาจแสดงในอาคารหรือนอกอาคารก็ได้ ซึ่งประกอบด้วยของจริง สิ่งของ ภาพถ่าย และแผนภูมิ สิ่งของต่าง ๆ ที่จะนำออกมาแสดงในการจัดเตรียมจะต้องจัดอย่างมีระเบียบเรียบร้อยดูง่ายและคำนึงถึงความแจ่มชัด รวมทั้งก่อให้เกิดความรู้ ช่วยให้ผู้ชมเข้าใจข้อมูล (Information) โดยใช้ข้อความสั้น ๆ อธิบายประกอบ ซึ่งควรจะมีควมน่าดูน่าชมด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า นิทรรศการ หมายถึง การจัดแสดงข้อมูลเนื้อหาผลงานต่าง ๆ ด้วยวัสดุ สิ่งของ อุปกรณ์และกิจกรรมที่หลากหลาย แต่มีความสัมพันธ์กันใน

แต่ละเรื่องโดยมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีการวางแผนและออกแบบที่เร้าความสนใจให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการดู การฟัง การสังเกต การจับต้องและการทดลองด้วยสื่อที่หลากหลาย เช่น รูปภาพ ของจริง หุ่นจำลอง ป้ายนิเทศ และกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประกวด การแข่งขัน การบรรยาย การสาธิต การอภิปราย และการตอบปัญหา เป็นต้น ดังนั้น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ยังต้องพัฒนานิทรรศการให้เป็นสื่อที่มีคุณค่าและมีศักยภาพสูงในการดึงดูดความสนใจของผู้เยี่ยมชมขึ้นไป

รองลงมา เป็นเรื่องความพึงพอใจในเรื่องป้ายบรรยายเรื่องราว ความรู้ของโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุมีความสมบูรณ์ของเนื้อหาและเข้าใจง่าย โดยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของณรงค์ สมพงษ์ (2555, น. 24) ในเรื่องคุณค่าของการจัดนิทรรศการ ต้องเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ ความคิด และข้อมูลต่าง ๆ เป็นแหล่งถ่ายทอดสิ่งที่เป็นนามธรรม ให้เป็นรูปธรรมได้โดยอาศัยสื่อต่าง ๆ จึงทำให้เข้าใจง่ายขึ้น และเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพโดยเปิดโอกาสให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น ในขณะที่การสร้างสภาพแวดล้อม และบรรยากาศในห้องจัดแสดงนั้น ผู้เยี่ยมชมชาวไทยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากขณะนี้ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร อยู่ในระหว่างการปรับปรุงห้องจัดแสดงเป็นบางห้อง และโบราณวัตถุและศิลปวัตถุยังอยู่กระจัดกระจาย จึงมีห้องจัดแสดงบางส่วนที่ไม่ให้เข้าชม อีกทั้งมีบางส่วนที่ยังไม่ได้การจัดกลุ่มโบราณวัตถุและศิลปวัตถุและบางส่วนยังไม่มีการจัดแสงไฟเพื่อฉายโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ มีส่วนสำคัญที่ทำให้เพิ่มความโดดเด่นของวัตถุ สำหรับในด้านการพัฒนาสื่อและการประชาสัมพันธ์นั้น มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่าผู้เยี่ยมชมชาวไทยส่วนใหญ่มีความพอใจมากกับการที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครมีแผ่นพับหรือเอกสารแนะนำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร เนื่องจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครมีการแจกแผ่นพับหรือเอกสารแนะนำข้อมูลข่าวสารให้แก่ผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ทุกท่าน ซึ่งจะเป็นประวัติความเป็นมา และแสดงตารางกิจกรรมการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของเป็รื่อง กุมุท (2554, น. 90-105) ที่ว่าการใช้สื่อมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดนิทรรศการ “เครื่องมือที่สำคัญที่สุดของนิทรรศการก็คือสิ่งที่จะสนับสนุนให้ผู้ชมมีส่วนร่วมกับการนิทรรศการนั้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นการร่วมโดยทางตา ทางใจ หรือทางร่างกายก็ตาม การให้ผู้ชมเยี่ยมชมได้ทำอะไรบ้าง ย่อมจะทำให้เขามีสมาธิมากขึ้นและถูกรบกวนจากสิ่งอื่น ๆ รอบตัวน้อยลง” สื่อแต่ละชนิดมีศักยภาพในการสื่อความหมายและวิธีการใช้แตกต่างกัน กล่าวคือ แผ่นปลิว (Leaflets) ในงานนิทรรศการใช้แผ่นปลิวได้หลายโอกาส เริ่มตั้งแต่ประชาสัมพันธ์งานและให้ข้อมูลเนื้อหา

สาระที่ต้องการสื่อสาร เหมาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากและไม่เฉพาะเจาะจง เป็นสื่อที่ลงทุนน้อยทั้งเวลาแรงงานและงบประมาณ แผ่นพับ (folders) เป็นสื่อวัสดุที่ให้ข้อมูลข่าวสารได้ดีอีกชนิดหนึ่ง ลักษณะเป็นกระดาษแผ่นใหญ่ที่นำมาพับให้มีขนาดเหมาะสมต่อการใช้งานได้หลายอย่าง และจุลสาร วารสาร (journal) เป็นที่นิยมมากในการจัดนิทรรศการ ขนาดกลางและขนาดใหญ่ และมักจะทำเป็นโอกาสพิเศษสำหรับนิทรรศการนั้น ๆ โดยเฉพาะเนื้อหาสาระของข้อเขียนและบทความจะเกี่ยวข้องกับนิทรรศการโดยตรงหรือโดยอ้อมบ้าง เป็นต้น

ในขณะที่เรื่องการใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์สื่อสารในการเยี่ยมชมในห้องจัดแสดงให้แก่ ผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร และเรื่องการใช้ป้ายแสดงแนะนำการเยี่ยมชมภายในแห่งชาติพระนครนั้น ผู้เยี่ยมชมชาวไทยมีความพึงพอใจน้อยและน้อยที่สุดตามลำดับ เนื่องจากภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครมีป้ายระบุที่ไม่ชัดเจน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วหากผู้เยี่ยมชมชาวไทยได้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครอย่างเป็นระบบและถูกวิธี จะทำให้เยี่ยมชมได้ครบถ้วน โดยการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร นั้น จะเริ่มต้นจากการบริการของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยจะดูแลเรื่องการจราจร จากนั้นเป็นส่วนของการจำหน่ายบัตรและฝากสัมภาระ โดยจะมีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการจำหน่ายตั๋วและรับฝากสัมภาระ ต่อมาเป็นการเยี่ยมชมห้องจัดแสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ให้ความรู้และตอบข้อสงสัยประจำห้องจัดแสดง ต่อมาคือส่วนของห้องจัดแสดงและห้องนิทรรศการต่าง ๆ โดยเส้นทางการเดินชมห้องจัดแสดงเหล่านี้จะเรียงตามลำดับตัวเลขที่กำหนดไว้จากน้อยไปมาก เพื่อทำการเฉลี่ยจำนวนประชาชนผู้เยี่ยมชมให้สมดุลกันในทุกห้องจัดแสดง และลดการเกิดความสับสนในการเยี่ยมชมในแต่ละห้อง รวมถึงประชาชนสามารถเยี่ยมชมได้อย่างทั่วถึงทุกห้อง นอกจากนี้ ทางพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ตามห้องต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชน จากนั้นเป็นส่วนของจุดร้านอาหาร และเครื่องดื่ม และชมสินค้าร้านขายของที่ระลึก

สำหรับความพึงพอใจของกลุ่มประชากรผู้เยี่ยมชมชาวไทยในด้านการบริการของเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครนั้น พบว่าในภาพรวมผู้เยี่ยมชมชาวไทยที่เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร มีความพึงพอใจในด้านการบริการของเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่าผู้เยี่ยมชมชาวไทยส่วนใหญ่มีความพอใจน้อยเกี่ยวกับความเอาใจใส่ กระตือรือร้นของเจ้าหน้าที่ในห้องจัดแสดงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการทำงาน และยังไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ ต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุงประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พระนคร โดยทศพร ศิริสัมพันธ์ (2551) กล่าวว่า ต้องให้มีการบริการที่สอดคล้องกับลักษณะการให้บริการภาครัฐ โดยต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การให้บริการที่เป็นที่พึงพอใจแก่สมาชิกสังคม ความพึงพอใจเป็นสิ่งที่วัดได้ยาก หรือให้คำจำกัดความยาก แต่อาจกล่าวได้อย่างกว้าง ๆ ถึงองค์ประกอบที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจ
2. การให้บริการแก่สมาชิกสังคม
3. ให้บริการในเวลาที่เหมาะสม
4. ให้คำนึงถึงปริมาณมากน้อย คือ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป
5. ให้บริการโดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงเสมอ

อนึ่ง พิจารณาจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่ากลุ่มประชากรผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ มีอายุระหว่าง 31-60 ปี โดยกลุ่มประชากรชาวต่างชาติส่วนใหญ่นั้นประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ที่อยู่ในระดับปริญญาตรี ในขณะที่กลุ่มประชากรผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด จะเห็นว่าผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติส่วนใหญ่นั้นมีเหตุผลในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครเพื่อเที่ยวชม เนื่องจากมีความสนใจในด้านประวัติศาสตร์ จึงสามารถอธิบายได้ว่า ผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีความสนใจเกี่ยวกับศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์

ในการวิเคราะห์ถึงความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติเกี่ยวกับการให้บริการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ในด้านสถานที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครนั้น พบว่าในภาพรวมผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติที่เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครมีความพึงพอใจในด้านสถานที่อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่าผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติส่วนใหญ่มีความพอใจมากเกี่ยวกับความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร สำหรับเรื่องการมีสถานที่จอดรถผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติส่วนใหญ่มีความพอใจในระดับปานกลาง เนื่องจากชาวต่างชาติเป็นนักท่องเที่ยวที่มาที่รถทัวร์นักท่องเที่ยว จึงไม่มีปัญหาในเรื่องที่จอดรถไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ควรกำชับเจ้าหน้าที่ในเรื่องมาตรการรักษาความสะอาดภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ทั้งความสะอาดภายในภายนอกอาคาร รวมถึงห้องน้ำ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญหากจะมีการรักษาความสะอาดเพิ่มมากขึ้น มิให้ห้องน้ำมีกลิ่นไม่พึงประสงค์ โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่ตรวจเช็คความสะอาดอยู่เสมอ
2. ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ควรเร่งการปรับปรุงอาคารภายในพิพิธภัณฑ์ให้ดูสวยงาม ซึ่งเพราะสิ่งแรกที่สาธารณชนจะเห็นได้ถึงการพัฒนา โดยรัฐบาลควรเล็งเห็นความสำคัญและเพิ่มงบประมาณสนับสนุนในการบูรณะ หรือปรับปรุงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครให้ทันสมัยและน่าเข้าชมมากขึ้น
3. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ควรเปลี่ยนการจัดแสดงนิทรรศการอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่อยู่กับที่ โดยให้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติทุกแห่งและพิพิธภัณฑ์ของเอกชน รวมทั้งสมาคมหรือชมรมที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ ควรทำงานร่วมกันในลักษณะบูรณาการ ทั้งเรื่ององค์ความรู้ และมีการจัดอบรมแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์
4. กรมศิลปากร ควรใช้งบประมาณในการปรับปรุงเทคโนโลยี และอุปกรณ์สื่อสารที่ใช้ในห้องจัดแสดงพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร เพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจ การให้คำแนะนำปรึกษาวิธีการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนครที่ถูกต้อง ให้แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะมีการเพิ่มเติมและพัฒนาการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาความพึงพอใจและความคาดหวังของประชาชนต่อการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในต่างจังหวัด
2. ควรมีการศึกษาการบริหารจัดการของพิพิธภัณฑ์ในต่างประเทศ

รายการอ้างอิง

- นพดล อินทร์จันทร์. (2555). การสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บริการหอจดหมายเหตุ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรชัย ทูหมัด. (2556). ความพึงพอใจของผู้รับบริการพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมสุข ชมคำ. (2549). ประสิทธิภาพการให้บริการ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ. เพชรบุรี : สำนักวิทยบริการ. สถาบันราชภัฏเพชรบุรี
- กานต์สินี ปิติวีรัตน์. (2555). คุณภาพการบริการ และกระบวนการบริการให้บริการในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การวางแผนผลิตกำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์
สาขาดนตรี สาขาคีตศิลป์ และสาขาทัศนศิลป์
ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559
PUBLIC CULTURAL MANPOWER PLANNING FOR DRAMATIC ARTS,
MUSIC AND VISUAL ARTS PROGRAMS IN THAILAND
2557 TO 2559 (BE)

อุษาภรณ์ บุญเรือง*
OUSAPHORN BOUNRUEANG

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง “การวางแผนผลิตกำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรีสาขาคีตศิลป์ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559 มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษากำลังคนของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรีสาขาคีตศิลป์ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2556 (2) เพื่อศึกษาวางแผนผลิตกำลังคนของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาคีตศิลป์ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างการทำวิจัยครั้งนี้คือ ทำการศึกษาข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร พื้นที่การปกครองแบบพิเศษพัทยา กระทรวงมหาดไทย สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูบุคลากรทางการศึกษา กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน 1,000 คน จากพื้นที่ 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ โดยวิจัยครั้งนี้ นำผลที่ได้จากการวิจัยไปการวางแผนการผลิตกำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาคีตศิลป์ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559

* อาจารย์ภาควิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Faculty of Art Education, Bunditpatanasilpa Institute

วิเคราะห์สถานการณ์แนวโน้มในการวางแผนและประเมินผลในการพัฒนาสาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย ในจากการวางแผนผลิตกำลังคนภาครัฐ มาใช้เป็นประโยชน์ในกระทรวงวัฒนธรรมและสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในการจัดเก็บข้อมูลและการจัดการทำสถิติด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ในการวิเคราะห์สถานการณ์การผลิต ระบบการบริหารจัดการ และเผยแพร่สถิติ รวมทั้งแนวทางการพัฒนาสถิติรายสาขาด้านศิลปวัฒนธรรมต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า ในปี พ.ศ. 2556 จากการสำรวจข้อมูลปฐมภูมิ สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย มีจำนวน 25,432 คน จากจำนวนประชากร 64,623,000 คน และความต้องการของสังคมที่มีความกำลังคน ในปี พ.ศ. 2557 จากจำนวน 66,000,000 คน ปี พ.ศ. 2558 จำนวน 68,000,000 คน และ ปี พ.ศ. 2559 ควรมีจำนวน 70,000,000 คน ควรมีบุคลากรด้านศิลปวัฒนธรรมสาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ เฉพาะที่เป็นครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการและบุคลากรทางการศึกษา โดยมีความต้องการมากซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันเพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการพัฒนาศักยภาพ ครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และบุคลากรทางการศึกษา 2555-2559 เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการพัฒนาเพื่อให้เกิดศักยภาพผลิตครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการและบุคลากรทางการศึกษา ปี 2557-2559 จำนวนประชากรของประเทศที่ส่งผลต่อการผลิตกำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรมสาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559 ความต้องการสังคมมีสัดส่วนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : การวางแผนผลิตกำลังคน, ภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม, สาขานาฏศิลป์, สาขาดนตรี, สาขาศิลปะ, สาขาทัศนศิลป์, ประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559

Abstract

The purposes of this research were (1) to examine public manpower required for cultural dramatic arts in faculties of Dramatic Arts, Music and Visual Arts in 2556 (BE), (2) to study the cultural manpower plan of public sectors for dramatic arts in faculties of Dramatic Arts, Music, Composers Arts and Visual Arts in from 2557 to 2559 (BE) in Thailand

The data were collected from a sample group of 1000 people who worked

in the offices of Higher Education Commission, Basic Education Commission, Vocational Education Commission, Teacher Civil Service and Educational Personnel Commission and Private Education Commission, public and private universities, Pattaya City, Ministry of Interior and Ministry of Culture from the four regions: northern, central, northeastern and southern parts.

The results showed that in 2556 (BE) there were 25,432 officers for dramatic arts in faculties of Dramatic Arts, Music and Visual Arts from the population of 64,623,000 people. The population increased from 66,000,000 people in 2557 (BE) to 68,000,000 people in 2558 (BE) and it was estimated that there would be 70,000,000 in 2559 (BE). Therefore, the increasing demand for personnel in art and culture should be correlated with the growth of the population so as to have the potential for producing teachers, researchers and educators in cultural and dramatic arts.

Keywords: Manpower planning, Public Sectors, Faculty of Dramatic Arts Faculty of Music, Faculty of Visual Arts, Thailand of 2557 to 2559 (BE)

บทนำ

ปัจจุบันไม่ว่าภาครัฐหรือเอกชนให้ความสำคัญกับ “คน” หรือ “กำลังคน” เพราะถือว่าคนเป็นทรัพยากรอันมีค่าที่สุดเป็นทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่ส่งผลให้หน่วยงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย กำลังคนเป็นทรัพยากรที่มีชีวิตจิตใจและไม่สามารถนำมาทดแทนกันได้ ในลักษณะที่มีความสามารถเท่ากันแบบคนต่อคน เนื่องจากศักยภาพของคนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดังนั้นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานหน่วยงานจึงขึ้นอยู่กับ “คุณภาพของคนและจำนวนกำลังคนที่เหมาะสม” การเตรียมความพร้อมโดยมีการวางแผนกำลังคนทั้งในจำนวนและสมรรถนะที่เหมาะสมให้สอดคล้อง ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ ในช่วงเวลา 10 ปีข้างหน้า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้นำแนวโน้มแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศมากขึ้น โดยนำหลักธรรมาภิบาลและการขับเคลื่อนในภาพรวมยุทธศาสตร์จะเน้นเรื่องการสร้างคนและสังคมคุณภาพ ประเด็นสำคัญคือการสร้างความเป็นธรรมในสังคม และการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องสู่การปฏิบัติในพื้นที่ภารกิจและเน้นการมีส่วนร่วม

มากขึ้น โดยเน้นตระหนักการวางแผนกำลังคนที่มีคุณภาพทางด้านสาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559 (แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11, 2556)

การวางแผนกำลังคน (Human Resource Planning) จึงเป็นการวางแผนกำลังคน เพื่อสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพ มีการติดตามประเมินผล แต่การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ภายในองค์กรให้ได้ เพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการ จึงมีการวางแผนกำลังคนเพื่อที่จะขยาย ให้มากขึ้น สู่คุณภาพที่สูงขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในด้านการวางแผนผลิตกำลังคนภาครัฐ ด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559 (กระทรวงวัฒนธรรม, 2556) ในเพื่อพัฒนาให้เกิดศักยภาพการผลิต ด้านกำลังคนโดยมีการพัฒนามิติเรื่องความสอดคล้องเชิงยุทธศาสตร์ได้กำหนดให้มีการวางแผน กำลังคนเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการพัฒนาโดยกำหนดไว้ว่า “ ส่วนราชการมีการวางแผนและ บริหารกำลังคนและบริหารกำลังคนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ว่ามีกำลังคนมีขนาด และสมรรถนะที่เหมาะสมสอดคล้องกับการบรรลุภารกิจทั้งในปัจจุบันและในอนาคต มีการวิเคราะห์สภาพกำลังคน (Workforce Analysis) สามารถระบุส่วนต่างด้านความ ต้องการกำลังคนและมีแผนเพื่อลดส่วนต่างซึ่งสามารถสะท้อนตัวเลขความต้องการกำลังคน ในการพัฒนาให้เกิดศักยภาพด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559 (กระทรวงวัฒนธรรม, 2556)

การวางแผนกำลังคนเป็นการวางแผนการจัดสรรกำลังคนในสาขาอาชีพ และระดับ ฝีมือต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนา ประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการวางแผนกำลังคน จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางแผนการศึกษา โดยที่การวางแผนกำลังคนจะต้องมีการคำนึงถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจ การพัฒนาประเทศ และการวางแผนการศึกษาจะต้องคำนึงถึงความต้องการทางสังคมด้วย เพื่อหลีกเลี่ยง ปัญหาการเกิดวิกฤตการณ์เกี่ยวกับกำลังคน เพื่อประเมินความต้องการกำลังคนของประเทศ และเพื่อตรวจสอบว่า ในระยะต่าง ๆ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั้น มีการผลิต กำลังคนในสาขาอาชีพต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการ โดยมีวิธีการวางแผนกำลังคน มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ (1) การประเมินกำลังคน (2) องค์กรทางด้าน กำลังคน (3) การพัฒนากำลังคน และ (4) นโยบายกำลังคนและการวางแผนการใช้กำลังคน ตามแผนกำลังคนเป็นเอกสารหรือหลักฐานแสดงการวิเคราะห์ปัญหากำลังของประเทศ แผนกำลังคนจะมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่เนื่องจาก การจัดทำแผนกำลังคนเป็นเรื่องของการคาดคะเนเหตุการณ์ หรือแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง

ในอนาคต ฉะนั้นจึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนได้ แผนกำลังคนจึงสามารถเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงให้ทันต่อเหตุการณ์และสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจได้ตลอดเวลา ซึ่งมีผลต่อการ การวางแผนผลิตกำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559 (กระทรวงวัฒนธรรม, 2556)

การวางแผนกำลังคน (Human Resource Planning) จึงเป็นการวางแผนกำลังคน จึงเป็นสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพ มีการติดตามประเมิน แต่สามารถประเมินประสิทธิภาพ ภายในองค์กรให้ได้ เพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยการบริหาร จัดการข้อมูลที่เป็นอยู่ ทำอย่างไรจึงจะขยายให้มากขึ้น สู่คุณภาพที่สูงขึ้นและมีประสิทธิภาพ ซึ่งกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนแม่บทระบบสถิติ ฯ คือ คณะกรรมการ จัดระบบสถิติประเทศไทย 3 ด้าน (ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม) ในการพัฒนาแผนพัฒนาสถิติรายสาขามือถือประกอบสำคัญ ในการกำลังคน ภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย ที่กำหนดหน่วยสถิติที่รับผิดชอบผลิตและพัฒนาสถิติดังกล่าว ในการ กำหนดยุทธศาสตร์หรือแนวทางการพัฒนาการผลิต การเผยแพร่ และการใช้ประโยชน์สถิติ รวมทั้งวิเคราะห์ข้อจำกัดและแนวทางการแก้ไขและอุปสรรคในการดำเนินงานแนวทางการ พัฒนาสมรรถนะของหน่วยงานสถิติต่าง ๆ

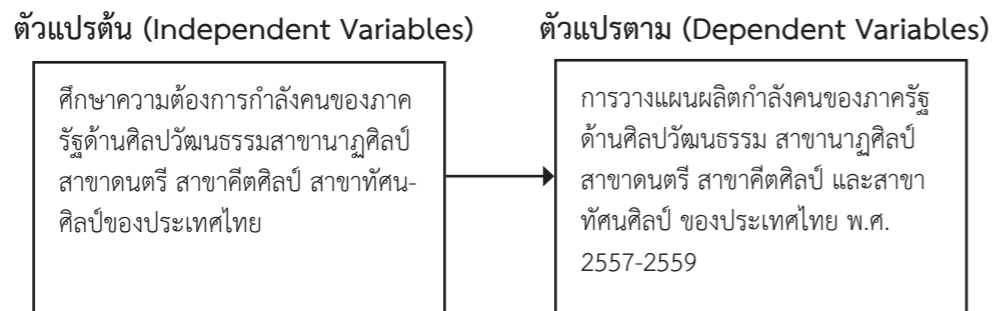
เพื่อพัฒนาการวางแผนกำลังคนเพื่อให้เกิดศักยภาพของกำลังคนให้เกิดศักยภาพ ของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2557-2559 เพื่อให้เกิด ศักยภาพความสามารถในการผลิตคนให้เกิดพัฒนาการบริหารจัดการระบบทางสถิติ อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนกำลังคนศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ โดยมีการวางแผนเพื่อนำ ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาสถิติรายสาขา โดยมีการวางยุทธศาสตร์ สถานการณ์ แนวโน้ม โครงสร้างทางสถิติทางการและสถานการณ์ของสถิติทางการ ซึ่งสถิติที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถ สื่อหรือแสดงถึงการปฏิบัติงานหรือข้อมูลประกอบการปฏิบัติงานได้ของค่าสถิติการกำลังคน ภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทยทั้งทางค่าสถิติทางการ แนวทางการพัฒนาหน่วยสถิติ การจัดการอบรม หน่วยสถิติเกี่ยวกับระบบการบริหารสถิติของประเทศ และการนำข้อมูลสถิติเพื่อแลกเปลี่ยน และเผยแพร่แก่สาธารณะ พร้อมทั้งนำข้อมูลเข้าระบบเชื่อมโยงและบูรณาการในการพัฒนาสถิติ ทางการในปี 2557 ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการกำลังคนของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2556
2. เพื่อศึกษาวางแผนผลิตกำลังคนของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559

กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยใช้แนวคิดจำนวนประชากรในประเทศปี พ.ศ. 2556 และสำรวจกำลังคนของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2556 รวมหลักทฤษฎีประชากรศาสตร์และการสำรวจความต้องการของสังคม เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์สถานการณ์แนวโน้มในการวางแผนการผลิตกำลังคนของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ที่มา: ผู้วิจัย

สมมติฐานที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังกำหนดสมมติฐานเพื่อเป็นแนวทางการวิจัย

1. ปัจจัยประชากรที่แตกต่างกันมีผลต่อระดับความคิดเห็นการวางแผนผลิตกำลังคนของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559
2. ปัจจัยการวางแผนผลิตกำลังคนของภาครัฐด้านด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ สาขาทัศนศิลป์ของประเทศไทย มีความสัมพันธ์

ระดับการผลิตกำลังคนของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชากรของประเทศไทย จำนวน 1,000 คน จาก 4 ภูมิภาค

วิธีการสุ่มตัวอย่างการทำวิจัยครั้งนี้คือ ทำการศึกษาข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร พื้นที่การปกครองแบบพิเศษพัทยา กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 1,000 คน จากพื้นที่ของประเทศไทย 4 ภูมิภาค การวิจัยครั้งนี้กำหนดไว้ คือ ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิจากกำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ของประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธี โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้คือการจัดเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการวางแผนผลิตกำลังคนของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ของประเทศไทย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติวิเคราะห์เนื้อหา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. นำผลที่ได้จากการวิจัยไปการวางแผนการผลิตกำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559
2. นำข้อมูล ไปวิเคราะห์สถานการณ์แนวโน้มในการวางแผนและประเมินผลในการพัฒนาสาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย
3. นำผลจากการวางแผนผลิตกำลังคนของภาครัฐ มาใช้เป็นประโยชน์ในกระทรวงวัฒนธรรมและสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในการจัดเก็บข้อมูลและการจัดการทำสถิติด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะและสาขาทัศนศิลป์ เป็นข้อมูลใช้สำหรับประเทศไทย
4. วิเคราะห์สถานการณ์การผลิต ระบบการบริหารจัดการและเผยแพร่สถิติและยุทธศาสตร์ / แนวทางการพัฒนาสถิติรายสาขาต่อไป

วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “การวางแผนผลิตกำลังคนของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559 “ครั้งนี้วิจัยแบบ Research Methodology โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ โดยมีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำนวนประชากรตัวอย่าง 1,000 คน ประชากร ที่ทำการศึกษา 4 กลุ่ม คือ 1) อาจารย์ด้านศิลปวัฒนธรรม 2) ครูด้านศิลปวัฒนธรรม 3) บุคลากรทางการศึกษาและวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม 4) นักวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม

กลุ่มตัวอย่างใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือประชากรที่ประกอบด้วย ประชากรที่ทำการศึกษา 4 กลุ่มทำการศึกษา 4 กลุ่ม คือ อาจารย์ด้านศิลปวัฒนธรรม ครูด้านศิลปวัฒนธรรม บุคลากรทางการศึกษาและวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม และ นักวิจัยทางด้านศิลปวัฒนธรรม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชากรพื้นที่ 4 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ โดยใช้ตารางการสุ่มของ Taro Yamane กำหนดความเชื่อมั่น 95% จำนวนประชากรทั้งประเทศ 64,623,000 คน จำนวนประชากรแยกตามเพศชาย 31,438,000 คน หญิง 33,185,000 คน ใช้หลักเกณฑ์ สอดคล้องกับการแบ่งภาคของกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ภาค คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การแบ่งภาคของกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย

ภาคกลาง	จ.กาญจนบุรี ชัยนาท นครนายก นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี ประจวบคีรีขันธ์ พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี ราชบุรี ลพบุรี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สระบุรี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี และอ่างทอง และชายฝั่งทะเลตะวันออกอีก 4 จังหวัด คือ จ.ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด ปราจีนบุรี ระยอง และสระแก้ว
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	จ.กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุตรดิตถ์ และอุบลราชธานี
ภาคใต้	จ.กระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี พังงา พัทลุง ภูเก็ต ยะลา ระนอง สงขลา สตูล และสุราษฎร์ธานี
ภาคเหนือ	จ.กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก นครสวรรค์ น่าน พะเยา พิษณุโลก เพชรบูรณ์ แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน สุโขทัย อุตรดิตถ์ และอุทัยธานี

ที่มา: กระทรวงมหาดไทย, 2556.

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เพื่ออธิบาย ข้อมูลประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.1 การหาค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถาม

1.2 การหาค่าเฉลี่ย (Mean: \bar{x})

1.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถาม

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน 1 ดังนี้

2.1 สถิติวิเคราะห์ค่าที (Independent T-Test) ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่ม 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยประชากรศาสตร์ หน่วยงานที่สังกัด เพศ อายุ ตำแหน่ง และวุฒิการศึกษา/สาขา

2.2 สถิติวิเคราะห์ค่าเอฟ (F-test) แบบวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way Analysis of Variance) ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่มากกว่า 2 กลุ่ม

2.3 สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัวแปรที่เป็นอิสระกัน

2.4 สถิติไค์สแควร์ (Chi-Square) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างประชากรศาสตร์กับการวางแผนผลิตกำลังคนของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559

ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง การวางแผนผลิตกำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรมสาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ สาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559 โดยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2556 และเพื่อศึกษาการวางแผนผลิตกำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ.2557-2559 โดยการนำหลักการเพื่อการวางแผนผลิตกำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรีสาขาศิลปะและสาขาทัศนศิลป์ ของประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559

สรุปและอภิปรายผล

1. ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ เพศ อายุตำแหน่งผู้ตอบแบบสอบถาม ระดับการศึกษา สาขาที่จบการศึกษา ชื่อสถานศึกษาทุกภาคของประเทศไทยและสังกัด สามารถสรุปได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 65.90 อายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.50 เป็นบุคลากรทางการศึกษาและนักวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นร้อยละ 35.50 การศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นร้อยละ 69.20 สาขาที่ศึกษาสาขานาฏศิลป์ร้อยละ 37.00 สถานศึกษา (ภาคทั้ง 4 ภาคของประเทศไทยร้อยละ 25 ของทุกภาคเท่ากัน) หน่วยงานในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ร้อยละ 35.50

ผลลัพธ์จากประชากรของประเทศไทย จำนวน 64,623,000 คน ควรมีบุคลากรด้านศิลปวัฒนธรรม สาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์ เฉพาะที่เป็นครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการและบุคลากรทางการศึกษา มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ ในทิศทางตรงกันข้ามกับศักยภาพ ครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการและบุคลากรทางการศึกษาทางการศึกษา 2555-2559 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์เท่ากับ .174* ซึ่งมีความสอดคล้องข้อมูลปฐมภูมิสาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะ และสาขาทัศนศิลป์มีจำนวน 25,432 คน

2. ปัจจัยการวางแผนผลิตกำลังคนของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรมสาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี สาขาศิลปะและสาขาทัศนศิลป์กับศักยภาพผลิตครูอาจารย์ นักวิจัยนักวิชาการ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

จากการสำรวจพื้นที่ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลเพื่อเป็นวิสัยทัศน์จำนวนประชากรของประเทศที่ส่งผลต่อการผลิตกำลังคนภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรมสาขานาฏศิลป์ สาขาดนตรี และสาขาทัศนศิลป์ของประเทศไทย พ.ศ. 2559 มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลจากการศึกษาปัจจัยการวางแผนผลิตกำลังคนของภาครัฐด้านศิลปวัฒนธรรมสาขานาฏศิลป์สาขาดนตรี และสาขาทัศนศิลป์กับศักยภาพผลิตครู อาจารย์ นักวิจัยนักวิชาการ และบุคลากรทางการศึกษาโดยจบสาขานาฏศิลป์หน่วยงานของท่านต้องการอาจารย์ ครู บุคลากรทางการศึกษานักวิชาการนักวิจัย จุดเน้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11

รายการอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. 2556.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2551). การวิเคราะห์ข้อมูลหลายตัวแปร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงาน ก.พ. กองวิชาการ. (2555). คู่มือการวางแผนและบริหารกำลังคน, กรุงเทพฯ : ธีรานุสรณ์การพิมพ์.
- สำนัก ก.พ. ฝ่ายเลขานุการ. (2555). ยุทธศาสตร์การปรับกำลังคนภาครัฐ (2555-2560) และแนวทางปฏิบัติ, กรุงเทพฯ.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2548). แนวทางและวิธีวิจัยสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- จำนง สมประสงค์ และประดิษฐ์ ชาสมบัติ. (2519). เศรษฐศาสตร์แรงงาน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- จุฑา มนต์ไพบูลย์. (2537). การวิเคราะห์ตลาดแรงงาน: แนวคิดเชิงทฤษฎี. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2541). ทิศทางการวางแผนกำลังคนเพื่อรองรับการอำนวยความสะดวกในทศวรรษหน้า.
- เทียนฉาย กีระนันท์. (2519). เศรษฐศาสตร์: ทรัพยากรมนุษย์และกำลังคน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม. (2544). เศรษฐศาสตร์มหภาค. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Meyer, Gregg S. Gastroenterology workforce modeling, *JAMA*. 276 (1996): 689-694. Sharif, Mohammed. Inverted "S" the complete neoclassical labor-supply function. *International Labor Review*. 139 (2000): 409-435.
- Wetzel; O' Toole and Perterson. An analysis of student enrollment demand. *Economics of Education Review*. (1998): 47-54, อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย สุวิมล ว่องวาณิช และอวยพร เรื่องตระกูล, 2546. หน้า 31.
- Quinn, R. and Price, J.. The demand for medical education: an augmented human capital approach. *Economics of Education Review*. (1998): 337-347, อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย สุวิมล ว่องวาณิช และอวยพร เรื่องตระกูล, 2546. หน้า 38.
- Kerlinger, F.N., and Lee, H.B. 2000. Foundations of Behavioral Research. 4th edition. U.S.A.: Thomson Learning, Inc.
- Kumar, R. 1996. Research Methodology. London: Sage Publications.
- Yamane, Taro. 1973. *Statistics an introductory analysis*. (3rd ed.). New York.

ทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติผู้ชมมวยไทยต่อส่วนประสม
ทางการตลาดของสนามมวยราชดำเนิน
THE ATTITUDE OF FOREIGN TOURISTS MUAYTHAI AUDIENCE
TOWARD MARKETING MIX OF RAJADAMNERN STADIUM

ชาญชัย ยมดิษฐ์
CHANCHAI YOMDIT

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาช่องทางการรับข้อมูลข่าวสารและเหตุผลในการตัดสินใจดูมวยไทยของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติผู้ชมมวยไทย 2) เพื่อศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติผู้ชมมวยไทยต่อส่วนประสมทางการตลาดของสนามมวยราชดำเนิน ขนาดตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาชมมวยไทยในสนามมวยราชดำเนินปี พ.ศ. 2559 เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า ด้านช่องทางการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมวยไทย ส่วนใหญ่ได้จากโซเซียลมีเดีย ได้แก่ เฟสบุ๊ก อินสตาแกรม และไลน์ (ค่าเฉลี่ย =3.87) รองมาเป็นอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ (ค่าเฉลี่ย =3.65) น้อยที่สุดคือวิทยุ (ค่าเฉลี่ย =1.82) ด้านเหตุผลในการตัดสินใจมาชมมวยไทย ได้แก่ มวยไทยเป็นศิลปะการป้องกันตัว (ค่าเฉลี่ย =3.87) มวยไทยเป็นกีฬาที่ดีต่อการออกกำลังกายและทำให้ร่างกายแข็งแรง (ค่าเฉลี่ย =3.74) มวยไทยเป็นกีฬาสร้างความบันเทิง (ค่าเฉลี่ย =3.74) และน้อยที่สุดคือต้องการหาพรสวรรค์ในการต่อสู้เพื่อไปใช้ในต่างประเทศ (ค่าเฉลี่ย =2.81) ด้านทัศนคติต่อส่วนประสมทางการตลาด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าด้านบุคลากรมีอธยาศัยดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (ค่าเฉลี่ย =3.81) รองลงมาคือด้านกายภาพความสะอาดของพื้นที่บริเวณเวที (ค่าเฉลี่ย =3.78) ที่นั่งชมมีความเพียงพอ (ค่าเฉลี่ย =3.78) และน้อยที่สุดคือการประชาสัมพันธ์บนโบรชัวร์ (ค่าเฉลี่ย =3.42) ด้านช่องทางการรับข้อมูลข่าวสารมวยไทย ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์มากที่สุด (ร้อยละ 70) รองลงมาเป็นโซเซียลมีเดีย (ร้อยละ 45) จากการสัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่รู้สึกอยากกลับมาชมมวยไทยอีกครั้ง รู้สึกรักมวยไทย มวยไทยเป็นกีฬาที่มีความตื่นเต้นและมีความโดดเด่นแตกต่างจากศิลปะการต่อสู้ของประเทศอื่น

คำสำคัญ: นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มวยไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยมวยไทยศึกษาและการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
College of Muaythai Study and Thai Traditional Medicine, Muban Chombueng Rajabhat University

Abstract

The purposes of this study were 1) to study Channel information and reason for the decision of the foreign tourists toward Muaythai audience 2) to study the attitude of foreign tourists Muaythai audience toward marketing mix of Rajadamnern Stadium. This was survey research, while the 400 foreign tourists were selected to be accidental sampling from foreign tourists on Muaythai audience at Rajadamnern stadium in 2016. The instrument was questionnaire. Data was analyzed by descriptive statistics. The results of this study were found as follows; Muaythai channel information: most was social media consisted of Facebook, Instagram, line (average =3.87) then Internet, website (average =3.65) and Radio (average = 1.82) Decision to seeing Muaythai: Muaythai is best of sport self-defend (average =3.87), good for physical fitness (average =3.74), entertainment sport (average =3.74), and least to find talent to use on abroad (average =2.81). The attitude toward marketing mix: mostly, friendly and munificent (average =3.81) then cleanness area (average=3.78) and brochures publicity (average =3.42) Muaythai promote: mostly, agree to promote on Internet and web site (average 70), next on social media (average 45). Almost foreign tourists love Muaythai and want to see Muaythai again because it is Thailand identity and very interested.

Keywords: Foreign Tourists, Muaythai

บทนำ

มวยไทยเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ของวิชาการป้องกันตัวแบบไทยที่ต้องอาศัยชั้นเชิงในการต่อสู้ และใช้อวัยวะทุกส่วนของร่างกาย เช่น การใช้หมัดชก ใช้เท้าเตะ ใช้เข่าและศอก และศีรษะได้อย่างครบเครื่องแล้ว กีฬามวยไทยยังสามารถถอดรัด ปล้ำ จับ หัก ตี โขก ทบคู่ต่อสู้ (คึกเดช กันตามระ, 2553) กีฬามวยไทยช่วยพัฒนาการด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ผู้ฝึกหัดมวยไทยและนักมวยไทยเปรียบเหมือนทูตทางวัฒนธรรมไทยที่มีหน้าที่ทำนุบำรุงและดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ นอกจากนี้ กีฬามวยไทยยังช่วยในด้านการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพของบุคคลและสังคม ใช้เป็นกิจกรรมการเล่นเพื่อความสนุกสนาน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540)

กระทรวงวัฒนธรรมได้มีการขึ้นทะเบียนมวยไทยเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติสาขาที่พหุภูมิปัญญาไทย ลักษณะเช่นนี้จึงถือเป็นโอกาสของประเทศไทยที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม เผยแพร่สู่ชาวโลกในมิติการท่องเที่ยว ส่งผลให้ในต่างประเทศมีการเรียนรู้มวยไทยกันอย่างแพร่หลาย โดยการจ้างอดีตนักมวยไทยที่มีชื่อเสียงเป็นครูมวยไทยในต่างประเทศ และชาวต่างชาติบางส่วนก็ได้เดินทางมาเรียนมวยไทยที่ประเทศไทย มวยไทยจึงกลายเป็นสินค้าวัฒนธรรมที่ส่งออกไปสู่ต่างประเทศ ดังที่ Scopus Preview (2014, p. 509-553) พบว่า มวยไทยเป็นสินค้าหลักทางวัฒนธรรมที่ส่งออกโดยผู้เรียนสามารถจ่ายเงินเพียงเล็กน้อยก็ได้เรียนมวยไทยตามที่ตั้งใจ เพราะเหตุว่ามวยไทยได้รับความนิยมมากในระดับนานาชาติ แสดงให้เห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีหลักฐานอ้างอิงในพิพิธภัณฑ์และสถาบันวิชาการรองรับ

ปัจจุบันมวยไทยได้รับความนิยมมากจากชาวต่างชาติที่มีการเดินทางมาเรียนมวยไทยในประเทศและจ้างครูมวยไทยออกไปสอนยังต่างประเทศ นำรายได้เข้าประเทศชาติอย่างมาก รัฐบาลกำหนดให้มีแนวทางการพัฒนาประเทศในแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นกลุ่มสินค้า เช่น ธุรกิจสุขภาพ อาหาร และการท่องเที่ยว รวมทั้งสินค้าบริการที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ บนฐานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งกีฬาภูมิปัญญาไทยที่เป็นที่นิยม ได้แก่ มวยไทย และตะกร้อ มวยไทยจึงปรากฏเป็นนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังที่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ระบุถึงทิศทางการดำเนินงานด้านการตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ. 2557 ได้กล่าวถึงสินค้าท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ มวยไทย โดยเน้นการดำเนินงานสำหรับตลาดต่างประเทศเป็นหลัก ร่วมกับค่ายมวยไทยในต่างประเทศ (ธนิษฐา เศวตศิลา, 2559)

การดำเนินการตลาดเกี่ยวกับมวยไทยจึงเป็นเรื่องใหม่มีความสำคัญจำเป็นต้องมีข้อมูลในการใช้วางแผนการตลาด โดยใช้หลักส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) หรือ 7Ps ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion) ด้านบุคคล (People) ด้านกายภาพ (Physical Evidence and Presentation) และด้านกระบวนการ (Process) โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาชมมวยในสนามมวยราชดำเนิน ซึ่งเป็นสนามมวยที่ชาวต่างชาตินิยมชมมวยไทย

ผู้วิจัยจึงศึกษาทัศนคติความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติผู้ชมมวยไทยที่มีต่อส่วนประสมทางการตลาดของสนามมวยราชดำเนินว่าเป็นเช่นไร เพื่อเป็นข้อมูลให้สนามมวยราชดำเนินและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้นำไปใช้วางแผนการตลาดด้านมวยไทยสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาช่องทางการรับข้อมูลข่าวสารและเหตุผลในการตัดสินใจดูมวยไทยของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติผู้ชมมวยไทย
- 2) เพื่อศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติผู้ชมมวยไทยต่อส่วนประสมทางการตลาดของสนามมวยราชดำเนิน

วิธีการศึกษา

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ศึกษาส่วนประสมทางการตลาดของสนามมวยราชดำเนิน ตามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

ประชากรเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้าชมมวยไทยในสนามมวยราชดำเนินปี พ.ศ. 2559 มีลักษณะไม่ทราบจำนวนประชากร เนื่องจากยังไม่เคยมีการเก็บข้อมูลสถิติอย่างเป็นทางการ

กลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตรการคำนวณแบบไม่ทราบจำนวนประชากร โดยกำหนดสัดส่วนของประชากรเท่ากับ .60 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 มีความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างไม่เกินร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 368 คน เพื่อป้องกันการสูญหายและผิดพลาดของข้อมูลผู้วิจัยจึงเพิ่มขนาดตัวอย่างเป็นจำนวน 400 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้าชมมวยไทยในสนามมวยราชดำเนิน ช่วงเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม 2559

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามส่วนประสมทางการตลาดของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีต่อสนามมวยราชดำเนิน ได้แก่

- 2.1 ช่องทางการได้รับข้อมูลข่าวสาร
- 2.2 เหตุผลในการตัดสินใจชมมวย
- 2.3 ส่วนประสมทางการตลาด

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับมวยไทยและส่วนประสมทางการตลาด
2. สร้างแบบสอบถาม ตอนที่ 1 และตอนที่ 2 แล้วนำไปเสนอผู้เชี่ยวชาญ

จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่า IOC (Index of Congruence) ได้ค่า $IOC > 50$ ทุกข้อ นำไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา แบบเพียร์สัน (Alpha's Pearson Product Moment Correlation) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.78, 0.86 และ 0.82 ตามลำดับ

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนประสมทางการตลาดของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้าชมมวยไทยในสนามมวยราชดำเนิน

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจจำนวน 400 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 67.3) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี (ร้อยละ 58.5) รองลงมาคืออายุระหว่าง 31-40 ปี (ร้อยละ 22.7) อายุระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 9.3) อายุระหว่าง 51-60 ปี (ร้อยละ 3.8) อายุต่ำกว่า 20 ปี (ร้อยละ 3.7) อายุระหว่าง 61-70 ปี (ร้อยละ 1.8) และมากกว่า 70 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 0.2) มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด (ร้อยละ 55.5) รองลงมาอยู่ในระดับปริญญาโท (ร้อยละ 20.3) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 14.5) ระดับอนุปริญญา/ปวส. (ร้อยละ 5.5) และสูงกว่าปริญญาโท (ร้อยละ 4.2) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา (ร้อยละ 30.3) นักธุรกิจ (ร้อยละ 12.5) รับจ้างอิสระ (ร้อยละ 10) พนักงานของรัฐ (ร้อยละ 8.3) นักกีฬา (ร้อยละ 6) พนักงานเอกชน และไกด์ (ร้อยละ 5.2) และลูกจ้าง (ร้อยละ 3.2) ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 5,000-10,000 ดอลลาร์สหรัฐ มีรายได้เฉลี่ย 12,904 ดอลลาร์สหรัฐต่อเดือน ส่วนใหญ่เดินทางมาจากแถบทวีปยุโรป (ร้อยละ 40.3) รองลงมาคือ ทวีปเอเชีย (ร้อยละ 35.2) ทวีปอเมริกาเหนือ (ร้อยละ 17) ทวีปออสเตรเลีย (ร้อยละ 6) ทวีปแอฟริกา (ร้อยละ 1) และทวีปอเมริกาใต้ (ร้อยละ 0.5) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยมาดูกิจกรรมมวยไทยมาก่อน (ร้อยละ 39.3) รองลงมาเคยมาดูมวยไทย 1-3 ครั้ง (ร้อยละ 35) เคยมาดูมากกว่า 6 ครั้ง (ร้อยละ 15.7) และเคยมาดูมวยไทย 4-6 ครั้ง (ร้อยละ 10) ส่วนใหญ่เดินทางมาดูมวยไทยโดยรถแท็กซี่มากที่สุด (ร้อยละ 41.5) รองมาเป็นรถจากรูปแท็กซี่ (ร้อยละ 17) รถยนต์ส่วนตัว และรถบีทีเอส/เอ็มอาร์ที (ร้อยละ 16) และรถบัส (ร้อยละ 9.5) กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าได้รับอะไรจากการชมมวยไทย ดังนี้ วัฒนธรรมไทย (ร้อยละ 61.8) ความบันเทิง (ร้อยละ 55.8) ทักษะการต่อสู้ป้องกันตัว (ร้อยละ 42.5) สุขภาพ (ร้อยละ 11) และธุรกิจ (ร้อยละ 2.8) ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ช่องทางในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมวยไทย

ช่องทางการได้รับข้อมูลข่าวสาร	\bar{X}	SD	แปลผล
อินเทอร์เน็ต, เว็บไซต์, เว็บบอร์ด	3.65	1.16	มาก
โซเชียลมีเดีย, เฟสบุ๊ก, อินสตาแกรม, ไลน์	3.87	1.06	มาก
โทรทัศน์	3.59	1.07	มาก
วิทยุ	1.82	1.12	น้อย
หนังสือพิมพ์	1.94	1.09	น้อย
นิตยสาร	1.98	1.06	น้อย
หนังสือ	1.89	1.07	น้อย
เพื่อน,ญาติ หรือคนที่รู้จักกัน	2.81	1.24	ปานกลาง
นิทรรศการมวยไทย	2.15	1.22	น้อย
การแข่งขันชกมวยไทย	2.32	1.34	น้อย
โฆษณาจากโปรแกรมการท่องเที่ยว	2.31	1.17	น้อย
รวม	2.58	1.15	ปานกลาง

เมื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงช่องทางในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมวยไทยพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับข้อมูลข่าวสารจากโซเชียลมีเดีย เฟสบุ๊ก อินสตาแกรมและไลน์ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, $SD = 1.06$) อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ เว็บบอร์ดระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$, $SD = 1.16$) โทรทัศน์ระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, $SD = 1.07$) น้อยที่สุด คือ วิทยุอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.82$, $SD = 1.12$) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผลในการตัดสินใจมาชมมวยไทย

เหตุผลในการตัดสินใจมาชมมวยไทย	\bar{X}	SD	แปลผล
มวยไทยเป็นกีฬาที่ดีต่อการออกกำลังกายและทำให้ร่างกายแข็งแรง	3.74	0.99	มาก
มวยไทยเป็นศิลปะการป้องกันตัว	3.87	1.06	มาก
การไหว้ครูมวยไทยเป็นส่วนหนึ่งที่น่าสนใจในการเข้าชม	3.57	1.07	มาก
การใช้ ทักษะ หมัด เท้า เข่า ศอก ในการป้องกันตัว มีความน่าสนใจ	3.46	1.10	ปานกลาง
ศิลปะการป้องกันตัวประจำชาติไทย (มวยไทย) มีความน่าสนใจ	3.64	1.03	มาก
การต่อสู้ด้วยมือเปล่ามีความน่าสนใจ	3.30	1.02	ปานกลาง
มวยไทยเป็นชนิดกีฬาที่สร้างความบันเทิง	3.74	0.99	มาก
ต้องการศึกษาธุรกิจทางด้านมวยไทยเพื่อนำไปสานต่อในประเทศตนเอง	2.94	1.28	ปานกลาง
ต้องการหาประสบการณ์การต่อสู้แบบชุมชนเพื่อนำไปใช้ในต่างประเทศ	2.81	1.34	ปานกลาง
ต้องการมาดูมวยไทยอีกครั้ง	3.56	1.16	มาก
รวม	3.46	1.10	ปานกลาง

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุผลในการตัดสินใจมาชมมวยไทย คือ มวยไทยเป็นศิลปะการป้องกันตัวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, $SD = 1.06$) มวยไทยเป็นกีฬาที่ดีต่อการออกกำลังกายและทำให้ร่างกายแข็งแรงในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, $SD = 0.99$) มวยไทยเป็นชนิดกีฬาที่สร้างความบันเทิง ($\bar{X} = 3.74$, $SD = 0.99$) ศิลปะการป้องกันตัวประจำชาติไทย (มวยไทย) มีความน่าสนใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, $SD = 1.03$) และน้อยที่สุดคือต้องการหาประสบการณ์การต่อสู้แบบชุมชนเพื่อนำไปใช้ในต่างประเทศในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.81$, $SD = 1.34$) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 3 ส่วนประสมทางการตลาดของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาชมมวยไทยในสนามมวยราชดำเนิน

ส่วนประสมทางการตลาด		\bar{X}	SD	แปลผล
คู่มวย	1. คู่มวย น่าสนใจ	3.62	0.95	มาก
	2. จำนวนคู่มวยมีความเหมาะสม	3.64	0.87	มาก
ราคา	3. ราคาของแพ็คเกจ	3.58	1.05	มาก
	4. ระบบการชำระเงิน	3.53	0.98	มาก
	5. ส่วนลดจากการจองบัตรเข้าชมมวยไทย	3.49	0.99	ปานกลาง
สถานที่	6. เวทีมวยไทยสามารถเข้าถึงได้ง่าย	3.71	0.96	มาก
	7. สถานที่จัดจำหน่ายบัตรเข้าชมมีความเพียงพอ	3.59	0.98	มาก
การประชาสัมพันธ์	8. สามารถจองบัตรเข้าชมผ่านอินเทอร์เน็ตได้	3.47	1.02	ปานกลาง
	9. การติดโฆษณาสัญจร เช่น รถยนต์ หรือ รถประจำทาง	3.48	0.97	ปานกลาง
	10. ป้ายโฆษณา	3.43	0.97	ปานกลาง
	11. การโฆษณาบนโซเชียล	3.42	0.98	ปานกลาง
บุคลากร	12. การให้บริการที่มีคุณภาพและตรงต่อเวลา	3.66	0.88	มาก
	13. มีทักษะในการสื่อสารภาษาอังกฤษ	3.65	0.94	มาก
	14. อธิบายดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	3.81	0.95	มาก
กายภาพ	15. สถานที่ชมมวยไทยเป็นที่ดึงดูดให้เข้าชม	3.72	0.92	มาก
	16. ความสะอาดของพื้นที่บริเวณเวที	3.78	0.89	มาก
	17. ที่นั่งชมมีความเพียงพอ	3.78	0.93	มาก
กระบวนการ	18. การซื้อตั๋วของแต่ละโปรแกรม หรือ แพคเกจ มีความสะดวก	3.63	0.93	มาก
	19. ความคล่องตัว หรือความสะดวกของระบบการตรวจเช็คตั๋ว หรือบัตรเข้าชม	3.57	0.95	มาก
รวม		3.61	0.95	มาก

จากการสำรวจส่วนประสมทางการตลาดของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาชมมวยไทยในสนามมวยราชดำเนิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ด้านบุคลากรมีอธิบายดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, $SD = 0.95$) ด้านกายภาพมีความสะอาดของพื้นที่บริเวณเวทีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, $SD = 0.89$) ที่นั่งชมมีความเพียงพออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, $SD = 0.93$) สถานที่ชมมวยไทยเป็นที่ดึงดูดให้เข้าชมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$, $SD = 0.92$) ด้านสถานที่เวทีมวยไทยสามารถเข้าถึงได้ง่ายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, $SD = 0.96$) และน้อยที่สุดคือด้านการประชาสัมพันธ์โดยโฆษณาบนโซเชียล ($\bar{X}=3.42$, $S.D.=0.98$) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 4 วิธีการประชาสัมพันธ์มวยไทย

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
แพ็คเกจ	108	27.0
อินเทอร์เน็ต, เว็บไซต์	280	70.0
อินสตาแกรม	118	29.5
โซเชียลมีเดีย	180	45.0
โทรทัศน์	177	29.3
นิทรรศการมวยไทย	69	17.3
การจัดกิจกรรมมวยไทยในต่างประเทศ	69	17.3
นิตยสาร	41	10.3
หนังสือพิมพ์	50	12.5
เครือข่ายมวยไทย	29	8.3

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์มวยไทยพบว่าส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ มากที่สุด (ร้อยละ 70) รองลงมาเป็นโซเชียลมีเดีย อินสตาแกรม โทรทัศน์ และแพ็คเกจ (ร้อยละ 45, 29.5, 29.3 และ 27) ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ภายหลังกลุ่มตัวอย่างเข้าชมมวยไทย พบว่า ส่วนใหญ่อยากกลับมาชมมวยไทยอีกครั้ง รู้สึกความรักมวยไทย ต้องการชมการชกที่มีความบันเทิงและความตื่นเต้น ชอบความตื่นเต้นเวลานักมวยขึ้นชกบนเวทีแล้วมีเสียงร้องจากผู้ชมดังทั่วเวที ชอบวัฒนธรรมไทยเวลาร่วมมวยไทย และตอนชกมวยไทย ตื่นเต้นเมื่อดูทักษะการชกของนักมวย (หมัด เท้า เข่า ศอก) ชอบเวลาชมและเชียร์ว่าฝ่ายใดจะแพ้หรือชนะ การชมมวยไทยเป็นกีฬาที่ให้ความบันเทิงเป็นอย่างมาก ต้องการสนับสนุนและเผยแพร่มวยไทยให้หลาย ๆ คนทราบว่ามันเยี่ยมมาก เป็นเวลาแห่งความสุขเมื่อชมมวยไทย เป็นกีฬาที่มีความตื่นเต้นและมีความโดดเด่นแตกต่างจากศิลปะการต่อสู้ของประเทศอื่น และเป็นประโยชน์อย่างมากในการเอาไปปรับปรุงในทักษะการชกของตนเอง

สรุปและอภิปรายผล

ช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมวยไทย จากผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาชมมวยไทยได้รับข้อมูลเกี่ยวกับมวยไทยทางโซเชียลมีเดีย เฟสบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ และโทรทัศน์ สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีความเจริญก้าวหน้ามาก ข้อมูลข่าวสารส่งถึงได้อย่างรวดเร็วทั่วโลก โดยเฉพาะช่องทางโซเชียลมีเดียต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ อภิวิธรรมพงศ์ (2551) ที่พบว่าค่ายมวยไทยมีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดในการจูงใจชาวต่างชาติโดยใช้สื่อต่าง ๆ แบบผสมผสานกัน การโฆษณาประชาสัมพันธ์สิ่งพิมพ์แผ่นพับ การสื่อสารโดยใช้ชาวต่างชาติดูแลตอบคำถามและติดต่อประสานงานระหว่างค่ายมวยชาวต่างชาติ ค่ายแก้วสัมฤทธิ์ และค่าย ป.ประมุข ใช้สื่อหลากหลายน้อยกว่า เช่น ไม่มีการใช้สิ่งพิมพ์แผ่นพับ ไม่ใช้สื่อทีวี แต่ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยการทำให้เว็บไซต์และใช้เมลในการติดต่อสื่อสาร ลักษณะดังกล่าว สอดคล้องกับหลักการตลาด 360 องศา ของฟาโยสซี (Fayossy, 2559) เสนอกลยุทธ์ไว้ 8 ประการ คือ 1) เว็บไซต์ 2) สร้างสรรค์คอนเทนต์ 3) โซเชียลมีเดีย 4) การตลาดที่เข้าถึงรากหญ้า 5) อีเว้นท์และการโรดโชว์ 6) กลยุทธ์ (Co-Branding) 7) ประชาสัมพันธ์ และ 8) เครือข่ายและมิตรภาพ ผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่าโซเชียลมีเดียเป็นสื่อที่ชาวต่างชาติใช้เป็นช่องทางในการติดต่อเพื่อชมมวยไทยเป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ค้นพบในครั้งนี้

เหตุผลในการตัดสินใจมาชมมวยไทยพบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามวยไทยเป็นศิลปะการป้องกันตัวอยู่ในระดับมาก รองลงมามวยไทยเป็นกีฬาที่ดีต่อการออกกำลังกายและทำให้ร่างกายแข็งแรง และมวยไทยเป็นกีฬาที่สร้างความบันเทิง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สัญญา รัตน์ไพวงศ์ (2549) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเข้าชมมวยไทยเพราะเห็นว่าเป็นศิลปะการต่อสู้ที่น่าสนใจ เป็นการต่อสู้ที่โชว์วิริยะเสริมสร้างสมรรถภาพร่างกาย และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุชาติ อภิวิธรรมพงศ์ (2551, น. 71) ที่พบว่า ชาวต่างชาติรู้จักมวยไทยและมีทัศนคติที่ดีต่อมวยไทย โดยเห็นว่าเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ป้องกันตัวได้ และเสนออีกประการหนึ่งของมวยไทยคือ การออกกำลังกายเพื่อลดน้ำหนัก ร่างกายแข็งแรง และสอดคล้องกับ กรรณิการ์ คชาชิน และคณะ (2552) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเห็นประโยชน์ที่คาดหวังว่าจะได้รับจากการเรียนมวยไทย คือ ความแข็งแรงของร่างกายเป็นส่วนใหญ่ ผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ผู้ชมมวยไทยชาวต่างชาติส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับมวยไทยด้านศิลปะการป้องกันตัว การออกกำลังกายทำให้ร่างกายแข็งแรง และเป็นกีฬาสร้างความบันเทิง

ความเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีต่อส่วนประสมทางการตลาดของสนามมวยราชดำเนินที่พบว่า ด้านบุคลากรมีอัยาศัยดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มากที่สุด รองไปคือด้านกายภาพมีสถานที่สะอาดและเพียงพอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศินี ประทุมมณี (2552) ที่พบว่าปัจจัยด้านบุคลากรเป็นปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสำคัญ ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านอัยาศัยไมตรี บุคลิกภาพที่ดี และมีความกระตือรือร้นให้บริการ และสอดคล้องกับ เตชิตา ไชยอ่อน (2558) ที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการของค่ายมวยไทย ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านราคา สรุปได้ว่าส่วนประสมทางการตลาดด้านบุคลากรที่มีอัยาศัยดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการให้บริการที่ดี รวมถึงมีทักษะในการสื่อสารภาษาอังกฤษมีผลต่อส่วนประสมทางการตลาดของสนามมวยอย่างยิ่ง เพราะการที่มีบุคลากรที่มีคุณภาพช่วยให้การบริการบรรลุเป้าหมาย จึงจำเป็นต้องสนับสนุนและส่งเสริมด้านบุคลากร หรือพนักงานให้เข้าถึงปัญหาและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ให้มากยิ่งขึ้น รวมไปถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเวที นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ตอบสนองความพึงพอใจและเป็นสิ่งจำเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก

ผลจากการศึกษาที่พบว่านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนใหญ่เป็นชาวยุโรป รองลงมาเป็นชาวเอเชีย อยู่ในกลุ่มวัยทำงาน และเพศชายเป็นส่วนใหญ่ ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ากลุ่มดังกล่าวได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจตกต่ำ แต่ก็ยังมีผู้มาชมมวยมากกว่ากลุ่มทวีปอื่น ๆ ซึ่งภาครัฐและเอกชนไทยที่มีหน้าที่ดูแลนโยบายด้านการท่องเที่ยว ต้องดูแลนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้อย่างดี ในขณะเดียวกันก็ต้องหาลูกค้ากลุ่มอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจโลกไม่มากนัก เช่น กลุ่มประเทศจีน อินเดีย และประเทศแถบอาเซียน โดยต้องมีนโยบายด้านกำหนดอุปทานและอุปสงค์ที่สัมพันธ์กันอย่างดี

ในด้านการเข้าถึงผู้ชมนั้นต้องเพิ่มการเข้าถึงด้วยสื่อยุคใหม่ให้มากขึ้น โดยวิธีการประชาสัมพันธ์มวยไทยผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ และโซเชียลมีเดีย (Social Media) เพราะสังคมเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารก็เปลี่ยนไปโดยเฉพาะเน้นด้านโซเชียลมีเดียต้องดำเนินการในห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ให้ชัดเจนระหว่างนโยบายมวยไทยเพื่อการท่องเที่ยว ช่องทางกระบวนการเข้าถึงลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย การให้บริการที่เป็นเลิศ ตลอดจนการปรับปรุงด้านกายภาพให้เหมาะสม ทำให้เกิดความประทับใจและอยากมาชมอีก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นำข้อมูลที่พบว่านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อส่วนประสมทางการตลาดของสนามมวยราชดำเนินด้านบุคลากรและด้านกายภาพของสนามมวยมากที่สุด มากำหนดแนวทางการพัฒนามวยไทยเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับผู้ชมมวยไทยให้มากขึ้น
2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นำข้อมูลด้านลูกค้าที่พบว่า กลุ่มทวีปยุโรปยังคงเป็นยอดสูงสุดของผู้ชมมวยไทยมากำหนดนโยบายการตลาดโดยรักษาสถานะตลาดเก่ากลุ่มนี้ไว้ แล้วหาตลาดใหม่สำหรับผู้ชมมวยไทยชาวต่างชาติให้มากยิ่งขึ้น
3. สนามมวยราชดำเนินควรนำข้อมูลที่นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อส่วนประสมทางการตลาดด้านต่าง ๆ ไปพัฒนาและส่งเสริมให้มากยิ่งขึ้นเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของกลุ่มลูกค้าชาวต่างชาติ
4. เป็นสารสนเทศให้องค์กร สถาบันที่เปิดสอนวิชามวยไทยและการท่องเที่ยว ใช้ประโยชน์ในด้านการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกกับสนามมวยที่อยู่นอกเขตกรุงเทพมหานครแล้วทำการเปรียบเทียบ
2. ควรศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติโดยตรง

รายการอ้างอิง

- กรรณิการ์ คชาชื่น และคณะ. (2552). **แนวทางการพัฒนาโรงเรียนสอนมวยไทยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เกศินี ประทุมมณี. (2552). **ปัจจัยส่วนผสมตลาดบริการมีผลต่อนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการเข้าชมการแข่งขันกีฬามวยไทย ในอำเภอเมืองเชียงใหม่**. ปรินญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศีกเดช กันตามระ. (2553). **แม่ไม้มวยไทย ศิลปะป้องกันตัวฉบับสองภาษา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ธนัชฐา เสวตศิลา (2559). **ทิศทางการดำเนินงานด้านการตลาดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. สืบค้นจาก <http://www.source.newcenter>, เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2559.
- เตชิตา ไชยอ่อน. (2558). **ความคาดหวังของลูกค้าชาวต่างชาติที่มีต่อคุณภาพการให้บริการของค่ายมวยไทย**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สัญญา รัตนไพวงศ์. (2549). **ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีต่อการชมกีฬามวยไทย**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา. นครปฐม: มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). **ศิลปะมวยไทย**. กรุงเทพฯ: ครูสภา ลาดพร้าว.
- สุชาติ อิทธิวรรณพงศ์. (2551). **ภาพลักษณ์ของมวยไทยในสายตาชาวต่างชาติและกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดของค่ายมวยไทย**. ปรินญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์สารสนเทศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Fayossy. (2559). **8 เคล็ดลับ กลยุทธ์การตลาดแบบ 360 องศา**. สืบค้นจาก <http://www.marketingoops.com/exclusive/how-to/how-to-360-marketing-strategy/> เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2559.
- Scopus Preview. (2014). **Muay Thai : Inventing Tradition for a national Symbol**. Volume 29, Issue 3, November 2014, Pages 509-553.

กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บัตร Wisdom
ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร
MARKETING STRATEGIES INFLUENCING THE DECISION
TO USE THE KASIKORNBANK WISDOM CARD
IN BANGKOK

อนงค์นาถ เหลืองศิริเจริญ* และ พุฒิธร จิรายุส**

ANONGNATH LEANGSIRICHAREAN AND PUTTITHORN JIRAYUS

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้ใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อพฤติกรรมการธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานครและ 3) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร ประชากรศาสตร์ของการเลือกใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบความแตกต่าง T-test สถิติทดสอบความแปรปรวน (One way ANOVA) และสถิติทดสอบความสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และสถิติไคสแควร์ (Chi-Square)

ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุตั้งแต่ 36 ปีขึ้นไป สถานภาพโสด รายได้ต่อเดือนมากกว่า 35,001 บาท ระดับการศึกษาปริญญาตรี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/อิสระ ผลลัพธ์การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีผลต่อการตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บัตร Wisdom

* นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

Master of Business Administration, Stamford International University

** อาจารย์คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

Faculty of Business Administration, Stamford International University

ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีผลลัพธ์ที่ได้จากปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7Ps อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพ (3.89) ด้านกระบวนการบริการ (3.80) ด้านการจัดหน้า (3.78) ด้านบุคลากร (3.67) ด้านส่งเสริมการตลาด (3.64) และด้านผลิตภัณฑ์ (3.54) มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเลือกใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : กลยุทธ์ทางการตลาด, การตัดสินใจ, บัตร Wisdom, ธนาคารกสิกรไทย

Abstract

The study of “Marketing strategies influencing the decision to use the Kasikornbank Wisdom Card in Bangkok” aimed 1) to study usage behavior of Wisdom Card’s owners in Bangkok and 2) to examine the effects of demographic factors on the card usage behavior, and 3) to compare the marketing mix factors influencing the usage behavior of the card. Data collected from a sample group of 400 people were analysed by means of percentage, mean, standard deviation, t-test statistic, One way ANOVA, Pearson correlation, and chi-square.

The results were as follows: Wisdom Card’s owners were mostly male, over 36 years of age and single with monthly income over 35,001 baht and bachelor’s degree. The comparison revealed that marketing mix (7Ps) had influence on marketing strategy decisions that affected Wisdom Card usage behavior. The marketing mix 7Ps being at a high level were the Physical (3.89) the service process (3.80), the distribution (3.78), personnel (3.67), the promotion, marketing (3.64). and the product (3.54). These factors were correlated with the decision to use the Kasikornbank Wisdom Card in Bangkok at a 0.05 level of statistical significance.

Keywords : Marketing strategies, Decision, Card Wisdom, Kasikornbank

บทนำ

ปัจจุบันธนาคารพาณิชย์ได้เปลี่ยนแปลงการพัฒนาแนวทางใหม่ ๆ อย่างสิ้นเชิง จากอดีตที่ลูกค้าที่ต้องเป็นฝ่ายมาธนาคารเอง ลูกค้าต้องเดินทางมารับขอใช้บริการ แต่ในปัจจุบันธนาคารต้องเข้าหาลูกค้า เสาะแสวงหาลูกค้า ดังนั้น การพัฒนาการให้บริการที่ดีของธนาคารพาณิชย์แล้ว สิ่งตามมาอีกอย่างหนึ่งคือเรื่องของการขายซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่าธนาคารนั้นมีการขายเข้ามาด้วยเพื่อเป็นการสร้างรายได้และอำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าอย่างครบวงจร ซึ่งบัตรได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับใช้กันอย่างกว้างขวางโดยพิจารณาจากผู้ถือบัตรและปริมาณการใช้บัตรเครดิตที่เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2556)

ธุรกิจบัตรเครดิตเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วจนถึงจุดสูงสุดในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งอยู่ในช่วงเริ่มของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจมีจำนวนบัตรเครดิตทั้งสิ้นประมาณ 2,010,000 บัตร (ร้อยละ 3.30 ของประชากรทั้งประเทศ) มูลค่าการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตประมาณ 149,392 ล้านบาท ร้อยละ 3.15 ของ GDP) หลังจากประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ผู้ถือบัตรลดลงค่อนข้างมาก ภาวะหดตัวปรากฏต่อเนื่องประมาณ 2 ปีโดยหดตัวถึงจุดสูงสุดในปี พ.ศ. 2542 มีจำนวนบัตรเครดิตประมาณ 1,574,000 บัตร (ร้อยละ 2.55 ของประชากรทั้งประเทศ) แต่ก็ค่อย ๆ กระเตื้องขึ้น และในปี พ.ศ. 2547 มีจำนวนบัตรทั้งสิ้น 8,648,100 บัตร มูลค่าการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตประมาณ 118,456 ล้านบาท (วารสารธนาคารแห่งประเทศไทย, 2547, น. 45) จากแนวโน้มของการเจริญเติบโตของบัตรเครดิตในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะยังเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องเพราะธุรกิจบัตรเครดิตจะมีบทบาทมากยิ่งขึ้น (ธนาคารกสิกรไทย, 2556)

ในปัจจุบันบัตรเครดิตเป็นที่ยอมรับและได้รับความนิยมมากขึ้นและยังถือได้ว่ามีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ในสังคมตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทั้งนี้ การใช้บัตรเครดิตจะช่วยเพิ่มความปลอดภัยแก่ผู้ถือบัตรเครดิตโดยไม่ต้องพกพาเงินสดเป็นจำนวนมากไม่จำเป็นต้องเดินทางทั้งในประเทศหรือต่างประเทศ โดยจะได้รับความสะดวกสบายในการใช้จ่ายซื้อหาสิ่งของและรับบริการล่วงหน้าได้ระยะหนึ่งก่อนทางบริษัทผู้ออกบัตรจะเรียกเก็บเงินตามที่ใช้จ่ายภายในรอบระยะเวลาที่กำหนด ส่งผลให้ธุรกิจการค้ามีการหมุนเวียนและผู้บริโภคก็จะได้รับประโยชน์มากขึ้นกว่าปกตินอกจากบัตร Wisdom

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึง “กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร” จึงเป็นที่มาของคำถามวิจัยในครั้งนี้ในการศึกษาพฤติกรรมการแข่งขันของในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การแข่งขันแบบไม่ใช้ราคา เช่น การโฆษณาและจัดรายการส่งเสริมการขาย พัฒนาคุณภาพ และเน้นการส่งเสริมการตลาด

มากขึ้น บริการรูปแบบบัตรเครดิตที่มีความหลากหลาย สร้างความแตกต่างกันของผลิตภัณฑ์ที่ใช้สถานที่ตั้งหรือจะเป็นด้านตราสินค้า (Brand Royalty) แต่เพื่อเป็นการดึงดูดลูกค้าใหม่ และรักษากลุ่มลูกค้าเดิมไว้ สถานประกอบการสปาใช้การตั้งราคาหลายรูปแบบ เช่น การแบ่งแยกราคาขายระดับที่สอง (Second Degree Price Discrimination) เป็นการตั้งราคาแตกต่างกันสำหรับปริมาณซื้อที่ต่างกัน การแบ่งแยกราคาขายระดับที่สาม (Third Degree Price Discrimination) เป็นการตั้งราคาขายที่แตกต่างกันสำหรับลูกค้าแต่ละกลุ่ม การตั้งราคาตามภาระต้นทุน (Peak Load Pricing) การตั้งราคาแบบสองส่วน (Two Part Tariff) เป็นการสร้างแรงดึงดูดแก่ลูกค้าด้วยการสมัครเป็นสมาชิกโดยจะได้รับสิทธิพิเศษและการตั้งราคาขายควบ (Bundling Pricing) ในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บัตรเครดิตธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานครต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้ใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อพฤติกรรมการธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บัตร The Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

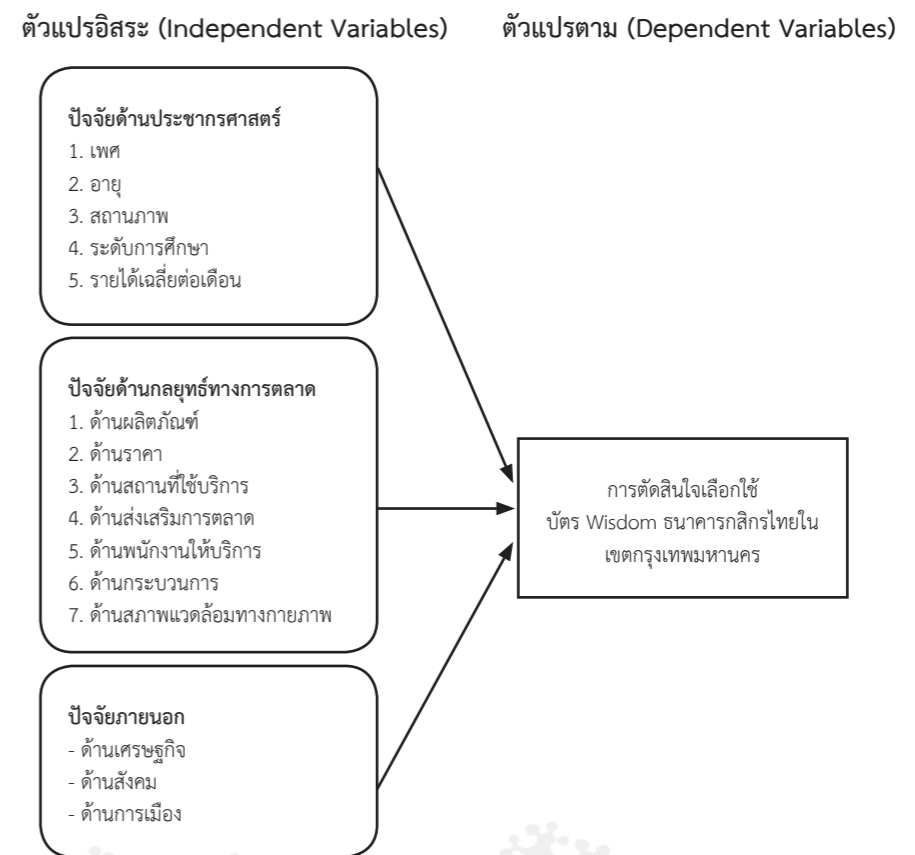
การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษา “กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมีขอบเขตดังนี้

1. เนื้อหาการวิจัย : ศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการบัตร Wisdom ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูล
2. ขอบเขตด้านประชากร : ผู้ใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. พื้นที่การวิจัย : ธนาคารกสิกรไทยในสาขา ได้แก่ โดยวิธีการจับสลากเลือกสาขาของธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานครจากสาขาทั้งหมด 199 สาขา ได้มา 10 สาขา ได้แก่ สาขาสยามพารากอน สาขากล้วยน้ำไทย สาขาสุขุมวิท สาขาบางนา สาขาทองหล่อ สาขารัชดาภิเษก สาขาลาดพร้าว และสาขาเยาวราช เพื่อมาเป็นตัวแทนในการกำหนดพื้นที่จัดเก็บข้อมูล วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบกำหนดโควตา (Quota sampling) โดยนำสาขาที่เลือกได้มาเป็นสถานที่ในการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม

4. ช่วงเวลาที่ทำการวิจัย : ระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ – กันยายน 2556 รวม 6 เดือน
5. กลุ่มตัวอย่าง : ผู้ใช้บริการบัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากทราบจำนวนของประชากร ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงอาศัยการคำนวณโดยใช้สูตร (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2546) ซึ่งคำนวณได้เท่ากับ 400 ตัวอย่าง

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาไปประกอบการตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจและการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดในการบริการให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพทางการตลาดเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต ธุรกิจบริการพิเศษเพื่อให้การทำธุรกรรมที่ธนาคารเป็นเรื่องง่าย สะดวก รวดเร็ว
2. เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ที่ได้มาจากการศึกษาวิจัยมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเพิ่มประสิทธิภาพจากการนำแนวทางการบริหารพิเศษเพื่อให้การทำธุรกรรมที่ธนาคารเป็นเรื่องง่าย สะดวก รวดเร็ว เอกสิทธิ์เฉพาะผู้ถือบัตรเดอะวิสดอม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เพื่อศึกษา “กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยเน้นเครื่องมือหลัก คือแบบสอบถาม โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ สมาชิกบัตร Wisdom กสิกรไทย ผู้ใช้บริการในกรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน จึงคำนวณตัวอย่างโดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ 95% ความผิดพลาดไม่เกิน 5 % โดยใช้สูตรคำนวณหาขนาดของตัวอย่างในกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 385 คน และเพิ่มจำนวนตัวอย่าง 15 คน รวมขนาดตัวอย่างเท่ากับ 400 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ประกอบด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling : SRS) โดยวิธีการจับสลากเลือกสาขาของธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานครจากสาขาทั้งหมด 199 สาขา ได้มา 10 สาขา ได้แก่ สาขาสยามพารากอน สาขากล้วยน้ำไทย สาขาสุขุมวิท สาขาบางนา สาขาทองหล่อ สาขารัชดาภิเษก สาขาลาดพร้าว และสาขาเยาวราช เพื่อมาเป็นตัวแทนในการกำหนดพื้นที่จัดเก็บข้อมูล วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบกำหนดโควตา (Quota sampling) โดยนำสาขาที่เลือกได้มาเป็นสถานที่ในการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม โดยจะกำหนดกลุ่มตัวอย่างแต่ละสาขาท่านวน 40 คน และวิธีการเลือกตัวอย่างโดยใช้ความสะดวก (Convenience Sampling) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามที่ได้จัดเตรียมไว้ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละสาขาที่เลือกไว้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยใช้ตารางการสุ่มของ Taro Yamane กำหนดความเชื่อมั่น 95%

ผู้ศึกษาวิจัยคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 คน จำนวนจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรที่ใช้บริการบัตรเครดิตทั้งหมด 400 ราย โดยใช้หลักการคำนวณของ Yamane (1973, p. 725)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจำแนกเป็น 3 ส่วน ตามกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในเรื่องลักษณะปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาด 7 P ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเป็นคำถามมาตรจัดอันดับหรือการจัดอันดับคุณภาพ (Rating scale) มีหลักเกณฑ์การให้คะแนนตามข้อคำถามตามวิธีของ Likert scale และใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval scale) กำหนดมาตรวัดเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์ คะแนนการประมาณค่าดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	ระดับความเห็นด้วยมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	ระดับความเห็นด้วยมาก
คะแนน	3	หมายถึง	ระดับความเห็นด้วยปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	ระดับความเห็นด้วยน้อย
คะแนน	1	หมายถึง	ระดับความเห็นด้วยน้อยที่สุด

เพื่อให้สอดคล้องกับระดับการประเมินผลในแบบสอบถามที่มีอยู่ 5 ระดับ ผู้วิจัยจึงใช้คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเป็นเกณฑ์ในการแปลความหมายโดยจัดแบ่งระดับความสำคัญเป็น 5 ระดับเช่นเดียวกัน โดยใช้วิธีการคำนวณดังนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2544, น. 29)

$$\begin{aligned} \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านพฤติกรรมของผู้ใช้บัตร Wisdom ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลซึ่งเป็นคำถามปลายปิด

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) เพื่ออธิบายข้อมูลประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1.1 การหาค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพและระดับการศึกษา

1.2 การหาค่าเฉลี่ย (Mean: \bar{x}) สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 – ตอนที่ 3

1.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: S.D.) สำหรับข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 – ตอนที่ 3

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistic) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานดังนี้

2.1 สถิติวิเคราะห์ค่าที (Independent t-test) ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่ม 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันเพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยประชากรศาสตร์ ด้านพื้นที่ ตำแหน่ง เพศ สถานภาพ และระดับการศึกษา

2.2 สถิติวิเคราะห์ค่าเอฟ (F-test) แบบวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) ใช้เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่มากกว่า 2 กลุ่มเพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยประชากรศาสตร์ ตำแหน่ง เพศ อายุ สถานภาพและระดับการศึกษา

2.3 สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัวแปรที่เป็นอิสระกัน

ผลการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ WISDOM ธนาคารกสิกรไทยในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาสามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้คือ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 51.70 อายุตั้งแต่ 36 ปีขึ้นไป ร้อยละ 45.00 สถานภาพโสด ร้อยละ 57.50 รายได้ต่อเดือนมากกว่า 35,001 บาท ร้อยละ 37.0 ระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 58.30 อาชีพส่วนใหญ่ธุรกิจส่วนตัว/อิสระ ร้อยละ 47.50

ผลลัพธ์การวิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ WISDOM ธนาคารกสิกรไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร

พบว่าประชากรมีความความคิดเห็นเกี่ยวกับ “กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ WISDOM ธนาคารกสิกรไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร” อยู่ในระดับมาก กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ WISDOM ธนาคารกสิกรไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยข้อมูลรายด้าน พบว่า

ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ประชากรมีความความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านผลิตภัณฑ์เป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก ได้แก่ รูปแบบของบริการที่หลากหลาย สร้างความแปลกตา มีสีสันและสะดุดตา มีส่วนร่วมกับการบริการร้านค้า อาทิ ส่วนลดในการชำระด้วยบัตรเครดิต ในการใช้บัตรเครดิต

เป็นที่ยอมรับของการบริการแต่ละครั้งอยู่ในระดับมาก

ด้านราคา (Price) ประชากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านราคาเป็นอย่างดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ราคาค่าบริการมีหลากหลาย เช่น ได้แถมเวลาใช้บัตรเครดิต ควรมีการคิดราคาแบบยืดหยุ่น มาตรฐานกำหนดการเสียดำเนินการที่ชัดเจน พร้อมชี้แจงรายละเอียดก่อนให้บริการ ระดับความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนลดและสิทธิประโยชน์ที่ได้รับอยู่ในระดับมาก

ด้านจัดจำหน่าย (Place) ประชากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการจัดจำหน่ายเป็นอย่างดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีให้บริการทุกสาขา เพิ่มความสะดวกในการให้บริการทางออนไลน์ จัดเพิ่มสถานที่บริการร่วมในการเป็นสมาชิกบัตรเครดิต สามารถทำบัตรเสริมได้ที่ธนาคารทุกสาขา อยู่ในระดับมาก

ด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) ประชากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นอย่างดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีส่วนลดในการให้บริการ จัดโปรโมชั่นสำหรับสมาชิกตามเทศกาล ควรมีการออกโฆษณาทางสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ทางอินเทอร์เน็ตและนิตยสารต่าง ๆ มีของที่ระลึกสำหรับลูกค้าหรือสมาชิกเพื่อสร้างความประทับใจ มีการจัดรายการหลังการขาย โทรศัพท์ติดตามสมาชิก เพื่อใช้บริการในโอกาสพิเศษ อยู่ในระดับมาก

ด้านกระบวนการให้บริการ (Process) ประชากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านกระบวนการให้บริการเป็นอย่างดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ควรมีการประเมินผลคุณภาพการให้บริการของพนักงานผู้ให้บริการอย่างสม่ำเสมอ มีการควบคุมคุณภาพในการบริการตลอดเวลา การให้บริการมีขั้นตอนการที่ชัดเจน มีบริการให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการให้บริการบัตรเครดิตเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก

ด้านนำเสนอทางกายภาพ (Physical Evidence) ประชากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านลักษณะทางกายภาพเป็นอย่างดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสิ่งที่น่าสนใจทางกายภาพและรูปแบบการให้บริการ (Physical Evidence) มีสีสันที่เน้นสร้างความประทับใจทุกผู้ให้บริการทุกระดับ ให้ความรู้สึกเป็นกันเอง สามารถติดต่ออำนวยความสะดวกได้ทุกสาขา มีความปลอดภัยในการระงับบัตรได้ทันทีที่เกิดปัญหา อาทิ บัตรสูญหายอยู่ในระดับมาก

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่ากลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ WISDOM ธนาคารกสิกรไทย ในเขตกรุงเทพมหานครบุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจ (decision making) มีผู้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะดังต่อไปนี้บาร์นาร์ด Barnard (1997) ได้ให้ความคิดเห็นว่

เป็นเรื่องของการตัดสินใจว่าเป็นเทคนิควิธีที่ลดทางเลือกลงมาเหลือเพียงทางเดียว ไซมอน (Simon) กิบสัน และอิวาน เซวิช (Gibson and Ivancevich) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจไว้ว่า เป็นกระบวนการสำคัญขององค์การที่ผู้บริหารจะต้องกระทำอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลข่าวสาร (information) ซึ่งได้รับมาจากโครงสร้างองค์การ พฤติกรรมบุคคล และกลุ่มในองค์การ ซึ่งมีความสอดคล้องกับโจนส์ (Jones) (1996) ที่ว่าด้วยการตัดสินใจขององค์การว่าเป็นกระบวนการที่จะแก้ไขปัญหาขององค์การ โดยการค้นหาทางเลือกและเลือกทางเลือกหรือแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การที่ได้กำหนดไว้ โกวิท กังสนันท์ (2545) ให้ความหมายของการตัดสินใจว่าการตัดสินใจเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงสถานะผู้ตัดสินใจมีตัวเลือกหลาย ๆ ตัว และตัวเขาจะต้องเปรียบเทียบผลที่เกิดจากตัวเลือกต่าง ๆ ก่อนที่จะตัดสินใจเพื่อเลือกตัวอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อนำไปลงมือปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์บางอย่างที่เขาต้องการ ฌวัลย์วรร เทพพิพิพงษ์ (2540) ซึ่งมีความสอดคล้อง ดิน ปรัชญพฤทธิ (2542) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจ (decision making) ที่ว่าเป็นการเลือกดำเนินการหรือไม่ดำเนินการที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเลวที่สุดจากทางเลือกหลาย ๆ ทาง วิลโล จิระวัชร (2548) การตัดสินใจหมายถึงการเลือกการปฏิบัติที่เห็นว่าดีที่สุดจากหลาย ๆ ทางที่มีอยู่โดยพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อเลือกสิ่งที่ดีที่สุด ซึ่งมีความสอดคล้องการตัดสินใจซื้อของคอตเลอร์ (อตุลย์ จาตุรงกุล, 2550, น. 13-26 อ้างอิงจาก Kotler, 2003) ซึ่งมีความสอดคล้อง ฮิว และอเล็กซ์ชาเดอร์ (Hill & Alexander, 2000, p. 9) อธิบายว่า ความพึงพอใจของลูกค้าเป็นการวัดว่า ผลิตภัณฑ์ทั้งหมดขององค์การสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าอยู่ในระดับใดโดยความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์สามารถสนองความต้องการได้โดยการลดความตึงเครียดลงและเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ตั้งอยู่บนความต้องการพื้นฐานมีความเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นโคเลอร์ (Kotler, 2000, p. 123) ที่ว่าด้วยความพึงพอใจของลูกค้า หมายถึง ระดับความรู้สึกของลูกค้าที่มีผลมาจากการเปรียบเทียบผลประโยชน์ของหน้าที่ของสินค้าหรือการทำงานของสินค้ากับความคาดหวังของลูกค้า

โฮเยอร์ และแมกซ์คานีส (Hoyer & MacInnis, 1977, p. 29) ที่ว่าด้วยความพอใจว่าลูกค้าจะมุ่งความสนใจไปที่สินค้าหรือบริการที่ลูกค้าสามารถประเมินผลในแง่ของหน้าที่ของสินค้าหรือบริการและบอกถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้น โดยก่อนการซื้อและใช้ตราสินค้า ลูกค้าจะมีการคาดหวังผลของการใช้สินค้า ซึ่งการคาดหวังนี้จะทำนายระดับของผลการดำเนินงานที่ลูกค้าใช้หลังใช้ลูกค้าจะเปรียบเทียบผลงานจริงกับสิ่งที่คาดหวัง ดังนั้นลูกค้าจะเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังและการกระทำจริง การประเมินที่เป็นบวกจะมีผลเป็นที่พึงพอใจและการประเมินที่เป็นลบจะมีผลไม่พึงพอใจ

จอห์นสัน และฟอลเนล (Johnson & Fornell, 1991, p. 17) ที่ว่าด้วย ความพึงพอใจลูกค้าเป็นการประเมินผลโดยรวมต่อการซื้อสินค้าทั้งหมดและเปรียบเทียบกับประสบการณ์ในการบริโภคสินค้าหรือบริการที่ผ่านมามีความพึงพอใจของลูกค้าเกิดขึ้นโดยการแสดงออกทางสายตา คำพูดหรือท่าทาง บ่งบอกว่าจะมีความสุขและความพึงพอใจเป็นความรู้สึกใน 2 ด้านของบุคคล คือความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกจะเกิดเมื่อบุคคลมีความสุขและมีโอกาสเกิดเพิ่มพูนมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกชนิดอื่น ส่วนความรู้สึกทางลบจะเกิดขึ้นเมื่อมีความผิดหวังเกิดขึ้นทฤษฎีของซิกมันด์ ฟรอยด์ และทฤษฎีของอับราฮัม มาสโลว์ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2549) การสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้า ระดับความพึงพอใจของลูกค้าจะเกิดจากความแตกต่างระหว่างผลประโยชน์จากผลิตภัณฑ์และความคาดหวังของบุคคล (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541) การคาดหวังของบุคคล (expectation) เกิดจากประสบการณ์และความรู้ในอดีตของผู้ซื้อส่วนผลประโยชน์จากคุณสมบัติผลิตภัณฑ์หรือการทำงานของผลิตภัณฑ์ เกิดจากนักการตลาดและฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องพยายามสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า โดยพยายามสร้างคุณค่าเพิ่ม (value added) การสร้างคุณค่าเพิ่มเกิดจากการผลิตและการตลาด รวมทั้งมีการทำงานร่วมกันกับฝ่ายต่าง ๆ โดยยึดหลักการสร้างคุณภาพรวม (total quality) คุณค่าเกิดจากความแตกต่างทางการแข่งขัน (competitive differentiation) คุณค่าที่มอบให้กับลูกค้าจะต้องมากกว่า ต้นทุนของลูกค้า (cost) คุณค่ารวมสำหรับลูกค้า (total customer value) เป็นผลรวมของผลประโยชน์ หรืออรรถประโยชน์จากผลิตภัณฑ์หรือบริการใดบริการหนึ่ง คุณค่าผลิตภัณฑ์พิจารณาจากความแตกต่างทางการแข่งขัน ซึ่งประกอบด้วยความแตกต่างด้านผลิตภัณฑ์ ความแตกต่างด้านบริการ ความแตกต่างด้านบุคลากร ความแตกต่างด้านภาพลักษณ์ ซึ่งความแตกต่างทั้ง 4 ด้านนี้ ก่อให้เกิดคุณค่าผลิตภัณฑ์ 4 ด้านเช่นกัน คือ คุณค่าด้านผลิตภัณฑ์ คุณค่าด้านบริการ คุณค่าด้านบุคลากร และคุณค่าด้านภาพลักษณ์ ซึ่งรวมเรียกว่า คุณค่าผลิตภัณฑ์รวมในสายตาของลูกค้า ต้นทุนรวมของลูกค้า (total customer cost) เป็นต้นทุนของลูกค้าที่เกิดจากการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วย ต้นทุนในรูปตัวเงิน ต้นทุนด้านเวลาด้านพลังงาน และต้นทุนด้านจิตวิทยา คุณค่าที่ส่งมอบแก่ลูกค้า (customer delivered value) เป็นความแตกต่างระหว่างคุณค่ารวมสำหรับลูกค้าและต้นทุนรวมของลูกค้า ดังนี้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541) $\text{คุณค่าที่ส่งมอบแก่ลูกค้า} = \text{คุณค่ารวมสำหรับลูกค้า} - \text{ต้นทุนรวมของลูกค้า}$ ยังมีความสอดคล้องกลยุทธ์ทางการตลาด (Marketing strategies) หมายถึง กลยุทธ์การตลาดเกิดจากการนำเอาส่วนประสมหลักทางการตลาด 4 ปัจจัย คือ สินค้า (Product) ราคา (Price) ช่องทางจัดจำหน่าย (Place) การส่งเสริม (Promotion) มาใช้เพื่อให้ธุรกิจบรรลุวัตถุประสงค์

ทางการตลาด โดยจัดส่วนผสม (Mixture) ของส่วนผสมหลักดังกล่าวให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และสถานการณ์ เพื่อให้กลยุทธ์การตลาดที่นำมาใช้มีประสิทธิภาพ สำหรับการทำการตลาดธุรกิจบริการนั้น จะมีปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดจะเพิ่มขึ้นไปอีก 3 ปัจจัยคือ ผู้ให้บริการ/คน (People) กระบวนการให้บริการ (Process) และสภาพแวดล้อมในการให้บริการ (Physical Evidence) (อดุลย์ จาตุรงค์กุล, 2543, น. 312-314 อ้างอิงจาก Philip Kotler, 2003) ที่ว่าด้วยส่วนผสมการตลาดที่สามารถควบคุมได้ซึ่งใช้ร่วมกันเพื่อตอบสนองความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมายการเอาใจใส่ในคุณภาพของบุคลากรทำให้ลูกค้าเกิดการรับรู้ถึงภาพลักษณ์ในการทางบวกขององค์กร ส่วนสิ่งที่น่าสนใจทางกายภาพและรูปแบบการให้บริการ (ฤชณา รัตนพฤษ์, 2545, น. 15) ได้อธิบายว่าเป็นการบริการรูปธรรมที่ลูกค้าเห็นชัดเจนรวมถึงส่วนประกอบใด ๆ ก็ตามที่เห็นได้ชัดเจนช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานหรือในการสื่อสารงานบริการและให้ลูกค้าเห็นบริการได้อย่างเป็นรูปธรรมและสามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของบริการได้สามารถตอบสนองความต้องการตามคุณภาพที่ลูกค้าคาดหวังได้ (Kotler, 2003) ซึ่งสอดคล้องในแนวความคิดเกี่ยวกับบัตร Wisdom ที่ว่าด้วยกลุ่มลูกค้าบุคคลพิเศษของเครือธนาคารกสิกรไทย ซึ่งใช้แทนชื่อ Signature ปัจจุบัน โดยบริการ The Wisdom จะยังคงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่เครือธนาคารมอบให้กับลูกค้า Signature แล้วยังได้เพิ่มเติมสิทธิประโยชน์ใหม่เข้าไปอีกเพื่อยกระดับการให้บริการกับลูกค้าระดับสูงสุดของเครือธนาคาร

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปความคิดเห็นของประชากร ในการนำกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ WISDOM ธนาคารกสิกรไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร บุคคล ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการในการใช้บริการ ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเป็นอย่างดี สามารถทำนายได้ว่า เป็นผลต่อกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ WISDOM ธนาคารกสิกรไทย ในเขตกรุงเทพมหานครบุคคล เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางการตลาด โดยมีการปรับแนวทางการกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ WISDOM ธนาคารกสิกรไทย ในเขตกรุงเทพมหานครให้เหมาะกับในพื้นที่ ๆ ที่เหมาะสมและสามารถวิเคราะห์ถึงการทำการตลาดในการทำธุรกิจให้เกิดศักยภาพได้ดี

รายการอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2546) **การวิเคราะห์สถิติ : สถิติสำหรับการบริหารและวิจัย**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิชัย จำนง. (2543). **พฤติกรรมการณ์ตัดสินใจ**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สิริภา เกตุเอี่ยม. (2545). **ปัจจัยการสื่อสารการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการณ์เลือกชมภาพยนตร์ไทย** นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทร วงศ์ไวศยวรรณ. (2548). **การตัดสินใจและการสื่อสาร ในเอกสารการสอนชุดวิชา พฤติกรรมและการจัดการตลาด (หน่วยที่3)**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2553). **ส่วนผสมทางการตลาด**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อดุลย์ จาตุรงค์กุล. (2543). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Berger, A. N., & Udell, G. F. (1995). **Relationship lending and lines of credit in small firm finance**. *Journal of Business*, 68 (3), 351-382.
- Kotler, Philip. (2000). **Marketing Management**. The Millennium ed. United State of America: Prentice Hall International Inc.
- Wikipedia free encyclonepedia, (2007b) **Money supply 2007**. [Accessed 5 February, 2005] website; http://en.wikipedia.org/wiki/Money_supply.
- Porter, M. E. 1998). **The competitive advantage of nations**. New York: The Free Press.
- Yamane, Taro. 1973. **Statistics an introductory analysis**. (3rd ed.). New York.

วารสารพัฒนศิลป์วิชาการเป็นสื่อกลางการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครู อาจารย์ นักวิชาการ และนักสร้างสรรค์ผลงาน ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์และสถาบันหรือหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งผลงานดังกล่าวต้องไม่เคยลงตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการเสนอ เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น และมีได้คัดลอก ทำซ้ำ หรือละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ใด วารสาร มีกำหนดตีพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ โดยกำหนดเผยแพร่ :

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม

ประเภทของผลงานตีพิมพ์ ได้แก่ บทความงานวิจัย งานสร้างสรรค์ หรือบทความวิชาการ ในสาขาวิชาปรัชญา กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ทุกสาขา

การจัดเตรียมต้นฉบับ

ต้องพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Office Words 2003 ขึ้นไป

1. ตั้งค่าหน้ากระดาษขนาด A4 ระยะขอบด้านละ 1" (2.54 ซม.) เฉพาะด้านซ้าย 1.5" (3.81 ซม.)
2. ตัวอักษร ใช้แบบอักษร TH SarabunPSK และใช้ตัวเลขอารบิก
3. ระยะห่างระหว่างบรรทัดปกติ 1 ช่วงบรรทัด ยกเว้นระยะห่างระหว่างหัวข้อ 1½ ช่วงบรรทัด
4. หมายเลขหน้า ขนาด 14 พิมพ์มุมขวาบน ห่างจากขอบกระดาษด้านบน 0.50 นิ้ว
5. การเขียนอ้างอิงในเนื้อหาให้ใช้ระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ APA Style ของ American Psychological Association
6. ความยาวบทความรวมรูปและตาราง ไม่เกิน 15 หน้า

ในบทความจะต้องประกอบไปด้วยหัวข้อและรูปแบบการพิมพ์ ดังนี้

1. ชื่อเรื่อง (Title)

- ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 20 ตัวหนา กลางหน้ากระดาษ ภาษาอังกฤษพิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด

2. ชื่อผู้เขียน (ทุกคน)

- พิมพ์เฉพาะชื่อและนามสกุลเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ตัวพิมพ์ใหญ่) ขนาด 16 ตัวหนา กลางหน้ากระดาษ ถ้ามีมากกว่า 1 คน คั่นด้วยเครื่องหมายลูกน้ำ (,) และใส่เครื่องหมายดอกจัน (*) เพื่อระบุหน่วยงานหลังชื่อผู้เขียนคนที่ 1 และใส่เครื่องหมายดอกจันสองดอก (**) หลังชื่อผู้เขียนคนที่ 2 และใส่เครื่องหมายดอกจันสามดอก (***) หลังชื่อผู้เขียนคนที่ 3 เรียงไปตามลำดับ ถ้าหน่วยงานเดียวกันไม่ต้องใส่ดอกจัน

3. บทคัดย่อ (Abstract)

- “บทคัดย่อ” และ “Abstract” ขนาด 18 ตัวหนา กลางกระดาษ
- เนื้อหาบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 16 point ตัวธรรมดา ชิดขอบย่อหน้า โดยจัดทำเป็นความเรียงร้อยแก้วย่อหน้าเดียว มีความยาวไม่เกิน 250 คำ
- ต้องมีคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 14 ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ 2-5 คำ ระบุไว้ท้ายบทคัดย่อและท้าย Abstract

4. ที่อยู่ผู้เขียน

- ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาด 12 point พิมพ์ *ตามด้วยที่อยู่ผู้เขียนท่านที่ 1, **ที่อยู่ผู้เขียนท่านที่ 2, ***ที่อยู่ผู้เขียนท่านที่ 3 เรียงไปตามลำดับ (ถ้าผู้เขียนมีที่อยู่เดียวกันไม่ต้องใส่ดอกจัน)

- ที่อยู่ผู้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้พิมพ์ไว้มุมซ้ายด้านล่างของหน้าแรก

5. ส่วนเนื้อหาบทความ

- หัวข้อ ขนาด 16 point ตัวหนา ชิดด้านซ้าย
- เนื้อความ ขนาด 16 point ชิดขอบย่อหน้า
- บทความวิจัยหรือวิจัยงานสร้างสรรค์ ควรประกอบด้วยหัวข้อ ได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลการศึกษา สรุปและอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) และรายการอ้างอิง

- บทความวิชาการ ควรประกอบด้วยหัวข้อ ได้แก่ บทนำ เนื้อหา สรุป และรายการอ้างอิง

- บทความงานสร้างสรรค์ ควรประกอบด้วยหัวข้อ ได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ กระบวนการสร้างสรรค์ ผลการสร้างสรรค์ สรุปและอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) และรายการอ้างอิง

- กรณีที่มีภาพ หรือแผนภูมิ ให้ระบุคำว่า “ภาพที่ ...” หรือ “แผนภูมิที่ ...” ไว้ใต้ภาพ ใส่เลขเรียงตามลำดับ ใส่ข้อความบรรยายภาพหรือแผนภูมิ และให้ระบุที่มา โดยพิมพ์ใต้ชื่อภาพประกอบหรือแผนภูมิ จัดวางให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 หนา)

- กรณีที่มีตารางให้ระบุคำว่า “ตารางที่” ไว้บนหัวตาราง ใส่เลขเรียงตามลำดับ ใส่ข้อความบรรยายตาราง ชิดขอบด้านซ้ายของหน้ากระดาษ และขนาดของตารางต้องมีขนาดไม่เกินระยะขอบกระดาษที่กำหนดไว้ ใต้ตารางให้ระบุที่มา ชิดขอบซ้ายหน้ากระดาษ (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 หนา) สำหรับภาพประกอบ แผนภูมิ และตารางที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเอง ให้ระบุที่มาว่า “ที่มา: ผู้วิจัย”

6. การเขียนรายการอ้างอิง

การเขียนรายการอ้างอิงเพื่อระบุแหล่งที่มาของเอกสารหรือข้อมูลของผู้อื่น หรือจากแหล่งงานของผู้อื่นมาใช้ในงานของตน เพื่อให้ผู้อ่านทราบว่าผู้เขียนได้ยกงาน หรือแนวความคิดของผู้ใดมาเกี่ยวข้องบ้าง ทำให้สามารถค้นหาและติดตามอ่านเพิ่มเติมได้ ซึ่งวารสารพัฒนศิลป์วิชาการกำหนดให้ผู้เขียนใช้การเขียนอ้างอิงตามระบบนามปี (Name-Year System) ตามรูปแบบ APA Style ของ American Psychological Association ซึ่งเป็นรูปแบบสากลที่นิยมแพร่หลาย ด้วยการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา สามารถเขียนได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. อ้างไว้ข้างหน้าข้อความ ใช้ในกรณีต้องการเน้นชื่อผู้แต่งที่เป็นเจ้าของข้อความหรือแนวคิด โดยอ้างอิงผู้แต่ง ตามด้วยปีและระบุเลขหน้าของเอกสารที่อ้างไว้ในวงเล็บ จากนั้นตามด้วยข้อความที่อ้าง

2. อ้างไว้ข้างท้ายข้อความ ใช้ในกรณีต้องการเน้นข้อความหรือแนวคิดที่นำมาอ้าง โดยระบุชื่อ-นามสกุล ของผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าที่นำมาอ้างอิง ต่อจากข้อความที่อ้างถึงหรือสรุปความ ใส่ไว้ในวงเล็บทั้งหมด

ตัวอย่าง การอ้างอิงในเนื้อหาหน้าและท้ายข้อความ

หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ
ชื่อผู้แต่ง (ปีที่พิมพ์, น.)	(ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์, น.)
Surname (Date, p.)	(Surname, Date, p.)
จินตนา สายทองคำ (2555, น. 50-51)	(จินตนา สายทองคำ, 2555, น. 50-51)
ประเมษฐ์ บุณยะชัย (2543)	(ประเมษฐ์ บุณยะชัย, 2543)
Kumar, R. (1996)	(Kumar, R., 1996)
Kerlinger, F. N. and Lee, H. B. (2000, p. 25)	(Kerlinger, F. N. and Lee, H. B., 2000, p. 25)

ในกรณีที่เอกสารที่นำมาอ้างอิงไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ให้ระบุ ม.ป.ป. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ในบทความภาษาไทย และ n.d. (no date) ในข้อความอ้างอิงจากเอกสารภาษาต่างประเทศ แทนปีที่พิมพ์

การอ้างอิงท้ายเล่มให้ระบุหัวข้อรายการอ้างอิงว่า “รายการอ้างอิง” และจัดพิมพ์ตามแบบมาตรฐานที่กำหนด หากรายการอ้างอิงเป็นรายการสัมภาษณ์หรือเอกสารฉบับตัวเขียนให้เขียนรวมกับรายการอ้างอิงรายการอื่น ๆ โดยไม่ต้องแยกหัวข้อเฉพาะ สำหรับรูปแบบการเขียนรายการอ้างอิงท้ายบทความให้เขียนดังนี้

- ชื่อวารสารหรือชื่อหนังสือใช้ตัวหนา
- เริ่มเรียงเอกสารภาษาไทยก่อนเอกสารภาษาอังกฤษ โดยเรียงชื่อตามลำดับอักษร

ในพจนานุกรม

- บรรทัดที่สองและบรรทัดต่อ ๆ ไปของแต่ละรายการอ้างอิงให้ย่อหน้าเข้ามา 5-7 ตัวอักษร หรือประมาณครึ่งนิ้ว

ประเภทการอ้างอิงท้ายเล่ม	ตัวอย่าง
หนังสือทั่วไป	ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ครั้งที่พิมพ์). เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
ผู้แต่งคนเดียว	สุภาพรรณ ณ บางช้าง. (2535). ขนบธรรมเนียมประเพณี : ความเชื่อและแนวการปฏิบัติในสมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง . กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ผู้แต่ง 2-3 คน	ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. (2533). พฤติกรรมบุคคลในองค์กร . พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช

ประเภทการอ้างอิงท้ายเล่ม	ตัวอย่าง
ผู้แต่งมากกว่า 3 คน	สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ. ความคิดและภูมิปัญญาไทยด้านการศึกษา (Thai Wisdom in Education) . พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
บทความหรือบทวิจารณ์ในหนังสือ	
บทความในวารสาร	เจตน์ เจริญโท. (2536). “การท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อมไทย ทำอย่างไรจึงจะยั่งยืน”. นิตยสารโลกสีเขียว 2,4: 16-20.
บทความวิจารณ์หนังสือในวารสาร	สุริชัย หวันแก้ว. (2536) วิจารณ์เรื่อง บริษัทญี่ปุ่นกับการเป็น NIC ของประเทศไทย โดย สุวินัย ภรณวลัย. เอเชียปริทัศน์ 11, 2: 79-83.
บทความในหนังสือพิมพ์	ประสงค์ วิสุทธิ. (19 มีนาคม 1537). “สิทธิของเด็ก”. มติชน . หน้า18.
บทความในสารานุกรม	ศักดิ์ศรี แยมันดดา. (2532 – 2533). “มหากาพย์”. สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน 22. 14354-14369.
วิทยานิพนธ์	ชุตินา สัจจามันท์. (2520). การสำรวจสถานภาพการทำงานของบัณฑิต (ปีการศึกษา 2502 – 2516) . วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สัมภาษณ์	แมนมาศ ขวลิท, คุณหญิง. นายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย . สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2537.
สื่ออิเล็กทรอนิกส์	“ไอศกรีม”. (30 สิงหาคม 2557). [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก http://www.car.chula.ac.th/rmis/mkdata96/food-96/ice-cre.html กลุ่มพัฒนาและส่งเสริมวิทยบริการ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (8 พฤษภาคม 2557). แนวทางการจัดซื้อหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อให้บริการในห้องสมุดโรงเรียน . [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก http://academic.obec.go.th/new2551/node/1/163/news_sec_detail/433

การส่งต้นฉบับ

ส่งต้นฉบับเป็นกระดาษขนาด เอ 4 (พิมพ์หน้าเดียว) จำนวน 3 ชุด พร้อมแผ่น CD จำนวน 1 แผ่น และแบบฟอร์มเสนอบทความที่กองบรรณาธิการกำหนด

การปรับแก้ต้นฉบับ

โดยทั่วไปผู้อ่านบทความ (Reviewer) จะตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วน ด้านวิชาการแล้วส่งให้ผู้เขียนปรับแก้ สิทธิในการปรับแก้ต้นฉบับเป็นของผู้เขียน แต่กองบรรณาธิการสงวนสิทธิ์ในการตีพิมพ์เฉพาะที่ผ่านความเห็นชอบตามรูปแบบและสาระของกองบรรณาธิการเท่านั้น ทั้งนี้จะมีการประสานเพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านวิชาการและอื่น ๆ ประมาณสองครั้ง

การตรวจทานต้นฉบับก่อนตีพิมพ์ (final proof)

ผู้เขียนต้องตรวจทานพิสูจน์อักษรในลำดับสุดท้ายเพื่อเห็นชอบในความถูกต้องครบถ้วนของเนื้อหา ก่อนลงตีพิมพ์

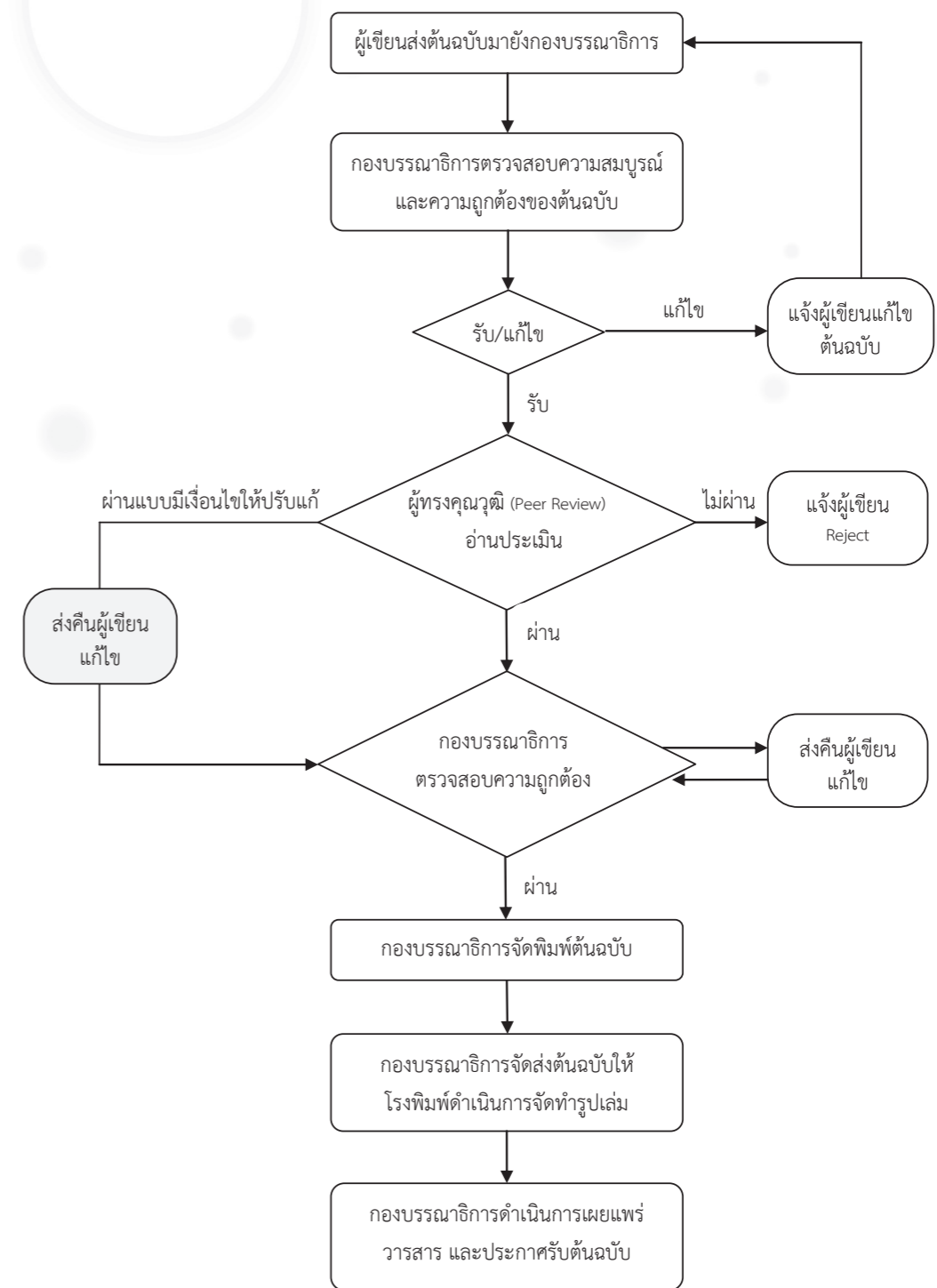
ลิขสิทธิ์ในบทความที่ตีพิมพ์ในวารสาร

บทความที่ได้ลงตีพิมพ์ในวารสารเป็นลิขสิทธิ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ติดต่อสอบถามกองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ
 ฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
 เลขที่ 2 ถนนราชินี แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
 โทรศัพท์ 0 2482 2176-8 ต่อ 357-8, 363
 FAX. 0 2482 2173
 Email : research@bpi.mail.go.th
 เว็บไซต์ http://www.bpi.ac.th

**ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ
 (Bunditpatanasilpa Journal)**

◆

**รูปแบบการเขียนบทความ
เพื่อตีพิมพ์ในวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์**

◆

1"

(เลขหน้าตัวธรรมดา 14 ซิตขวา)

(ตัวหนา 20 กึ่งกลาง) **ชื่อบทความภาษาไทย**
(1½)

(ตัวหนา 20 กึ่งกลาง) **ชื่อบทความภาษาอังกฤษ**
(1½)

(ตัวหนา 16 กึ่งกลาง) **ชื่อผู้เขียนภาษาไทย** (ถ้ามีมากกว่า 1 คน ใส่ *, **, *** ตามลำดับ)
(1½)

(ตัวหนา 16 กึ่งกลาง) **ชื่อผู้เขียนภาษาอังกฤษ**
(1½)

(ตัวหนา 18 กึ่งกลาง) **บทคัดย่อ**
(1½)

(บทนำ วิธีการศึกษาและผลการศึกษา ประมาณ 200 – 250 คำ)

(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

← 1½" →

(1½)

← 1" →

คำสำคัญ: จำนวน 2 – 5 คำ (ตัวธรรมดา 14 ซิตซ้าย)
(1½)

(ตัวหนา 18 กึ่งกลาง) **Abstract**
(1½)

(Introduction Method and Result 200 – 250 words)

(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

(1½)

Key words: จำนวน 2 – 5 คำ (ตัวธรรมดา 14 ซิตซ้าย)

- * ที่อยู่ผู้เขียนท่านที่ 1 ภาษาไทย
- ที่อยู่ผู้เขียนท่านที่ 1 ภาษาอังกฤษ
- ** ที่อยู่ผู้เขียนท่านที่ 2 ภาษาไทย
- ที่อยู่ผู้เขียนท่านที่ 2 ภาษาอังกฤษ
- *** ที่อยู่ผู้เขียนท่านที่ 3 ภาษาไทย
- ที่อยู่ผู้เขียนท่านที่ 3 ภาษาอังกฤษ

(ตัวธรรมดา 12 ซิตซ้าย ใ้มุมขวาล่างสุดของหน้าแรก)

↑

1"

↓

บทนำ (ตัวหนา 16 ซิตซ้าย)
(1½)

(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

(1½)
วัตถุประสงค์ (ตัวหนา 16 ซิตซ้าย)

(1½)
(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

(1½)
วิธีการศึกษา (ตัวหนา 16 ซิตซ้าย)

(1½)
(ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

(1½)
ตารางที่ 1 ชื่อตาราง

ชื่อหัวข้อ

* คำอธิบายค่าในตาราง

ที่มา: ระบุแหล่งที่มา (อ้างอิงตามระบบ)

(1½)
ตารางที่ 2 ชื่อตาราง

ชื่อหัวข้อ

ที่มา: ระบุแหล่งที่มา (อ้างอิงตามระบบ)

ภาพที่ 1 _____ (คำอธิบายรูป)

ที่มา: (ถ้านำรูปภาพจากแหล่งที่มาอื่น ไม่ได้สร้างขึ้นเองให้อ้างอิงแหล่งที่มาด้วย เพราะมีลิขสิทธิ์)

(1½)

ผลการศึกษา (ตัวหนา 16 ซิดซ้าย)

(1½)

_____ (ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

(1½)

สรุปและอภิปรายผล (ตัวหนา 16 ซิดซ้าย)

(1½)

_____ (ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) (ตัวหนา 16 ซิดซ้าย)

(1½)

_____ (ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

(1½)

รายการอ้างอิง (ตัวหนา 16 ซิดซ้าย)

(1½)

_____ (การอ้างอิงใช้รูปแบบ APA)

_____ (ตัวธรรมดา 16 กระจายแบบไทย)

แบบเสนอบทความ
เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ

เรียน กองบรรณาธิการวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ

ข้าพเจ้า.....ตำแหน่ง.....

สังกัด/สถานศึกษา.....

สาขาวิชา/ภาควิชา/คณะ.....

ที่อยู่ติดต่อได้สะดวก.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....

โทรสาร.....โทรศัพท์มือถือ.....E-mail.....

มีความประสงค์ขอส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ

ชื่อบทความ

ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

ชื่อ - นามสกุลผู้เขียน (กรณีมีผู้เขียนร่วมกรอกข้อมูลตามสัดส่วน)

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)	ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)	หน่วยงาน	โทรศัพท์
๑.			
๒.			
๓.			
๔.			

ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก (ถ้ามี).....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความดังกล่าวไม่เคยลงตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการเสนอ
เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น โดยมีได้คัดลอก ทำซ้ำ หรือละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ใด

ลงชื่อผู้เขียนบทความ.....

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบตรวจคุณภาพเบื้องต้นของบทความ
เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารพัฒนศิลป์วิชาการ

ชื่อบทความ

ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

ที่	รายละเอียด	การตรวจสอบ
การพิมพ์ต้นฉบับ		
๑	พิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Office Word ๒๐๐๓ ขึ้นไป	☐
๒	ใช้แบบอักษร TH Sarabun ขนาดตัวอักษร ๑๖	☐
๓	พิมพ์หน้าเดียว	☐
๔	กระดาษขนาด A๔ ระยะขอบกระดาษ ด้านละ ๑ นิ้ว เฉพาะด้านซ้าย ๑.๕ นิ้ว	☐
ลำดับเนื้อหาบทความ		
๑	ชื่อเรื่อง ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐
๒	ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	☐
๓	บทคัดย่อ	
	ความยาวไม่ควรเกิน ๒๐๐ - ๒๕๐ คำ หรือ ๑๕ บรรทัด	☐
	คำสำคัญ จำนวน ๓ - ๕ คำ	☐
๔	Abstract	
	ความยาวไม่ควรเกิน ๒๐๐ - ๒๕๐ คำ หรือ ๑๕ บรรทัด	☐
	Key words จำนวน ๓ - ๕ คำ	☐
๕	บทนำ	☐
๖	เนื้อหา	☐
๗	บทสรุป	☐
๘	อ้างอิง (ใช้ระบบนาม - ปี ตามรูปแบบ APA Style)	☐
เอกสารประกอบการประเมินบทความ		
๑	แบบเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ (วน. ๓-๑)	☐
๒	ต้นฉบับ จำนวน ๓ ชุด พร้อมแผ่น CD จำนวน ๑ แผ่น (เขียนชื่อบทความและชื่อผู้เขียนบนแผ่น CD โดยไฟล์รูปแยกต่างหากจากไฟล์บทความ)	☐

ลงชื่อผู้เขียน.....

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อกองบรรณาธิการผู้ตรวจ.....

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

